SENE: 8 SAYI: 96

Adliye Ceridesi

TEMMUZ - 1930

MÜNDERİCAT

RESMÎ KISIM

Kararnameler:

— Adliye tevcihatı.

Kanunlar:

— Belediye kanunu.
— Türkiye - Amerika ticaret muahedenamesinin tasdikına dair kanun.

Muahedenameler:

— Türkiye - Amerika ticaret muahedesi
— Türkiye - Suriye dostluk muahedenamesinin tatbikine dair izahname.

H. V. Kararları:

— Türk parasını koruma hakkında 2 numaralı kararname.

Vekâletçe yapılan tamimler:

— Fuhuşla mücadele hakkında.
— Sakıt hanedana ait emlâkin hacizleri hakkında.
— Tevziat listelerinin iadesine dair.
— Kürti kanunu medeni şerhinin iştira şartları hakkında.

ADLÎ ŞUUN

— Nazım - H. Rifat Bayler davasında müruru zaman iddiasının reddine dair temyiz mahkemesi kararı.
— Mirasçılık sıfatı ve taksimi iktisap hakkı
— Bazı vilâyetlerde nahiye teşkilâtı

Mütalâalar:

— Hukukî mütalâalar.
— Cezai mütalâalar.

GAYRÎ RESMÎ KISIM

— Poliçe hamilinin müracaat hakkı şeraiti, sukutu hak ve mahiyeti. Yazan: Hakkı B.
— Yeni mevzuatımızda mühürün kıymet ve ehemmiyeti. Yazan: İ. Sunuhi B.
— Babalık davası. Yazan: Kemal: B.

İLÂVE FORMALAR

— Borçlar kanunu umumi nazariyeleri
— Askerî ceza kanunu
— Askerî ve mülkî tekaüt kanunu

ABONE ŞERAİTİ

Adet		Kuruş
12	Bir Seneliği	300

Perakende olarak beher numarası Kuruş 30

İSTANBUL
CEZRÎ MATBAA
1930

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

[06]

Adliye Vekâleti tarafından neşrolunur.

T. C. ... ÇERME ... DEI UMUMİLİĞİ

Adliye Ceridesi

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 8 Temmuz 1930 Sayı: 96

RESMÎ KISIM

ADLİYE TEVCİHATI

Karar numarası: 12

40 lira maaşlı Niksar Hâkimliğine Vezirköprü Aza Mülâzimi Salim,

40 lira maaşlı Burhaniye Reisliğine Tire Hukuk Hâkimliğinden Müstafi Agâh,

35 lira maaşlı Ergani-Osmaniye Müddei umumiliğine talebile harcirahsız Çermik Müddei umumisi Abdülvehap Feyzi,

30 lira maaşlı Bornova Sulh Hâkimliğine talebile İzmir azamülâzimlerinden Reşat Nail,

30 lira maaşlı İzmir azamülâzimliğine talebile harcirahsız Sabanca sulh Hâkimi Ubeyt Salâhattin,

30 lira maaşlı Sabanca sulh hâkimliğine Bergama aza mülâzımı Muhittin,

1065 MİLLİ KÜTÜPHANE-ANKARA 1946

30 lira maaşlı Kemal Paşa müddei umumiliğine Gönan azamülâzimi Mehmet Ali,

35 lira maaşlı Reşadiye hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Kemaliye hâkimi Hasan Tahsin,

35 lira maaşlı Kemaliye hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Reşadiye hâkimi Hüseyin Hüsnü,

45 lira maaşlı Yozgat müddei umumiliğine talebile Kayseri müddei umumî muavini Ahmet Şükrü,

40 lira maaşlı Kayseri müddei umumî muavinliğine talebile Amasya azasından İlhami,

40 lira maaşlı Amasya azalığına Musul ceza reisi sabıkı Hasan,

35 lira maaşlı Beyşehri hukuk hâkimliğine talebile Gölpazarı sulh hâkimi Sadi,

35 lira maaşlı Gölpazarı sulh hâkimliğine Selindi sulh hâkimliğinden müstafi Mehmet Emin,

45 lira maaşlı Siirt azalığına Karaköse müddei umumisi Hüseyin Hüsnü,

70 lira maaşlı Ankara ticaret mahkemesi reisliğine Ankara birinci hukuk mahkemesi reisi Şefkati,

55 lira maaşlı Ankara ticaret mahkemesi azalığına Ankara hukuk mahkemesi azasından Esirettin,

45 lira maaşlı Ankara ticaret mahkemesi azalığına Ankara sulh hâkimlerinden Ali Ulvi,

35 lira maaşlı Ankara ticaret mahkemesi aza müâzımlığına Ankara sulh hâkimlerinden Muzaffer,

55 lira maaşlı Ankara hukuk mahkemesi reisliğine talebile İstanbul ikinci ticaret mahkemesi azasından Münür,

35 lira maaşlı Ankara hukuk mahkemesi azalığına Ankara müddei umumî muavinlerinden Avni,

35 lira maaşlı Ankara müddei umumî muavinliğine hukuk mezunlarından Hüseyin Hüsnü,

55 lira maaşlı Van reisliğine Elbüstan reisi Hayrettin,

45 lira maaşlı İstanbul asliye azalığına İstanbul azayı sabıkasından Nazif,

22 lira maaşlı Urfa müstantikliğine talebile Bahçe müstantiği Ahmet Cevdet Beylerin intihaplarına ve İnebolu müstantiği

Mehmet İhsan ve Pazar müstantiği Habil Yaşar Beylerin bilmuvafaka becayişlerine karar verildi.

12 - 3 - 930

Karar numarası: 13

35 lira maaşlı Erzurum sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Diyadin sulh hâkimi Halil Lûtfi,

35 lira maaşlı Diyadin sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Erzurum sulh hâkimi Halil Sıdkı,

45 lira maaşlı Malatya müddei umumiliğine Balıkesir müddei umumî muavini Eşref Sami,

35 lira maaşlı İstanbul müddei umumî muavinliğine İstanbul sulh hâkimlerinden Şefik,

35 lira maaşlı İstanbul sulh hâkimliğine İzmir müddei umumî muavinlerinden Baha,

35 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine hukuk mezunlarından Fuat,

40 lira maaşlı Karaköse müddei umumiliğine Sarıkamış hâkimi Hakkı,

35 lira maaşlı Sarıkamış hâkimliğine Sinop azamülâzımı Umran,

22 lira maaşlı Gürele müstantıklığına Bayburt müstantığı Suphi,

22 lira maaşlı Bayburt müstantikliğne talebile Kelkit müstantiği İbrahim Hakkı,

22 lira maaşlı Kelkit müstantikliğine Gürele müstantiği Muharrem Azmi Beylerin intihaplarına karar verildi.

20 - 3 - 930

Karar numarası: 14

35 lira maaşlı Suruç hâkimliğine Behisni müddei umumisi Remzi,

1067

22 lira maaşlı Bahçe müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Milâs müstantiği Sami,

22 lira maaşlı Milâs müstantıklığına Meslek mektebi mezunlarından Necip,

35 lira maaşlı Kâhta hâk mliğine tahviline karar verilmiş lan Elâziz Ceza hâkimi Faik,

35 lira maaşlı Elâziz Ceza hâkimliğine evvelce vaki olan talebine binaen Kâhta hâkimi Abdulkadir Feyzi,

35 lira maaşlı Milâs ceza hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Çay sulh hâkimi Mustafa Halis,

35 lira maaşlı Çay sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Milâs ceza hâkimi Hakkı,

35 lira maaşlı Sandıklı hukuk hâkimliğine talebile Süruç hâkimi İbrahim Ethem Beylerin intihaplarına karar verildi.

22 - 3 - 930

Karar numarası: 15

45 lira maaşlı Elbüstan reisliğine Maraş müddei umumisi Abdülkadir,

45 lira maaşlı Maraş müddei umumiliğine Tarsus azasından Saffet,

40 lira maaşlı Balıkesir müddei umumi muavinliğine tahviline karar verilmiş olan Karamürsel hâkimi Hilmi,

40 lira maaşlı Karamürsel hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Konya müddei umumî muavini Mustafa Şükrü,

45 lira maaşlı Malatya hukuk hâkimliğine Kayseri ceza hâkimi İbrahim,

25 lira maaşlı Bergama azamülâzimliğine talebile Yusuf eli müddei umumisi Seyfettin,

45 lira maaşlı Kırklareli müddei umumiliğine talebile ve zati harcirahla Rize müddei umumisi Asım,

45 lira maaşlı Rize müddei umumiliğine talebile harcirahsız Urfa müddei umumisi Mazhar Tevfik,

25 lira maaşlı Balkan sulh hâkimliğine Mudurnu azalığından müstafi Mustafa Behçet,

1068

35 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine talebile Çorlu müddei umumisi Ahmet Nurettin,

35 lira maaşlı Çorlu müddei umumiliğine esbabı sıhhiyesi hasebile ve talebile Tavşanlı müddei umumisi Rüknettin,

35 lira maaşlı Tavşanlı müddei umumiliğine talebile harcirahsız Kalecik müddei umumisi Yusuf Ziya,

35 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine Ankara aza mülâzimlerinden Rasim Beylerin intihaplarına karar verildi.

27 - 3 - 930

Karar numarası: 16

30 lira maaşlı Ankara aza mülâzimliğine hukuk Fakültesi mezunlarından olup evsaf ve şeraiti kanuniyeyi haiz bulunan Nezahat,

25 lira maaşlı İstanbul azamülâzimliğine hukuk fakültesi mezunlarından olup şeraiti kanuniyeyi haiz bulunan Beyhan Hanımların intihaplarına karar verildi.

29 - 3 - 930

Karar numarası: 16 M.

35 lira maaşlı Kangal müddei umumiliğine tahviline karar verilmiş olan Ergani - Osmaniye müddei umumisi Abdülvehap Feyzi,

40 lira maaşlı Bursa azalığına talebile harcirahsız Malatya müddei umumisi Eşref Sami,

40 lira maaşlı Akşehir müddei umumiliğine talebil Çubuk hâkimi Abdünnafi,

40 lira maaşlı Çubuk hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Orhan Gazi hâkimi Ahmet Behçet,

35 lira maaşlı Orhan Gazi hâkimliğine talebile Develi müddei umumisi İbrahim Rasim,

35 lira maaşlı Eskişehir hâkimliğine talebile harcirahsız Zara müddei umumisi Orhan,

1069
MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

30 lira maaşlı İzmir müddei umumî muavinliğine talebile harcirahsız hukuk mezunlarından Mehmet Asım,

40 lira maaşlı Diyarbekir müstantikliğine Adana müstantiği M. Ali,

40 lira maaşlı Adana müstantikliğine Diyarbekir müstantiği Fahrettin,

22 lira maaşlı Korkut eli müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Nusaybin müstantiği Abdülmuhsin,

22 lira maaşlı Siirt müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Bitlis müstantiği Memduh,

22 lira maaşlı Bitlis müstantikliğine talebile harcirahsız meslek mektebi mezunlarından Rasim,

22 lira maaşlı Şarki Kara ağaç müstantikliğine talebile harcırahsız meslek mektebi mezunlarından Sait,

30 lira maaşlı Karahallu sulh hâkimliğine Kozaklı sulh hâkimi Mehmet Ali Beylerin intihaplarına karar verildi.

10 - 4 - 930

Karar numarası: 17

Açık olan 40 lira maaşlı Vekâlet Evrak Müdürlüğüne kıdem ve ehliyeti itibarile dairei mezkûre mümeyyizi Ziya Beyin tayini tensip edilmiştir.

10 - 4 - 930

Karar numarası: 18

40 lira maaşlı Şarkî Kara ağaç hâkimliğine talebile harcirahsız hukuk mezunlarından ve İstanbul avukatlarından Tahsin Kâmil,

30 lira maaşlı Sinop azamülâzimliğine talebile Sinop müddei umumi muavini Mustafa,

25 lira maaşlı Sinop müddei umumî muavinliğine talebile harcirahsız Cizre müddei umumiliğinden Müstafi Hüseyin Avni,

22 lira maaşlı Beypazarı müstantikliğine talebile harcirahsız meslek mektebi mezunlarından Necati,

22 lira maaşlı Nusaybin müstantikliğine talebile harcirahsız meslek mektebi mezunlarından Telât Doğrul,

22 lira maaşlı Haymana müstantikliğine talebile harcirahsız meslek mektebi mezunlarından Mustafa Remzi Beylerin intihaplarına karar verildi.

4 - 5 - 930

Karar numarası: 19

35 lira maaşlı Daday ceza hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Urla müddei umumisi Şevket Nezihi,

30 lira maaşlı Urla müddei umumiliğine Bandırma azamülâzimi Sabri,

22 lira maaşlı Orhaneli müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Urla müstantiği Celâl,

22 lira maaşlı Urla müstantikliğine talebile Anamor müstantiği Necip Nadir,

35 lira maaşlı Reşadiye hâkimliğine Erzincan müddei umumi muavini Abdurrahman Fahri

30 lira maaşlı Erzincan müddei umumi muavinliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından Celâl,

25 lira maaşlı Kebsüt sulh hâkimliğine Mustafa Kemal Paşa azamülâzimi Ahmet Vefik,

35 lira maaşlı Mustafa Kemal Paşa azamülâzimliğine tahviline karar verilmiş olan Kebsut sulh hâkimi Mustafa,

55 lira maaşlı Kastamonu müddei umumiliğine talebile Rize ağır ceza mahkemesi Reisi Tahsin,

40 lira maaşlı Bilecik azalığına Eskişehir sulh hâkimlerinden Haşmet,

35 lira maaşlı Eskişehir sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Silivri müddei umumisi Cevat,

40 lira maaşlı Ezine mahkemesi azalığına tahviline karar verilmiş olan Yalovaç hukuk hâkimi Kemalettin,

1071

40 lira maaşlı Tarsus azalığına tahviline karar verilmiş olan Bergama azasından Ziya,

35 lira maaşlı İstanbul ikinci sınıf sulh hâkimliğine İstanbul müddei umumî muavinlerinden Celâl,

35 lira maaşlı İstanbul müddei umumî muavinliğine İstanbul ikinci sınıf sulh hâkimlerinden Hayrettin,

40 lira maaşlı Siirt azalığına tahviline karar verilmiş olan Kozan azasından Tevfik,

45 lira maaşlı Kozan azalığına tahviline karar verilmiş olan Elmalı reisi Mansur,

35 lira maaşlı Petürke müddei umumiliğine talebile Adıyaman müddei umumisi Saffet Beylerin intihaplarına karar verildi.

17 - 5 - 930

Karar numarası: 20

35 lira maaşlı Kayseri ceza hâkimliğine Düzce asliye azasından Kenan,

35 lira maaşlı Düzce azalığına Kargı sulh hâkimi Mehmet Ali,

35 lira maaşlı Kargı sulh hâkimliğine Zaruşat sulh hâkimliğinden müstafi Emin,

25 lira maaşlı Bandırma aza mülâzimliğine Hukuk mezunlarından Naci Lûtfi,

25 lira maaşlı Günan aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Hasan Şemsi,

35 lira maaşlı Kalecik müddei umumiliğine talebile harcirahsız nusaybin müddei umumisi Husrev,

35 lira maaşlı Kars müddei umumiliğine talebile harcirahsız Tuzluca (Kump) sulh hâkimi Nafiz,

40 lira maaşlı Bergama azalığına Bayramiç müddei umumisi Şemsettin,

35 lira maaşlı Silivri müddei umumiliğine talebile harcirahsız Ankara sulh hâkimlerinden Hikmet,

35 lira maaşlı Şorba sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Diyarbekir ceza hâkimi Arif Hikmet,

35 lira maaşlı Kemaliye hâkimliğine Norman sulh hâkimliğinden müstafi Ahmet Fahri,

30 lira maaşlı Develi müddei umumiliğine Cebelibereket Aza mülâzimliğinden müstafi Bekir Fikri,

30 lira maaşlı Nusaybin müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Cehti,

35 lira maaşlı Kilis müddei umumiliğine Garzan müddei umumiliğinden müstafi Habil Fikri,

30 lira maaşlı Diyarbekir sulh hâkimliğine Akçedağ sulh hâkimliğinden açıkta Ali,

40 lira maaşlı Bitlis azalığına Bayezit müddei umumiliğinden müstafi Muharrem Fevzi,

22 lira maaşlı Anamur müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Reşit,

22 lira maaşlı Samsun ikinci müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Rasim,

22 lira maaşlı Manisa ikinci müstantikliğine mülga Demirci ikinci müstantiği Nail Beylerin intihaplarına karar verildi.

22 - 5 - 930

1073

KANUNLAR

Belediye Kanunu

[Mabaat]

8 — Belediye emvalini zimmetine geçirenler, devlet emvalini zimmetine geçirmiş olanlar ahkâmına tabi olmak;

9 — Belediyece alınacak, verilecek menkul ve gayri menkul emvalin mubayaası, füruhtu, mübadelesi, icarı, imarı, müzayede, münakasa ve ihalesi, usulü muhasebesi, tanzim edilecek nizamnamelere tabi olmak.

Belediye bu haklarını ve salâhiyetlerini, kanunların vazettiği kuyut ve şerait dahilinde kullanır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

BELEDİYE MECLİSİ

A) Teşkilâtı

Meclisin Müddeti

Madde 20 — Belediye meclisleri intihap devreleri dört sene olmak üzere intihap hakkını haiz hemşeriler tarafından doğrudan doğruya intihap olunur.

Meclis azasının adedi

Madde 21 — Umum nüfusu (3000) e kadar olan beldelerde belediye meclislerine 12, umum nüfusu (3000) den (5000) ne kadar olan beldelerde belediye meclislerine (3000) den yukarı her beş yüz nüfus için zamimeten bir aza, umum nüfusu (5000) den (10000) ne kadar olan beldelerde belediye meclislerine (5000) den yukarı her bin nüfus için zamimeten bir aza,

umum nüfusu (10,000) den (25,000) ne kadar olan beldelerde belediye meclislerine (10,000) den yukarı her (3000) nüfus için zamimeten bir aza, umum nüfusu (25,000) den (50,000) e kadar olan beldelerde belediye meclislerine (25,000) den yukarı her (5,000) nüfus için zamimeten bir aza, umum nüfusu (50,000) den (100,000) ne kadar olan beldelerde belediye meclislerine (50,000) den yukarı her (10,000) nüfus için zamimeten bir aza, umum nüfusu (100,000) den yukarı olan beldelerde (100,000) den yukarı her (25,000) nüfus için zamimeten bir aza intihap olunur.

Belediye şubelerine ayrılan yerlerde aza adedinin tesbiti

Madde 22 — Belediye şubelerine ayrılan yerlerde meclis azası miktarı, beldenin umum nüfusuna nazaran 21 inci maddedeki nisbet dahilinde tesbit olunduktan sonra şubelerin her birinin umum belde nüfusuna nazaran olan nüfus nisbeti üzerinden hesap edilmek şartı ile her şube dahilindeki müntehipler tarafından intihap olunacak belediye azası miktarı mahallin en büyük mülkiye memuru tarafından tesbit ve lân olunur.

B) Belediye intihabı hakları

İntihap etmek şartları

Madde 23 — Belediye intihaplarında rey sahibi olmak için:

1 — Türk olmak,

2 — İntihap başlamadan evvel lâakal altı aydan beri beldede ikamet etmekte olduğunu vesaik ile isbat etmek,

3 — 18 yaşını bitirmiş olmak,

4 — Ağır hapis cezasına mahkûm olmamak,

5 — Hidematı ammeden memnu bulunmamak,

6 — Hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti sui istimal, iflâs gibi muhilli haysiyet suçlarla mahkûm bulunmamak lâzımdır.

7 — Silâh altında bulunan askerler, jandarmalar, zabitler ve polisler, askerî memurlar belediye intihabına karışmazlar.

İntihap olunmak şartları

Madde 24 — Belediye meclisine aza intihap olunmak için:

1 — Türk olmak,

2 — 23 üncü maddenin 2 inci fıkrasındaki evsafı haiz bulunmak,

1075
MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

3 — Hidematı ammeden mahcur olmamak,

4 — 25 yaşını bitirmiş olmak,

5 — Türkçe okur yazar olmak,

6 — 23 üncü maddenin 4, 5, 7 inci fıkralarında yazılan suçlardan birile mahkûm olmamak;

7 — Belediyeye ait bir işin mukavili, müteahhidi veya bunların kefil ve şeriki ve yahut bu cihetlerden borçlu bulunmamak lâzımdır.

8 — Silâh altında bulunan askerler, jandarmalar, zabitler, ve polisler, askerî memurlar belediyeye aza intihap olunmazlar. (Manevrada talim için ihtiyat zabitanının silâh altına alınması müstesnadır.)

Meclise aza intihap olunamıyan memurlar

Madde 25 — Bilûmum Devlet memurları ve belediye memur ve müstahdemleri dairei memuriyetleri dahilinde belediye meclisine aza intihap olunamazlar.

Meb'usluk encümeni daimii vilâyet ve belediye azalığı

Madde 26 — Meb'usluk encümeni daimii vilâyet azalığı ile belediye meclisi azalığı bir zat uhtesinde birleşemez. Bu evsafı haiz bir kimse belediye meclisine aza intihap olunduğu ve belediye intihabının neticesinin kendisine tebliği tarihinden itibaren üç gün zarfında hakkı tercihi kullanmadığı takdirde belediye azalığını reddetmiş sayılır. Kezalik belediye meclisinde aza iken meb'usluğa veya encümeni daimî azalığına intihap olunan kimse intihabatı vakıa neticesinin tebliğinden itibaren üç gün zarfında hakkı tercihini kullanamazsa belediye meclisi azalığından ıstifa etmiş sayılır.

Bir mecliste birleşemiyenler

Madde 27 — Birinci derecede usul ve furu, birinci derecede civar ve bu derecelerdeki sıhrî hısımlar bir mecliste birleşemezler. Bir mecliste birleşmesi caiz olmayanlar intihap edilmiş oldukları takdirde en ziyade rey kazanmış olan, bu da müsavi ise evli olan ve evli olanlardan da çocuğu çok olan azalık sıfatını alır.

Çocuk adedinin de müsavatı halinde kurra çekilir. İntihaptan sonra sıhriyet peyda edenler de ayni hükümlere tabidir.

Azalığı kabul etmeyenlerin cezası

Madde 28 — Belediye meclisi azalığına intihap edilipte sıhhî esbap veya beldeden müfarekata mecburiyet gibi bir mazereti olmaksızın son dört sene zarfında bir senelik meclis azalığını ifadan imtina edenler meclis kararile dört sene için aza intihap olunmak hakkından mahrum olurlar. Belediye meclisinin bu husustaki kararına razı olmayan alâkadaranın, kararın usulen tebliği tarihinden itibaren bir ay zarfında mahallî mahkemei asliyesine; bulunmayan yerlerde sulh hâkimine müracaatla meclis kararına itiraz hakları vardır. Mahkemenin veya sulh hâkiminin kararı kat'idir.

Sabık reis ve azanın riayete mecbur olduğu hususlar

Madde 29 — Belediye reisleri veya belediye azası riyaset veya meclis azalığından çekilip üzerinden bir sene geçmedikçe mensup olduğu belediye aleyhine münferiden veya müştereken dava vekâleti deruhte edemez, mensup olduğu belediye bütçesinden maaşlı veya ücretli bir vazifeye tayin edilmez, münferiden veya müşareket suretile mensup olduğu belediyeye ait bir iş taahhüt eyleyemez. Belediye reisi ve belediye azası, avukatlık kanununun 9 uncu maddesi mücibince reislik ve azalık müddeti esnasında vaziyet etmiş bulundukları veya itayı rey eyledikleri mevadda müteallik deaviyi kabulden memnudur.

Azalık şartları zail olursa

Madde 30 — Aza olmak için lâzım gelen şartlardan herhangi birine halel geldiği takdirde azalık sıfatı zail olur. Ancak azalık sıfatının her hangi bir suretle zevaline, azadan birinin müstafi addine veya istifasının kabulüne meclis karar verir.

C) İntihap muamelâtı

İntihap müddeti ve hitamı

Madde 31 — Belediye meclisi intihabı eylül iptidasında başlar, teşrinievvel yirmisinde biter. Fesh ve iptal ve istifa suretile meclis vaktinden evvel dağılırsa yeni meclisin intihabı tebliğat tarihinden itibaren bir ay zarfında başlar ve bu takdirde intihap muamelâtına ait müddetler, intihabın başladığı günden hesap ve belediyece ilân olunur.

1077

İntihap encümeninin teşkili

Madde 32 — İntihap senesi eylül ayı girince intihap işinin icrasına bakmak üzere belediye reisi veya belediye şube müdürleri tarafından her mahallenin muhtarına tezkere ile haber verilerek her mahalleden belediye intihap hakkını haiz, tercihan okur ve yazar ikişer kişi istenir. Her mahallenin ihtiyar meclisi muhtarın riyasetinde toplanır. Gizli rey ile istenilen adette mahalle halkından seçer. Mahallelerden seçilenler her kaç kişi olursa olsun cümlesi belediye dairesine veya şübelerine davet olunup en az üçte biri hazır olduğu halde cümlesinin ismine kur'a çekilerek içlerinden kurra sırasile en çok on ve en az beş ve belediye şübelerine ayrılan beldelerin her belediye şubesi için en çok on ve en az beş kişi ayrılır ve bu suretle her beldede bir, müteaddit belediye şübelerine münkasem beldelerde belediye şübelerinin adedi kadar intihap encümeni teşkil olunur.

İntihap şübeleri

Madde 33 — Belediye intihabının teshili için beldenin veya belediye şübelerinin nüfusu beş yüzden aşağı olmamak üzere intihap şubelerine tefriki caizdir. Bu taktirde mahallelerden seçilen zevat arasından intihap edileceklerin miktarı ve her intihap şüdesine kaç zat tefrik edileceği belediye meclisi kararı ve mahallî en büyük mülkiye memurunun tasdiki ile tespit olunur. Şube taksimatına dair olan kararlarda şubelerin hangi mahalle ve sokaklarda müteşekkil olduğu tasrih olunmak muktazidir. İntihap şubeleri hakkında mahallî en büyük mülkiye memurunun tasdikına iktiran eden belediye meclisi kararı intihaptan en az altı ay evvel mahallî gazetelerle ve diğer vasıtalarla ilân edilir. İntihap şubeleri intihap encümenlerine ayrılan zevatın miktarı enaz beştir. Belediye dairesinin bulunduğu şubeye belediye reisi, diğer şubelere belediye meclisi azasından birer zat reis olurlar. Reislik yapacak aza bulunmadığı takdirde her şube azası kendi aralarından birini reis intihap ederler.

Belediye meclisi azasından kimlerin hangi şubelere riyaset edecekleri belediye meclisi tarafından kur'a ile tayin olunur. İntihap encümeni azalığı için ismine kurra çıkanlardan istifa eden veya istifasız encümene gelmeyen ve yazılan davetnameye icabet etmeyen bulunursa onun yerine kur'a sırasile diğerleri davet olunur. İntihap encümenine belediye reisi veya vekili veya belediye şube müdürleri riyaset eder. Azanın sülüsanı içtima ve içtimaa iştirak edenlerin nısfından bir ziyadesinin reyi inzimam etmedikçe encümen kararları muteber olmaz. intihap encümeninde, saifeleri numaralı ve idare heyetinden tasdikli bir zabıt defteri bulunur ve

1078

muamelât, mukarrerat zabıtları bu deftere yazılır ve reis ve azalar tarafından imza olunur.

İntihap defteri

Madde 34 — İntihap encümeni marifetile aza intihabına rey vermeğe hakkı olanların ve aza intihap olunmağa salâhiyeti bulunanların belediyelerce ayrı ayrı birer defteri yapılır. İntihap umumun görebileceği diğer yerlerde tatil günleri hariç olmak üzere altı gün müddetle asılır.

İntihap işlerinin ilânı, defterlerin asılması

Madde 35 — Defterler talik edilmeden kaç gün asılı kalacağı defterde yazılı olup olmayanların hangi güne kadar itiraz hakkı olacağı, hangi günden itibaren itiraz kabul olunmayacağı intihabın hangi gün başlayacağı, kaç gün devam edeceği, her mahalle müntehiplerinin hangi günlerde rey vermeğe gelmeleri iktiza edeceği, intihap sandığının nereye konulacağı gazete ile ve icabında diğer münasip vasıtalarla halka ilân ettirilir.

İtirazlar

Madde 36 — Defterlerin asılı kaldığı altı gün zarfında müntehiplerin isimleri, hüviyetleri defterlere yanlış veya mükerrer yazılmış veya hiç yazılmamış olduğuna dair ileri sürülecek itirazlar, intihap encümenince dinlenip işbu encümen kararile lâzımgelen tashihat yapılır. İntihap encümenince itiraz varit görülmediği takdirde reddi mutazammın kararın sureti, muterize usulen tebliğ olunur. Defterler asıldığının altıncı günü akşamı saat on sekizde kaldırılır. Ondan sonra bu itiraz iddiası dinlenmez. İntihap encümeni salâhiyeti dahilindeki tashihatı eylülün son günü akşamına kadar bitirmeğe mecburdur.

İntihap encümeni kararlarına itiraz

Madde 37 — İntihap encümeninin kararına razı olmayanların, kararın usulen tebliği tarihinden itibaren üç gün zarfında mahalli mahkemei asliyesine, bulunmayan yerlerde sulh hâkimine intihap encümeni kararile birlikte müracaatla itiraz etmeğe hakları vardır, Bu müddet bittikten sonra itiraz hakkı kalmaz.

1079

Mahkeme itiraz iddialarını en çok altı gün zarfında kat'i karara rapteder.

Reylerin kaç günde sandığa atılacağı

Madde 38 — Reylerin bir günde sandığa atılması kabil olmayacaksa kaç gün mühlet verileceği ve son günde hangi saate kadar reylerin kabul edileceği belediye meclisinin kararı ve mahallî en büyük mülkiye memurunun tasdiki ile tayin olunur.

Müntehipler listesi

Madde 39 — Reylerin sandığa atıldığı salonda reylerin kabulü devam ettiği müddetçe rey hakkına malik olanların listesi salon duvarında asılı kalır.

Sandığın muayenesi, mühürlenmesi

Madde 40 — Sandığa rey pusulaları atılmağa başlanmazdan evvel intihap encümeni reisi azalara ve sair hazır bulunanlara sandığın boş olduğunu gösterdikten sonra dört tarafını sicimle bağlayıp düğüm yerlerini mühürle mühürler. Sandığın başka başka anahtarlarla açılır iki kilidi, üzerinde ince bir mektup sığacak kadar yarığı bulunur. İntihab devam ettiği günlerde akşamları rey atmağa mahsus yarık encümen huzurunda bir kâğıtla kapatılarak dört tarafı reis ve aza tarafından mühür mumu ile mühürlenir ve sabahları yine encümen huzurunda açılır.

Reylerin sandığa atılması

Madde 41 — Her müntehip kendi reyini getirip intihap sandığına atmakla mükelleftir. Hiç bir sebep ve suretle başkasının namına intihap pusulası sandığa atılmaz. İntihap pusulasında müntehibin ismi, adresi imzası veya mühürü bulunur. Her müntehibin elinde nüfus hüviyet cüzdanı olduğu halde intihap encümeni huzuruna gelerek evvelen musaddak intihap defterlerindeki ismi hizasına imzalaması veya türkçe okuyup yazma bilmeyorsa parmak basması ve ondan sonra rey pusulası alarak orada intihap olunacak aza miktarının iki misli isim yazıp veya türkçe okuyup yazmak bilmiyorsa emniyet ettiği kimseye yine orda yazdırıp sandığa

encümen huzurunda bizzat koyması şarttır. İntihap sandığının açılabilmesi için müntehiplerden en az yarısından fazlasının intihaba iştirak etmiş olması lâzımdır. Sandığa rey atılması için tayin edilen son günün akşamı müntehiplerden yarısından ziyadesinin iştirak etmemiş olduğu bittetkik anlaşıldığı takdirde sandık açılmayarak intihap encümeni kararile rey atılmak müddeti bir hafta temdit ve keyfiyet ilân olunur. Bu müddetin hitamında 42 inci madde mucibince sandık açılır.

Sandığın açılması, reylerin sayılması

Madde 42 — İntihabın sonunda meclis azası adedi on iki olan yerlerde intihap encümeni azasının en az üçünün ve diğer yerlerde en az yedisinin huzurile sandık açılır.

1 - Rey pusulaları sayılarak musaddak defterlerdeki imzalı ve işaretli müntehipler esamisi yekûnu ile mukayese edilir.

2 - Yazısı okunmayan pusulalarla seçilenin kim olduğu belli olmayan pusulalar bir tarafa ayrılır.

3 - Azalık evsafını haiz olmayan isimler nazarı itibara alınmaz.

4 - Adedi mürettepten eksik esamiyi ihtiva eden pusulalarda münderiç isimler hesaba katılır. Adedi mürettepten fazla olan isimler sondan itibaren silinir.

5 - İntihap pusulalarının tadat ve tasnifi bu suretle ikmal edildikten sonra en ziyade rey kazanandan itibaren sırasile her namzedin kaç rey almış olduğu tespit edilir.

6 - Müsavi rey kazananlardan evli olan, evlilerden yaşı büyük olan, buda müsavi ise çocuğu çok olan tercih olunur. Çocuk adedinde de müsavat halinde kur'a çekilerek işbu kur'ada ismi önce çıkan sırada evvel olur.

7 - En çok rey kazanandan itibaren adedi mürettep miktarı isim, azalığa ve bunun bir misli de yedek azalığa ayrılır.

8 - Mazbatanın tanzimi üzerine intihap pusulaları ile tasnif cetvelleri ve nazarı itibara alınmayan pusulalar ayrı ayrı bir zarfa konularak zarf intihap encümeni tarafından mühürlenir ve belediyelerce evrak kasalasında saklanır.

İntihap mazbatası

Madde 43 — Maddei sabıkada muharrer tasnifin hitamında intihap encümeni tarafından mevaddı atiyeyi ihtiva etmek üzere bir intihap mazbatası tanzim ve mahallin en büyük mülkiye memuruna tevdi olunur.

1 - İntihabın ne gün başladığı ve ne gün hitam bulduğu,

2 - Sandığın ne zaman ve intihap encümeni azasından kimlerin huzurile açıldığı,

3 - Rey pusulalarından kaç tane zuhur eylediği ve musaddak intihap defterlerindeki isimlerin kaç tanesinin hizasına imza ve işaret vazedilmiş ve kaç ismin hizası boş kalmış olduğu,

4 - Rey pusulalarından kaç adedi ne sebeplerle gayrı muteber sayıldığı,

5 - Muteber sayılan rey pusulalarının tasnif neticesinde hangi isimlerin en çoktan en aza doğru kaç rey kazandığı,

6 - Meclis adedi mürettebine göre azalığa ve yedek azalığa kimlerin ayrıldığı,

7 - İntihabın kanuna muhalif bir şekilde yapıldığı belde hemşerilerinden biri tarafından ihbar ve iddia edildiği takdirde ihbar ve şikâyetin neden ibaret olduğu.

İntihabın sonu

Madde 44 — Teşrinievvelin yirminci gününden evvel gönderilecek olan intihap mazbataları üzerine kaymakam veya vali tarafından tezkere ile intihap keyfiyeti intihap olunan azalara ve belediye reisine bildirilir.

Meclis vazifesinin encümen tarafından ifası

Madde 45 — İntihap mazbatasının bir sureti meclis odasına asılır. Azalık inhilâlinde yedek aza sırasile belediye reisi tarafından azalığa davet olunur. Bunlar mütebaki müddeti ikmal ederler. Belediye meclisi azaları tamamen istifa ettikleri takdirde yeni intihabın hitamına kadar belediye meclisi vazifesi belediye encümeni tarafından ifa olunur. Belediye reisi de istifa etmiş ise muavini, muavini yok ise veya var da bu da istifa etmiş ise vali tarafından bir zat muvakkaten riyasete ikame olunur.

Ç) İntihap cezaları

Hilâfı kanun rey verenler

Madde 46 — Sahte bir isim ve sıfat takınarak intihap hakkından mahrum olduğunu saklıyarak kendisini intihap defterine yazdıranlar bir haftadan aşağı olmamak üzere hafif hapis ile cezalandırılır.

Müntehipleri tehdit edenler

Madde 47 — Ya bizzat intihap olunmak veya başka bir zatı intihap ettirmek kastile müntehipleri tehdit edenler, bir haftadan aşağı olmamak üzere hafif hapis ile beraber beş liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezasile mücazat olunurlar.

intihap işlerini menedenler, bozanlar

Madde 48 — İntihap sandığını salâhiyeti harcinide açan, intihap işine ait resmî kâğıt ve defterleri ve intihap encümeninin tayin ettiği müddet içinde açıkta duran ilânları ve intihap cetvellerini ve rey pusulalarını çalan veya parçalayanlar ve intihap işlerini menederler hakkında bir aydan aşağı olmamak üzere hafif hapis ile beraber ayrıca yirmi beş liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezası hükmolunur.

intihabı ifsat ve bitaraflığını ihlâl eden encümen azası hakkında ceza

Madde 49 — İntihap encümeni heyetinden bir veya bir kaçı veya hepsi her ne suretle olursa olsun intihabı ifsat ve bitaraflığı ihlâl edecek bir iş yaparlarsa altı aydan aşağı olmamak üzere hafif hapis veya elli liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezası ile veya bu cezaların her ikisile birlikte cezalandırılırlar.

intihap işlerinde nüfuzu memuriyeti sui istimal

Madde 50 — Belediye intihap işlerinde nüfuzu memuriyetini sui istimal eden hükûmet memurları Türk ceza kanunu mucibince cezalandırılırlar

intihap cezalarında müruru zaman

Madde 51 — Belediye intihaplarına müteferri hukuku umumiye davalarında müruru zaman müddeti hükümden evvel altı ay, hükümden sonra bir senedir.

1089

D) Belediye intihabının iptali

intihabın iptali

Madde 52 — Belediye intihaplarında bu kanunun hükümlerine mugayir bir hareket vukuu üç ay zarfında ya teftiş yapılırken anlaşıldığı yahut intihabın hitamından itibaren ayni müddet zarfında her hangi bir müntehip tarafından iddia edildiği takdirde tahkikat yapılır. Tahkikat neticesi intihabın muallel bulunduğunu müeyyit ise tahkikat evrakı Şurayı Devlete verilir. Şurayı Devlet evrakın verildiği tarihten itibaren iki ay zarfında bir karar verir. Bu karar intihabın iptali merkezinde ise yeniden intihap yapılır. Bu takdirde yeni meclis iptal edilen meclisten bakıye kalan müddeti ikmal eder.

E) Belediye meclisinin feshi

Meclisin feshi

Madde 53 — 1 Kanunen muayyen olan içtimaatı adiye ve fevkalâde haricinde toplanırsa,

2 - Kanunen muayyen olan yerden gayri bir mevkide akdi içtima ederse,

3 - Kanunen uhdesine mürettep vazaifi miadı kanunisi zarfında ifadan imtina eder ve keyfiyeti imtina meclise mevdu işleri sekteye ve teahhura uğratırsa,

4 - Siyasiyata dair müzakeratla iştigal veya temenniyatı siyasiye izhar ederse,

5 - Belediye azalıkları birer suretle inhilâl ederek yedek aza bulunmamak dolayısile azayı mevcude miktarı adedi mürettebin yarısından daha az kalırsa,

6 - Bir, iki ve dördüncü numaralarda yazılı ahvalin vukuu takdirinde Dahiliye Vekâletinin inhası ve İcra Vekilleri Heyetinin kararı, üçüncü fıkradaki ahvalin hudusunda Dahiliye Vekâletinin iş'arı ve Şurayı Devletin kararı üzerine meclis feshedilir.

Beş numaralı hükmün hudusunda mülhakat belediyeleri için valinin ve vilâyet merkezindeki belediyeler için de Dahiliye Vekâletinin emri ile yeniden intihap yapılır. Valiler bu fıkraya ait salâhiyetlerini istimal ettikleri takdirde Dahiliye Vekâletine malûmat verirler. Bu takdirde nihayet iki ay zarfında intihap edilecek olan yeni meclis eski meclisten bakiye kalan müddeti ikmal eder.

F) İçtimalar, müzakereler, kararlar

Meclisin adi ve fevkalâde içtimaı

Madde 54 — Meclis, şubat, nisan, teşrinisani ayları iptidasında olmak üzere senede üç defa adiyen içtima eder. Bütçe müzakeresine tesadüf eden içtima müddeti en çok otuz gün olup diger içtimaların müddeti en çok on beş gündür.

Bu müddetlerden evvel vazife bitmezse vali on beş günden fazla olmamak üzere müzakere müddetlerini uzatarak sebeplerini Dahiliye Vekâletine bildirir. Mühim ve müstacel bir iş çıkarsa belediye reisinin yazılı daveti veya azadan üçte birinin esbabı mucibeli talep ve teklifi üzerine veyahut valinin resen davetile meclisler fevkalâde olarak toplanırlar. Fevkalâde içtimalarda davete sebep olan maddeden gayri bir iş müzakere edilemez.

Ruzname

Madde 55 — Adi ve fevkalâde içtimaların ruznamesi belediye reisi tarafından en az bir hafta evvel umum belediye azasının beldedeki adreslerine gönderilir ve mahallî gazeteler ve sair münasip vasıtalarla ilân edilir. Müstacel hallerde bu müddet üç güne indirilebilir.

Açık ve gizli toplanmalar

Madde 56 — Meclis müzakeresi açıktır. Reis veya aza tarafından teklif vukuunda meclisin ekseriyetle vereceği karar üzerine gizli celse yapılabilir. Açık ve gizli celselerdeki karar hulâsalarının mahallî en büyük mülkiye memuruna verilmesi ve kararların verildiği tarihten itibaren kırk sekiz saat zarfında hulâsalarının belediye kapısına asılmak suretile neşir ve ilânı meşruttur. Yapılacak gizli celseden ve ruznamesinden en büyük mülkiye memuruna malûmat verilir. Bunlar, gizli celselere bizzat girebilecekleri gibi bir memur da gönderebilirler.

Müzakere edilecek maddelerin reis tarafından meclise verilmesi, azanın teklif hakkı

Madde 57 — Belediye meclisinde müzakere olunacak maddeler reis tarafından meclise tevdi olunur.

1085

Azadan her biri dahi delediyeye ait vazaif cümlesinden bulunan maddelere dair tekliflerde bulunabilir. Teklif, meclisçe kabul edilirse ruznameye alınır.

Meclise reis riyaset eder, reis vekilleri

Madde 58 — Belediye meclisine belediye reisi riyaset eder. Reis meclisi miadı kanunisinde küşat, müzakereleri idare, kararları istihsal ve ilân ve tebliğ ve hitamı mesaiyi beyan eyler.

Meclis her teşrinisani içtimaında içlerinden iki reis vekili ve lüzumu kadar kâtip intihap eder. Reis bulunmazsa birinci reis vekili, bu da bulunmazsa ikinci reis vekili reislik vazifesini yapar.

Müzakere için yarıdan fazla aza bulunması

Madde 59 — Meclis, azayı mürettep adedinin yarısından fazla aza hazır bulunmadıkça müzakere icra edemez. Kararları mevcut azanın ekseriyetile ittihaz olunur. Reylerde müsavat vukuunda reisin bulunduğu taraf tercih olunur. Azadan her biri bizzat reyini verir. Bütçe müzakeratınada esami tayini ile rey verilir. Meclisin çalışma usulü Dahiliye Vekâletince bir talimatname ile tesbit olunur.

Reis ne zaman yerini reis vekiline bırakır

Madde 60 — Belediye reisinin bir senelik icraatına dair meclise vereceği raporun müzakeresi esnasında meclise müntahap reis vekili tarafından riyaset olunur.

İstizah

Madde 61 — Meclis azasından her biri belediye işlerinden her hangi bir madde hakkında meclis riyasetine takrir vererek istizah edebilir. İstizah takriri mündericatı meclis adedi mürettebinin ekseriyetince varit görüldüğü takdirde rüznameye alınır. Belediye reisleri veya memur edecekleri zevat istizaha meclis huzurunda cevap verirler. Cevap, meclisin mürettep adedinin ekseriyetince kâfi görülmediği takdirde 76 ıncı maddenin son fıkrası mucibince muamele yapılır.

Encümenler

Madde 62 — Belediye meclisi her içtima müddeti için ruznamelerdeki meseleleri tetkik etmek üzere encümenler teşkil edebilir. Encümenler mütalealarını o içtima müddeti içinde meclise bildirirler.

Hesapların teftişi için seçilen azanın vazifesi

Madde 63 — Meclis lüzum görürse içlerinden bir kaç azayı hesabat ve muamelâtı teftişe memur edebilir. Bu teftiş heyeti hariçteki mütehassıslardan da istifade edebilir. Neticei teftişat nihayet ertesi içtimaın bidayetinde belediye reisinin de mütaleası alındıktan sonra meclise arzolunur.

Reisin sorulan suallere cevap vermek mecburiyeti

Madde 64 — Belediye reisi belediyeye ait işlerden meclise lâzım gelen izahatı ve sorulan suallerin cevaplarını vermeğe mecburdur. Reis bu suallerin cevaplarını vermeğe encümen aza ve devair rüesasını da memur edebilir. Verilen izahlar ve ceveplar kâfi görülmediği takdirde meclis resen encümen azasından sual sorabilir.

Meclisin nizam ve intizamı

Madde 65 — Meclis reisi meclisin nizam ve intizamını temin ile mükelleftir. Dahilî nizamname hükümlerini bozan aza hakkında bu nizamnameye göre muamele yapar. Müzakereyi dinlemeğe gelenlerden nümayiş ve gürültü yapanlar içtima salonundan çıkarılır. Reis bu hususta belediye zabitasını istihdam eder.

Azanın karara iştirak edmeyeceği meselelerin müzakereleri

Madde 66 — Meclis azası mukavelename ile alâkadar olduğu hususatta kendisinin veya (27) inci madde mucibince kendisile bir mecliste içtimaı caiz olmayan akrabasının tahtı tasarrufunda bulunan emlâkin, istimlâk, isticar ve mubayaasında müzakerata iştirak edemez.

1087

Zaptın imzası

Madde 67 — Belediye meclisinin müzakeratını kayda mahsus olan zabıtnamesi her müzakereyi müteakip meclis reisi ve meclisçe azalar arasından müntahap kâtipler tarafından imza olunur.

Meclis müzakeresinde ekseriyet olmazsa

Madde 68 — Belediye meclisinin içtimaında mürettep azanın ekseriyeti hazır değilse meclis reisi meclisi tatil ve en az üç gün sonra içtima etmek üzere günü tesbit ve mahallî vasıtalarla ilân eder. İkinci içtimada kaç aza olursa olsun mevcut aza ile müzakere yapılır ve karar verilir.

Mazeretsiz devam etmeyen aza

Madde 69 — Bir birini müteakıp üç içtima gününde bilâmazeret içtimalarda hazır bulunmayan aza meclis kararile istifa etmiş addolunur.

Meclisin müzakere edeceği ve karar vereceği işler

Madde 70 — Meclis aşağıda göterilen işleri müzakere eder, bunlar hakkında karar verir.

1 — Bütçe,

2 — Kat'ı hesap,

3 — On beşinci maddenin 30, 31, 32, inci fıkralarındaki mesai proğramı,

4 — Tahsisatı munzama veya bütçede tadilât veya fasıldan fasla münakale,

5 — İkrazlar, istikrazlar,

6 — Senesi içinde ödemek şartile avanslar,

7 — Kanunlarla vazedilmiş olan belediye vergi ve resimlerine ait tarifeler,

8 — Belediye vergi ve resimlerinin taallûk ettiği hususat haricinde belediye dairesi tarafından ifa olunacak hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifeleri,

9 — Beldenin müstakbel şekli, umumî imar programları, mecari, hava gazi, su, elektrik, tenvirat tesisatı mesaili,

10 — Üç seneden fazla müddetle veya on bin liradan fazla bedeli senevî ile akdedilecek icar ve isticar mukaveleleri,

1088

11 — Menafii umuma mahsus belediye gayri menkul emvalinin bir hizmete tahsisi ciheti tahsisin tebdil veya akar haline ifrağı,

12 — İvaz mukabilinde vukubulacak teberruatın kabulü,

13 — Müddeabihi bin liradan fazla olan davaların sulhan tesviyesi,

14 — Menafii umuma ait olmak üzere belediye namına verilecek imtiyazat mukaveleleri,

15 — Belediye zabıtası talimatnamelerinin tetkik ve tasdiki

16 — Kanunen belediyeye mürettep vazife ve salâhiyetler dahilinde olmak şartile reis tarafından tevdi ve azadan bir veya bir kaçı tarafından teklif edilen mevaddı saire.

Meclis kararlarının tasvip ve tasdiki

Madde 71 — Yetmişinci maddenin 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 13 üncü fıkralarında gösterilen işler ve 15 inci fıkrada mezkûr belediye zabıtasına müteallik talimatnameye ait olan belediye meclisleri mukarreratı, mahallî en büyük mülkiye memurunun tasvibile mer'iyet kespeder. Bu memurlar mezkûr kararları bir hafta zarfında tasdik etmedikleri takdirde belediye meclisinin tetkik talebi üzerine Şurayı Devlet tarafından bir ay zarfında verilecek kararlar kat'idir.

25 Seneden fazla ikraz ve istikraz kararları

Madde 72 — 25 Seneden fazla bir müddet için yapılacak ikraz veya istikraz kararları vilâyet idare heyetinin mütalâası üzerine valinin tasvibi ve Şurayı Devletin kararile meriyet kesbeder.

Meclisçe kat'î olarak verilen kararlara itiraz

Madde 73 — Belediye meclisleri tarafından ittihaz edilen mukarrerattan 71. 72 inci maddelerde yazılı hususattan gayri mevadda müteallik meclis mukarreratı kat'idir. Ancak bu kabil mukarrerata usulen ilân tarihinden itibaren on gün zarfında vilâyet merkezi olmayan beldelerde belediye reisi veya alâkadarlar tarafından vilâyete; vilâyet merkezi olan beldelerde vekâlete yapılan itirazlar valinin mütalâası alındıktan sonra nihayet bir ay zarfında Şurayı Devletçe tetkik ve bir karara raptolunur. Yapılan itiraz ve müracaatların yukarıda yazılı alâkadar makamlarca tetkiki neticesine kadar vali meclis kararlarının tatbik ve icrasını tehir ettirebilir.

1089

Hükümsüz bırakılacak maddeler

Madde 74 — Adi ve fevkalâde içtimalar haricinde veya vazife ve salâhiyeti kanuniye hilâfında veya Devlet kanun ve nizamnamelerine mugayir olarak ittihaz edilen mülhakat meclisi kararları valinin talebi üzerine vilâyet idare heyeti tarafından vilâyet merkezi olan mahallerde Dahiliye Vekâletinin talebi üzerine Devlet Şurasınca tetkik olunarak tasdik veya iptal olunur.

Meclisin, mütalâa beyanına, karar vermeğe mecbur olduğu hususlar ve temenni kararları

Madde 75 — Belediye meclislerinin rey ve mütalâa beyanına mecburiyetleri kanun ve nizamlarla tasrih edilmeyen hususatta mahallî en büyük mülkiye memurunun vaki olan müracaatı üzerine belediye meclisleri rey ve mütalâalarını beyana mecburdurlar. Beldenin menafiine müteallik işler için belediye meclisleri mahallî en büyük mülkiye memurları vesatetile talep ve temennilerini alâkadar devlet dairelerine iblâğ edebilirler.

Reisin senelik raporu

Madde 76 — Belediye reisi, belediye meclisine her içtima devresinin bidayetinde meclis mukarreratının tatbikına, belediyenin hali malisine, taahhüdatı mevcude ve mün'akidenin sureti ifasına dair bir senelik mesai raporu verir.

Meclis rapordaki izahatı mürettep adedinin ekseriyetile kâfi görmezse keyfiyet rapordaki izahat ve müzakeratı aynen ihtiva eden zabıtname ile birlikte müntehap meclis reis vekili tarafından vilâyet merkezi olmayan yerlerde valiye, vilâyet merkezi olan yerlerde Dahiliye Vekâletine mazbata ile iş'ar olunur.

Bu iş'ar üzerine vilâyet veya vekâlet hakemdir. Belediye meclisinin ademi kifayet kararı kaza belediye reisi hakkında vali, vilâyet belediye reisi hakkında Dahiye Vekili tarafından tasvip edildiği takdirde belediye reisi infisal eder.

1090

DÖRDÜNCÜ FASIL

Belediye encümeni

Encümende bulunanlar

Madde 77 — Belediye encümeni, belediye reisi ile müntehap encümen azasından ve 88 inci maddede yazılı daire reislerinden teşekkül eder. Belediye encümenine mansup azanın nısfını tecavüz etmemek ve ikiden aşağı olmamak şartile belediye meclisleri tarafından kendi azası arasından lüzumu kadar fahrî aza intihap olunur. Müntehap fahrî encümen azasının müddeti bir senedir. Meclisçe lüzum görülürse fahrî encümen azalarına hakkı huzur verilir. Hakkı huzurun miktarını meclis tayin eder.

Belediye zabıta amiri ve belediye müfettişleri encümene dahil değildirler.

Reislik, ekseriyet, içtima gününü tayin, gelen işleri bir hafta içinde müzakere

Madde 78 — Encümen belediye reisinin veya tevkil edeceği zatın riyasetinde adedi mürettebin yarıdan fazlasının huzurile toplanır ve ekseriyetle ittihazı karar eder. Encümen içtima günlerini kendisi evvelce tesbit eyler ve muayyen günlerde muntazaman içtima eder. Encümene havale edilmiş olan evrakın nihayet bir hafta içinde müzakere edilmesi mecburidir.

Hesapların tetkikı

Madde 79 — Encümen heyeti her üç ay için müntehap azası arasından ikisini; muhasebe, kayıt ve hesaplarını lâakal on beş günde bir teftiş ve murakabeye memur eder. Bu murakıpler teftiş ve tetkikleri neticesini raporla encümene bildirirler

Azanın karara iştirak edemiyeceği meselelerin müzakeresi

Madde 80 — Encümen azaları hususî surette alâkadar oldukları meselelerin müzakeresinde bulunamazlar.

609/

Reis ve encümen azasının mesuliyetleri

Madde 81 — Belediye reisi beldenin umumî muamelât ve idaresini encümen azası vazifelerinden dolayı meclise karşı mes'uldürler.

Encümenlerin teşkil edeceği tetkik heyetleri

Madde 82 — Belediye encümeni encümene ait tetkikleri kolaylaştırmak üzere encümen azası arasından tetkik heyetleri teşkil edebilir.

Encümenin vazifeleri

Madde 83 — 1 - Belediye reisi tarafından hazırlanan bütçenin ilk tetkiki.

2 - Aylık icmallerin tetkik ve murakabesi, müzayede münakasa şartnamelerinin ve ihalelerin ve pazarlık kararlarının tetkik ve tasdiki kat'î hesap hakkında meclise mütalâa beyanı ve muhasebe hesaplarını tetkik ile zimmet ve beraet hakkında mazbata tanzimi.

3 - İstimlâk edilecek yerler hakkında hususî kanuna tevfikan karar itası.

4 - Gayri melhuz masarife ait tahsisatın sarf mahallerinin tayini.

5 - Bütçede bir fasıl dahilindeki maddeler arasında münakale icrası.

6 - Belediyelere verilen vazifelerin ifasını temin için belediye tenbihleri ısdarı.

7 - Nakliye vasaitine mahsus ücurat ve tarifelerle, zarurî havayice mahsus narhların tesbiti.

8 — Belediye menkul emvalinden icap edenlerin müzayede kaimelerile satışa çıkarılması.

9 — Belediye cezaları hakkındaki kanunlara tevfikan ceza takdiri.

10 — Belediye memurlarının intihap, terfi, idareten tecziye veya taltifleri ve azil ve takaüde sevkleri hakkında belediye riyasetinden vaki olacak tekliflerin tetkiki ve karara raptı.

Encümene reis tarafından verilmeyen işler için encümen karar veremez

Madde 84 — Reis tarafından havale ve tevdi edilmeyen hususat hakkında encümen karar veremez.

Encümen azasının müstafâ addi

Madde 85 — Mazeretsiz sıra ile üç içtima günü içtimada bulunmayan encümen azası istifa etmiş sayılır.

Kat'î hesap cetvelleri

Madde 86 — Belediyenin kat'î hesap cetvelleri ait olduğu senenin hitamından itibaren altı ay içinde belediye encümeni kararile belediye reisi tarafından tetkik ve tasdik olunmak üzere meclise verilir.

Reisin encümen kararlarına itirazı

Madde 87 — Belediye reisi encümen mukarreratını kanuna ve menafii umumiyeye muhalif gördüğü takdirde kararın icrasını tehir ile evrakı idare heyetlerince tetkik olunmak üzere mahallî en büyük mülkiye memuruna tevdi eder.

İdare heyeti kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün zarfında belediye reisi veya encümen tarafından yapılan itirazlar, vilâyet merkezi olmayan beldeler için vilâyet idare heyetince; vilâyet merkezi olan beldeler için de evrakın geldiği günden itibaren bir ay içinde Şurayı Devletçe tetkikat yapılarak karara raptolunur.

BEŞİMCİ FASIL

Belediyelerde icraî vazifeler

A) Belediye heyetleri memur ve müstahdemleri

Belediye baş amirleri, memur ve müstahdemleri

Madde 88 — Belediyelerde reis ve lüzumu kadar muavinden sonra daire baş amirleri şunlardır:

Yazı işleri müdürü veya başkâtip,
Hesap işleri müdürü veya muhasebeci,
Sıhhat işleri müdürü, baş tabip veya tabip,
Baytar müdürü, baş baytar veya baytar,
Fen işleri müdürü, baş mühendis veya mühendis,
Teftiş heyeti müdürü, baş müfettiş veya müfettiş,
Lüzumu halinde zat ve hukuk işleri müdürleri veya müşavir avukat.

Belediye şubelerinde baş amirler şunlardır:

109/1

Başkâtip, muhasebeci, baş tabip veya tabip, baş baytar veya baytar, baş mühendis veya mühendis;

Bunların emri altında lüzumu kadar yazı ve hesap, fen, sıhhat, baytariye, idare, teftiş belediye zabıtası ve itfaiye memurları ile ketebe, müstahdemler ve amele bulunur.

Bunların adet, maaş ve kadroları bûtçe ile tesbit ve tasdik olunur.

Reisin intihabı

Madde 89 — Belediye reisleri meclisten veya bu kanuna göre intihap olunmak hakkını haiz olmak üzere hemşeriler içinde veya hariçten dört sene için gizli rey ile aza adedi mürettebinin ekseriyeti ile meclis tarafından intihap olunur. İlk intihapta reylerde matlup ekseriyet hasıl olmazsa en çok rey alan üç namzet tekrar intihaba arzolunur. İkinci intihapta bunlardan en çok rey alan intihap edilir. Belediye reisi intihabında meclise azadan en yaşlısı riyaset eder.

Reis intihabı vilâyet merkezi olmayan yerlerde valinin tasdikı ve vilâyet merkezi belediyelerinde Dahiliye Vekilinin inhası ve Reisicümhurun tasdikı ile kat'ileşir

Valiler tarafından on beş gün, Dahiliye Vekili tarafından bir ay zarfında tasdik veya reddedildiği bildirilemezse intihap tasdik edilmiş addolunur. Vilâyet merkezi olmayan yerlerde belediye reisi intihabı bu müddet zarfında vali tarafından reddedildiği takdirde tekrar intihap yapılır. İkinci intihapta aynı zat tekrar ekseriyet kazanırsa intihap neticesi Dahiliye Vekiline arzolunur. Vekilin vereceği karar kat'idir.

Vilâyet merkezi belediye reisi intihabı bir ay zarfında Dahıliye Vekili tarafından reddedilir ve ikinci defa meclis aynı zatın intihabında ve Dabiliye Vekili de rette ısrar ederse meclis başka bir namzedi intihaba mecburdur belediye reislerinin yeniden intihabı caizdir.

Meclis ekseriyeti kalmadığı ve reis bulunmadığı takdirde yapılacak muamele

Madde 90 — Meclis heyetini teşkil edecek miktarda aza veya ihtiyat aza kalmadığı veya her ne suretle olursa olsun reislik inhilâl ettiği takdirde yapılacak intihap neticesine kadar vali veya Dahiliye Vekili tarafından münasip bir zat reis vekili nasbolunur. Bu zat encümenin tabiî azasile birlikte belediye encümeni vazifesini ifa eder.

Reislerin vazifeden çıkarılmaları

Madde 91 — Belediye reisleri devrei intihabiye esnasında ancak:

A) Vazifeden mütevellit bir hareketten dolayı hafif hapis veya hapis ile mahkûmiyet,

B) Belediye meclisi azalığına mani veya ondan sukutu müstelzim ahval vukuunda reislikten sukut ederler.

Reislerin işten el çektirilmeleri

Madde 92 — Kanunî vazifesini mahallî en büyük mülkiye memurunun tahrirî tebligatına rağmen makbul bir özre müstenit olmaksızın ifadan istinkâf eden reislerin lüzum görülürse (Vilâyet merkezleri belediyesi için Dahiliye Vekâletinden sorarak) vali veya Dahiliye Vekili tarafından eli işten çektirilebilir ve hakkında memurin muhakematı kanunu ahkâmı tatbik olunur.

Reislik intihabı için meclisin içtimaa daveti

Madde 93 — Belediye reisinin yeniden intihabı icap eylediği takdirde vali tarafından belediye meclisi içtimaa davet olunarak yeniden belediye reisi intihabı yapılır.

Mansup reisler

Madde 94 —

A) Ankara Belediye reisi Dahiliye Vekâletinin intihap ve inhası ve Reisicümhurun tasdikile,

B) İcra Vekilleri Heyetince görülecek lüzum üzerine tespit edilecek bazı beldelerden vilâyet merkezi olanların belediye reisleri Dahiliye Vekâletince,

C) Vilâyet merkezi olmıyan yerlerin belediye reisleri mensup oldukları vilâyet valileri tarafından nasp olunur ve reislikten çıkarılabilirler.

D) Bu gibi belediyelerde ve Ankarada reislik Dahiliye Vekâletinin inhası ve reisicümhurun tasdikile vali veya kaymakamların uhdesine de tevdi olunabilir. Bu takdirde 61,76 ıncı maddeler ahkâmı bunlar hakkında tatbik olunmaz.

Kanun ve nizamnamelere göre belediye reislerinin reis veya aza olarak bulunmaları icap eden heyet veya komisyonlara bu gibi belediyelere vali veya kaymakamlar azadan birini vekil olarak gönderebilirler.

E) Yukardaki fıkralarda gösterilen kaza belediye meclislerinin 70 inci maddesinin 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9 ve 13 üncü fıkralarında sayılan işler hakkında verdikleri kararlar valinin ve vilâyet merkezindeki belediye meclisleri tarafından mezkûr fıkralardaki işler hakkında verilen kararlar da Dahiliye Vekilinin tasdiki ile katileşir.

Ankara ve istanbul reis muavinleri

Madde 95 — Ankara ve İstanbul belediye reis muavinleri belediye reislerinin inhaları üzerine Dahiliye Vekâletince tayin olunur.

Belediye memurlarının tayini

Madde 96 —

A) Ankara ve İstanbul belediyeleri erkânı ile belediye şube müdürleri belediye reisinin intihabı ve Dahiliye Vekilinin tasvibile ve bu yerlerdeki belediye şubeleri erkânı ve kalemler ve müesseseler müdür ve reisleri belediye reisi tarafından ve meclis emrindeki kalem memurları belediye encümeninin kararile belediye reisi tarafından,

B) 94 üncü maddenin (B) fıkrasındaki belediyelerin memurları valiler ve (C) fıkrasındaki belediyelerin memurları da kaymakamlar tarafından nasp ve azlolunurlar.

Istanbul ve Ankara ile 94 üncü maddenin (B) ve (C) fıkralarında yazılı olanlardan maada belediyelerde reis muavinleri ile daire ve şube reisleri ve bilûmum belediye memurları ilk içtimaında belediye meclisince tasdik olunmak şartile belediye reisi tarafından intihap ve tayin olunurlar.

Lüzum görülen belediyelerde reis muavinlerinin meclis azası arasından intihabı caizdir. Bu takdirde muavinlerin memuriyetleri meclisin devamı ile mukayyettir.

(Yalnız bilûmum belediye memurini sıhhıyesinin nasp ve vekâlet emrine alınmaları, tebdil ve terfileri, tecziyeleri 1 nisan 1926 tarihli ve 796 numaralı kanun ahkâmına tabidir.)

Reis, encümen ve meclis arasındaki ihtilâfların kat'î karara raptı

Madde 97 — Belediye reisi ile belediye encümeni arasında ihtilâf vukuunda belediye meclisi ihtilâfatı tetkik eder ve bir karar verir. Ve-

1056

rilen karar hakkında encümen veya belediye reisinin valiye müracaatı üzerine kaza belediyeleri için vilâyet idare heyetince ve vilâyet merkezi belediyeleri için vilâyet idare heyetinin mütalâası alındıktan sonra Şurayı Devlet tarafından verilen karar kat'idir.

Belediye reisi veya belediye encümeni ile belediye meclisi arasında ihtilâf vukuunda belediye reisinin valiye müracaatı üzerine kaza belediye leri için vilâyet idare heyetince ve vilâyet merkezi belediyeleri için vilâyet idare heyetinin mütalâası alındıktan sonra Şurayı Devlet tarafından verilen karar kat'idir.

B) Belediye heyetinin vazife ve salâhiyetleri

Kanun ve nizamları neşir ve ilan, hükümlerini tatbik ve icra

Madde 98 — Belediye reisi mahallî en büyük mülkiye memuru tarafından tebliğ edilecek bilûmum kavanin, nizamat ve talimatı neşir, ilân ve işbu kavanin ve nizamat ile kendisine muhavvel hususatı ifa ile mükelleftir.

En büyük belediye âmiri sıfatile reisin vazifesi

Madde 99 — Belediye idaresinin en büyük amiri sıfatile belediye reisi:

A) Belediye zabıtası vezaifinin ifasını temin edecek talimat ve yasakları tatbik.

B) Meclis ve encümenin ve mafevk mercilerin kararlarını infaz,

C) Bu mercilerin tasvibine mütevakkıf olmayan belediye vezaifini salâhiyeti dairesinde ve mes'uliyeti altında ifa,

D) Belediyenin mahallî mahiyeti haiz selâmet, sıhhat, umran, iktisat ve intizamına ait hususatı takip ve ifa eder.

Belediye mümessili sıfatile reisin vazifesi

Madde 100 — Belediye idaresinin şahsiyeti hükmiyesinin mümessili sıfatile belediye reisi:

A) Belediye emvalini idareye,

B) Varidat ve matlûbatını takip ve tahsile,

C) Salâhiyettar makam ve heyetin tasdıkına iktiran etmek şartile akdi mukaveleye, sulh ve ibraya, teberruatı kabule, belediye hesabına umum medenî akitleri icraya,

D) Devair ve mehâkim nezdinde müddei veya müddeaaleyh sıfatile belediyeyi temsile veya bir başkasını tevkile.

1097

E) Belediye bütçesinin amiri itası sıfatı ile sarf evrakını ve masarif tahakkukatını tasdik ve sarf emirlerini imzaya salâhiyettardır.

Muavinlere vazife tevdii

Madde 101 — Belediye reisi kendi mes'uliyet ve nezareti altında kendine ait vezaiften bir kısmını namına tedvir ve intaç etmek üzere muavinlerine tevdi eylemek salâhiyetini haizdir.

Bilûmum belediye memurları hakkında muhakeme usulü

Madde 102 — Belediye reisi ile bilûmum belediye memurları ve müstahdemleri vazifelerinden münbais veya vazifelerinin ifası esnasında hadis olan cürümlerinden dolayı memurin muhakematı kanunundaki ahkâma tabidir.

Memurlar için yapılacak nizamname

Madde 103 — Belediye memur ve müstahdemlerinin, intihap ve istıhdam, idareten tecziye, terfi ve taltifleri vazifeden çıktıktan sonra kendilerine verilecek tekaüt maaşı ve tazminat ve irae edecekleri kefaletleri ve bunlara müteallik hususat alâkadar vekâletlerce müştereken yapılacak bir nizamname ile tayin olunur. İşbu kanunun meriyeti tarihinde müstahdem ve hakkı tekaütten müstefit memurların tekaütlükleri mülkiye tekaüt kanunu ahkâmına tabidir.

C) Belediye zabıtası

Belediye zabıtası vezaifi

Madde 104 — Belediye zabıtası belediye sınırı içinde beldenin intizam, sıhhat ve hududunun temin ve muhafazası ile mükellef olup bu sıfatla belediye kanununun ve nizam ve yasaklarının ve bunlara müsteniden verilen emirlerin ve mahkûmunbih cezaların 16 nisan 1340 tarih ve 486 numaralı umuru belediyeye ait ahkâmı cezaiye hakkındaki kanuna ve zeyillerine tevfikan infazı, on beş ve on dokuzuncu maddelerinde muharrer vazifelerin ifası ve ceraimi belediyenin takip ve taharrisi ile mükelleftir.

1098

Belediye zabıtası kadrosu

Madde 105 — Belediye zabıtası kadrosu; belediye zabıta müdürü, lüzumu kadar muavinleri, merkez memuru, komiser ve ikinci komiser ve komiser muavinleri ile memurlardan mürekkeptir. En büyük belediye zabıtası amiri belediye zabıtası müdürüdür. Şuabata münkasem belediye şubelerinde en büyük belediye zabıtası zabıtai belediye merkez memurudur. Belediyelerde nüfuslarına ve bütçelerine göre en büyük belediye zabıtası amiri; belediye zabıtası müdürü, merkez memuru serkomiser veya ikinci komiserdir.

Belediye zabıtası talimatnamesi

Madde 106 — 103 üncü maddede yazılı nizamnameye tevfikan belediye zabıtası memurlarının meslek, evsaf, talim ve terbiye, terfi ve tarakki, nasp ve azilleri Dahiliye Vekâletince yapılacak bir talimatname ile tayin olunur.

Belediye zabıtasının mercii

Madde 107 — Belediye zabıtası teşkilâtı doğrudan doğruya belediye reisinin ve belediye şubelerine ayrılan yerlerde şubelere merbut teşkilât belediye müdürlerinin emri altında bulunur.

Belediye zabıtasına karşı gelenler

Madde 108 — Belediye zabıtasına karşı gelenler Devlet zabıtasına karşı koyanlar gibi ceza görürler.

Belediye zabıtası vezaifinin devlet zabıtasına verilmesi

Madde 109 — Devletçe lüzum görülen beldelerde belediye zabıtası vezaifi İcra Vekilleri Heyeti kararı ve Reisicümhurun tasdiki ile Devlet zabıtasına tevdi olunabilir. Bu takdirde belediye idaresi zabıta masrafına her bin beşyüz nüfusa bir zabıta memuru masrafı isabet edecek surette iştirak eder.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

1098

ALTINCI FASIL

Belediye bütçesi

A) Varidat

Belediyelerin varidatı

Madde 110 — Belediye varidatı şunlardır:

1 - Miktarı kanunlarla gösterilen belediye vergi ve resimlerile hisse ve kesri munzamları,

2 - Bu kanun mucibince belediyenin ruhsatına mütevakkıf olan işler için meclisce tanzim ve 70 inci maddenin 8 inci fıkrası delâletile 71 inci maddeye tevfikan tasdik edilen tarife ve talimat dairesinde alınacak ruhsat harçları.

3 - Kanunen istihsali mecburî veya ihtiyarî olan belediye devair ve müessesatı tarafından tanzim ve ita kılınacak sıhhî fennî, sınaî ve ziraî tetkikata, imtihan ve tecrübelere ait raporlar, şehadetnameler ve ehliyetnameler için taliplerinden 70 inci maddenin 8 inci fıkrası delâletile 71 inci maddede muharrer tarifat dairesinde musaddak tarifeye tevfikan alınacak harçlar.

4 - Tenvirat, nakliyat, su, kudreti elektrikiye, buz, soğuk hava mahzenleri, mezbaha, bağırsak imalâtı, baca tathiratı gibi hususata tanzifatı umumiye ve saireye dair imtiyaz veya ruhsatı mutazammın musaddak mukaveleler mucibince alınacak belediye hisseleri.

5 - 114, 115, 157, 160, 161 inci maddeler mucibince belediyelere devredilen hizmetler mukabili varidat.

6 - Avarız ve hasılatı.

7 - 116 ıncı madde mucibince tarhedilen tesisat ve tamiratı müştereke masraflarına mukabil iştirak hisseleri.

8 - Belediye devair ve müessesatı kayıtlarının emlâk ve arazi ile arsaların harita, pilân ve krokilerinin suretlerini talep edenlerden 70 inci maddede muharrer tarifata göre tanzim edilen tarife mucibince alınacak harçlar.

9 - Belediye vergi ve resimlerinin taksitini miadı hulûlünde ve bunların tahakkuku tahsiline tabi olmayanların talep vukuunda ödemeyenlerden 112 inci madde mucibince alınacak % 10 nisbetindeki cezalar.

10 - Belediye vergi ve resimleri ile alelûmum ruhsatiye harçları mektumatından alınacak cezalar.

100

11 - Gerek belediye encümenlerince hükmolunan, gerek belediye işlerinden dolayi Türk ceza kanununa ve kavanini hususiyesine veya işbu kanuna tevfikan mehakimi umumiyece hükmedilen para cezaları.

12 - Zaptolunan eşya bedeli.

13 - Belediye teşebbüsleri hasılatı.

14 - Müessesat hasılatı.

15 - Belediyeye ait ve işbu kanun ile kavanini muhtelife ahkâmında belediyelere devredilmiş ve edilecek menkul ve gayri menkul emvalin her nevi hasılatı veya esmanı.

16 - Belediyelerin akdeyledikleri mukavelât ve taahhüdattan mütevellit her nevi hasılat ve kavanini devlete muvafık olarak elde edilmiş ve edilecek her nevi varidat.

17 - Hafta tatili kanununda muharrer istisnalardan istifade edecek olanlardan senevî beş liradan elli liraya kadar yetmişinci maddenin 7 inci fıkrasına tevfikan tanzim olunacak tarife dairesinde alınacak olan ruhsatiye harcı.

Belediyelerde iltizam usulünün ilgası

Madde 111 — Belediyelerde mültezimlik usulü mülğadır. Her nevi belediye vergi, resim ve harçları vesaiti tahsiliye marifetile idare ve cibayet olunur.

Vergi ve resimleri müddetinde ödemiyenlerden alınacak ceza

Madde 112 — Tahakkuk muamelesi tahsilâttan evvel ifa ve ikmal edilmek lâzımgelen belediye vergi ve resimlerinin taksit müddetlerini tertip ve tespite belediye meclisleri selâhiyettardır.

Tayin ve ilân edilen taksit müddetleri zarfında tahrirî ve resmî ihtara rağmen her taksit müddetinin son gününden itibaren azamî on gün zarfında belediye kasalarına veya belediyenin irae ettiği bankalara ve müessesata tediye edilmeyen belediye vergı ve resimleri miktarı üzerine yüzde on zam ile mükelleflerden tahsili emval kanununa tevfikan tahsil olunur. Tahakkuku tahsiline tâbi olan belediye vergi ve resimlerinin belediyeye muayyen miktar teminat akçesi yatıran şirketler, müesseseler ve sair mükelleflerden işbu vergi ve resimlerin hesabı cari suretile mükellefler namına kıredi açılarak belediye encümeninin tayin ve tasdik edeceği kat'î hesap devrelerinin mebde'lerinde tahsile karar vermeğe belediye

1101

meclisleri salâhiyettardır. Muayyen miadında bu kabil vergi ve resimleri tahrirî ihtara rağmen her taksit müddetinin son gününden itibaren tediye etmeyenlerin teminat akçelerinden tevkifatı muktaziye icra kılınmakla beraber hesabı carileri katolunur. Vergi borçları teminat miktarından fazla ise % 10 nisbetinde cezasile birlikte tahsili emval kanununa tevfikan istifa edilir.

Belediyenin ruhsat, resim ve vergilerine tâbi işleri ruhsat almadan görenlerin cezası

Madde 113 — Kanunen belediyenin ruhsatına ve resim veya vergilerine tâbi iken ruhsatname almaksızın ve belediyeye resim ve vergi veya ruhsatiye harcı vermeksizin yapılan işler, muameleler, işleyen ve işleten kimseler, satılan veya kullanılan şeyler belediyece tutulduğu vakıt bunların yapılmasında, işletilmesinde, işlemelerinde ve ya satılıp kullanılmalarında kanunen ve nizamen ve evamiri belediyece veya fennen mahzur varsa derhal menedilerek zabıt varakası tanzim ve muktazi muamelei kanuniye icra ve kanunun tayin eylediği para cezası hüküm ve istifa edilir. Mahzur yoksa kanunun tayin ve tasrih eylediği yerlerde kanun ve tarifesi mucibince tâbi olduğu resim veya verğiden veya ruhsat harcından maada bunların kanunda tasrih edilen miktarları üzerinden ve kanunun tasrih etmediği yerlerde tâbi olduğu resim veya verği veva ruhsat harcından maada bir kat daha para cezası mükelleften alınarak usulen ruhsatnameye raptolunur.

Sigorta şirketlerinin itfaiye masraflarına iştiraki

Madde 114 — İtfaiye vesaitini ikmal eden belediyeler 15 inci maddenin 22 inci fıkrası mucibince oralarda icrayı muamele eden harik sigorta kumpanyaları ile mukavele akdederek itfaiye vasaitinin idamesi masarifine bu kumpanyaları teşrike salâhiyettardırlar.

Mukavelename aktine yanaşmıyan kumpanyalardan sermayeleri nisbetinde belediye meclisince tanzim ve 71 inci maddeye tevfikan tasdik edilecek tarife mucibince iştirak hissesi belediye vergi ve resimleri gibi tahsili emval kanununa tevfikan istifa olunur.

İşbu kanunun neşir ve ilânından itibaren delediye teşkilâtı olan her mahalde münferit bağ ve bahçe içindekiler müstesna olmak üzere evler, dükkânlar umumî ve hususî bilcümle mebaninin taştan, tuğladan kerpiç ve emsali ihtirakı kabil olmayan mevattan inşası mecburidir.

1102

Kapalı çarşı ve bedesten gibi müşterek ve mürtebit emlâkin tamiri

Madde 115 — Kapalı çarşı, bedesten, arasta, pasaj, cesim han ve emsali gibi örtüleri ve duvarları ve çevreleri veya işletmeye muktazi su mecraları veya aksamı saireleri müşterek ve mürtebit olup her parçası veya odası veya her gözü veya tahtanî veya fevkanî tarafları başka başka mutasarrıfları uhdelerinde bulunan ve bedii ve mimarî kıymeti veya beldenin iktısat veya istihsal hayatınca ehemmiyeti mahsusası olan saraçhane, tabakhane, imalâthane ve san'athane gibi emlâki müçtemia ve mürtabitayı havi vakıf olsun mülk olsun her nevi büyük binaların çatı, örtü, kubbe, kemer, sayvan, sütun, cümle kapıları, methal ve mahreçleri, geçitleri, su hazineleri ve çeşmeleri ve su yolları, dahilî mecraları ve sokak kaldırımları ile emsali müşterek tesisat aksamının inşa, tanzim, tamir, ve termimi için eshabına tebligat icra edildikten sonra yapılmadığı takdirde bunların ifası belediyelere ait ve müterettiptir.

İnşaat ve ameliyatı lâzıme kablelicra salâhiyettar merciin kararına iktiran ve karar kespı kat'iyet eyledikte musaddak evrakı keşfiye gösterilen ameliyat masarifi belediye meclisine teklif ve 70 inci maddeye tevfikan tasdik edilecek tarife mucibince her mülk için tespit edilen iştirak hisseleri her mülkün sırasile mutasarrıfından veya bedeli icardan deyni nisbetinde müstecirinden meclisçe tensip edilecek taksitlere rapten ve tahsili emval kanununa tevfikan belediye vergi ve resimleri gibi istifa olunur.

Müstecirlerin mutasarrıflara rucu hakkı ahkâmı umumiyeye tâbidir, Bu kabil emlâki müçtemia ve mürtabitadan kabili tamir ve ıslah olmayacak derecede harap veya kısmen veyahut tamamen münhedim olup mutasarrıf veya hissedarları tarafından münferiden veya müştereken tamir ve ıslahı cihetine gidilmeyerek olduğu gibi bırakılmış olanlar belediyece usulen bilistimlâk yerlerinde kasaba veya şehirleri tezyin edecek müesseseler ve akarlar vücude getirilir.

Belediye hududu dahilindeki mülk sahiplerinin taahhüt ettikleri masraf nisbetinde belediye hizmetlerinden talep hakları

Madde 116 — Belediye sınırı içinde bir veya bir kaç sokak veya mahalle veya sayfiyedeki emlâk sahipleri üçte ikiden fazlasının imzasile tahriren belediyeye müracaatla semtlerindede şose vey kaldırım veya tenvirat veya mecari veya su hatlarının müceddeden tesisini veya belediye hizmetlerinden olan sair tesisatın teşmil veya temdidini talep etmek hakkını haizdirler. Keyfiyet belediye encümen ve meclislerince tezekkür edilerek muvafık görüldüğü ve muktazi masarif mecmuu bilhesap işbu

1103

tesisattan müstefit olan sokak ve mahallelerdeki her mülkün müsakkafat veya arazi vergisi nisbetinde meclis kararile 70 inci maddenin 8 inci fıkrası mucibince iştirak hisseleri tespit ve tevziat 71 inci madde mucibince tasdik edilerek tespit edilen tesisat masarifinin yarısının defeten veya taksitlere rapten tediyesini taliplerin temin veya taahhüt eylediği takdirde, kararlaşan tesisat icra edilmekle beraber her mülke isabet eden iştirak hisseleri sırasile sahiplerinden veya icra bedelinden deyni nisbetinde ödenmek üzere müstecirlerinden meclis kararı veçhile defaten veya taksitlere rapten belediye vergi ve resimleri gibi tahsili emval kanununa tevfikan istifa edilir.

Müstecirlerin mutasarrıflara rucu hakları ahkâmı umumiyeye tabidir. Bu madde ahkâmının belediye faaliyeti hududu haricine şamil olan müessesatta tatbikı için mezkûr müessesatın evvelce muvafakatını istihsal şarttır.

B) Belediye masrafları

Belediye masrafları

Madde 117 —

1 — Belediye binası tedarik ve idamesi ve döşeme ve bakım masarifi,

2 — belediye heyetleri memur ve müstahdemleri tahsisat, maaşat, ücurat ve müteferrikaları,

3 — Belediye zabıtası ve itfaiye masrafları,

4 — Belediye varidatının tahsil masrafları,

5 — Yol, meydan, sokak, iskele ve köprülerin inşa, tamir ve idamesi masrafları,

6 — Su ve lağım tesisatı işletme masrafları, (işbu masraflar azamî on senelik bir programa tevfikan bütçeye vazolunacaktır.)

7 — Tenvirat masrafları,

8 — Mezarlıkların tesis ve muhafazası masrafları,

9 — Bir daire veya müessese veya hayır ashabı tarafından belediye vazaifine dair işler için muaveneten veya nakden vukubulacak teberruat ile muayyen hizmetler karşılığı,

10 — Kanunlarla muayyen vazifelerin ifası için icap eden masarif,

11 — Vadesi gelen borçlar, istikraz taksitleri ve faizleri ve mahkûmunbih vacibüttediye belediye borçları,

12 — Belediyenin harita, kadastro ve müstakbel şekil plânının tanzimi ve yukarıdaki maddeye tevfikan mezbaha tesisi masrafları (işbu masraflar azamî on senelik bir programa tevfikan varidatın müsaadesi nisbetinde bütçeye vazolunur.)

13 — Belediye emlâk ve emvalinin tamir ve sigorta masrafları, belediyenin kanunen tesviyesine mecbur olduğu vergiler, 5,6 ve 12 inci

fıkralarda gösterilen tesisatın kabul edilen programa göre her seneye isabet edecek miktarı için muktazi tahsisat, (istikraz suretile defaten veya tedricen vücude getirilmesi mümkün olmayan ahvalde belediyeler mezkûr tesisatın istilzam edeceği masrafı her sene bütçelerine ve mukabili olan mebaliği bir bankada muhafaza ile mükelleftirler.)

14 — Belediye imarına ait tesisat ve inşaatın bakım ve işletilmesi masrafları,

15 — İşbu kanunun 16 ıncı maddesinde muharrer mecburî vazifelerin icrasının temini için muktazi masraflar,

16 — Belediye bütçesinden tediye edilecek olan maaş ve ücrtler yekûnu senevî varidatın azamî %30 unu tecavüz edemez. Görülen ihtiyaca göre ve Dahiliye Vekâletinin müsaadesile bu miktar arttırılabilir.

Belediyelerin ihtiyarî masrafları

Madde 118 — Belediyenin ihtiyarî masrafları:

Belediyenin ihtiyarî olarak deruhte eylediği hidemat ve tesisatın ifa ve idamesi masraflarıdır,

Mecburî vazifeler ifa ve ikmal edilmedikçe ihtiyarî vazifeler için bütçeye tahsisat vazolunamaz.

Belediyelerin ihtiyarî vazifelerine ait olup bir sene bütçesine konulan tahsisatın onu takip eden senelerde tenzili veya tamamen bütçeden ihracı Dahiliye Vekâletinin tasdikına muhtaçtır.

C) Bütçenin ihzarı, tasdiki, tasvibi. tatbiki ve murakabesi

Belediyelerde malî sene

Madde 119 — Belediye bütçesi, belediyenin her senenin haziranı iptidasından ertesi senenin mayısı sonuna kadar bir seneye ait varidat ve masrafını mübeyyin ve belediye varidatının istifa ve belediye hizmetlerinin ve masraflarının ifasına mezuniyeti mutazammındır.

Bütçenin ihzarı

Madde 120 — Belediye bütçesi, belediye reisi tarafından ihzar olunarak taallûk ettiği senenin şubatı iptidasında encümene tevdi olunur.

1105

Encümen iki ay zarfında tetkike mecburdur. İhzar olunan bütçe esbabı mucibesile birlikte reis tarafından 1 nisanda meclise tevdi olunur.

Mecliste bütçe müzakeresi

Madde 121 — Meclis bütçe kararnamesi metnini madde madde, varidat ve masraf cetvellerini fasıl fasıl müzakere ve bütçeyi aynen veya fasıl ve maddelerini tadilen kabul eder.

Tasdik edilen bütçenin Vekâlete gönderilmesi

Madde 122 — Mahallî en büyük mülkiye memurunun tasdikı ile kat'iyet kespeden bütçenin bir nüshası berayı malûmat valiler tarafından Dahiliye Vekâletine gönderilir.

Bütçenin tasdiki

Madde 123 — Bütçeyi tasdika salâhiyettar makamlar, vürudu tarihinden itibaren en geç bir hafta zarfında tetkik ve tasdik ederler.

1 - Bütçe kararnamesi metninde kanun ve nizamnamelerle kabili telif olmayan madde ve ibareleri tashih,

2 - Belediyenin tahsile salâhiyettar olmadığı varidatı tay veya tarife ve salâhiyeti kanuniye fevkinde konulan muhammenatı haddi kanuniye tenzil,

3 - İfası belediye vazifesinden olmayan hidematı ve bunlara ait masarifi ihraç,

4 - Bütçeye konulan mecburî masarife ait tahsisatı ilâve,

5 - Bütçeye mevzu varidat mecburî masrafları temine kâfi değilse kanunen muayyen haddi azamiden dun olan belediye hisse, vergi ve resimlerini azamî haddi kanuniye kadar usulen iblağ veya bu da kâfi olmazsa ihtiyarî masraflardan mecburî masraflara tahsisat nakleder.

Bu suretle aynen veya tadilen tasvip edilen bütçe kat'ileşir. Mahallî en büyük mülkiye memuru tarafından yapılan tadilâta karşı belediye meclisleri Şurayı Devlete müracaat edebilirler. Bir hafta zarfında tasvip edilmeyen belediye bütçeleri doğrudan doğruya kat'ileşmiş addolunur.

1196

123 üncü madde haricinde bütçenin değiştirilmemesi

Madde 124 — Belediye bütçelerini tasvibe salâhiyettar makamlar 123 üncü maddede gösterilen sebep ve suretlerden gayri bir şekilde bütçeyi tağyir edemezler.

Bütçe harici sarfiyat

Madde 125 — Kat'ileşen bütçe haricinde nispet ve miktarı kanuna uygun olmayan varidat tahsil olunursa Türk ceza kanununun 247 inci maddesi ahkâmı tatbik olunur. Bütçe haricinde sarfiyat tazmini müstelzim olmakla beraber faili hakkında ayrıca kanunî takibat yapılır.

Bütçenin âmiri itası

Madde 126 — Belediye reisleri, belediye bütçesinin âmiri itasıdır. Muavinlerini de kendi mes'uliyetleri altında amiri ita vazifesini ifaya mezun kılabilirler. Şubelere ayrılan belediyelerde reisler şube müdürlerine ikinci derece amiri ita salâhiyeti verebilirler.

Muhasibi mes'uller

Madde 127 — Belediye muhasebecileri, hesap işleri müdürleri belediye bütçesinin muhasibi mes'ulleridir. Belediye muhasibi mes'ulleri zimmetindeki matlubatın takip ve tahsili hususunda ifa olunacak muamelât Devletin bu kabil muhasipleri hakkındaki muamelenin aynıdır.

idare hesabı ve kat'i hesap

Madde 128 — Her sene bütçesinin kat'î hesabı hesap devresinin hitamını takip eden eylûl ayı içinde muhasibi mes'ulün idare hesabı ile birlikte encümene tevdi olunur. İdare hesabı ve kat'i hesap 70 ve 86 ınbı maddelerde gösterilen tarifeler dairesinde tasdik ve tasvibe iktiran eder.

1107

Muhasebe usulü

Madde 129 — Belediyelerin muhasebelerine müteallik usul bir nizamname ile tespit olunur.

Eski sene bütçesinin devamı

Madde 130 — Her hangi bir sebeple yeni bütçe kat'ileşmemiş ise bu muamele ikmal olununcıya kadar eski sene bütçesi tatbik olunur.

ihtiyat akçesi

Madde 131 — Her sene belediye bütçelerine mevzu varidatın safi mıktarı hesap edilerek bu safi varidatın yüzde beşi işbu kanunun neşri tarihini takip eden malî sene iptidasından itibaren yirmi sene müddetle ayni bütçeye ihtiyat akçesi olarak vazolunacak ve belediyelere mahsus bir banka teessüs edinceye kadar hükûmetin irae edeceği bir bankaya ayni mali senenin nihayetinden evvel tediye edilecektir.

ihtiyat akçesi mukabilinde avans

Madde 132 — Belediye idareleri bankaya tevdi edilecek işbu meblâğdan teraküm edecek mıktarın yüzde yetmiş beşine kadar icap eden mıktarını her sene bütçesine tevfikan, ihtiyar edilecek imarat ve inşaat masrafları için sarfedilmek ve yine senesi içindeki belediye varidatı ile ödenmek üzere avans olarak bankadan istikraz edebilirler. Bu avansların behemhal senesi içinde bankaya iadeten tesviyesine belediye reisleri ve muhasebe âmirleri ve bu hususta sıkı bir murakabe icrasına ve büyük mülkiye memurları mecburdurlar.

YEDİNCİ FASIL

Birlik tesisi

Belediye, köy ve vilâyet mahallî idarelerinin birlik kurmaları

Madde 133 — Belde ve köyler, vilâyet idarei hususiyeleri kendilerine kanunlarla verilen mecburî veya ihtiyarî vazifelerin bir veya bir kaçını müşterek tesisat ve idare ile ifa için birlik tesis edebilirler.

1108

Birlik nizamnamesini kat'îleşmesi

Madde 134 — Birlik tesisi için belde, köy idarei hususiye meclislerinin (belediye meclisi, köy meclisi, meclisi umumî) müttefikan kabul ettikleri birlik esas nizamnamesi valinin ve birliğe dahil olanlar başka vilâyetlere mensup iseler Dahiliye Vekilinin tasdiki ile kat'ileşir. Birliğe diğer belde ve köylerin ve idarei hususiyelerin iltihakı birlik meclisinin tasvibi, valinin tasdikı ile ve başka vilâyetlere mensup iseler Dahiliye Vekilinin tasdikı ile olur.

Nizamnameye yazılacak maddeler

Madde 135 — Her birliğin bir esas nizamnamesi olacaktır. Nizamname atideki mevaddı ihtiva eder:

1 - Birliğin unvanı,

2 - İdare merkezi,

3 - Arazi itibarile faaliyet sahasının hududu,

4 - Daimî olup olmadığı, muvakkat ise kaç sene için olduğu,

5 - Birliğe dahil olan mahallî idarelerin isimleri,

6 - Birlik azası olan mahallî idarelerin hukuk, vezaif ve salâhiyetlerinden hangisi birliğe ve birlik icra heyetine devr ve tevdi olunduğu,

7 - Birliğe dahil olan mahallî idarelerinin her birinin birlik meclisi için intihap edeceği aza miktarı ve bu aza miktarının tespitine esas olan şeraitin kaç senede bir birlik meclisi tarafından tetkik olunacağı,

8 - Birliğe dahil olan mahallî idarelerin birliğin tesis ve idame masrafına ne nisbette iştirak edecekleri,

9 - Birliğin varidatı,

10 - Birlige dahil olan mahallî idarelerin ve bu mahallî idarelere tâbi ahalinin birlik müessesatından ne suretle istifade edebilecekleri,

11 - Birlik meclisinin senede kaç defa toplanacağı,

12 - Birliğin teessüsüne ve faaliyetine esas olacak diğer şartlar.

Nizamnamenin değiştirilmesi, birliğin ilgası

Madde 136 — Birlik nizamnamesinin tadili veya birliğin ilgası 136 inci madde ahkâmına tabidir.

1109

Müddetin bitmesi, birliğin ilgası halinde yapılacak muamele

Madde 137 — Birlik müddetinin bitmesi veya birliğin ilgası halinde esas nizamnamesindeki şartlara göre alâkadarların sermayelerinin de birlik hukuk ve vecaibinden hisselerinin teşrik ve tayini birliğe dahil heyetlerin mütaleası alındıktan sonra birlik merkezinin tabi olduğu vilâyet idare heyetinə aittir.

Birlikler şahsî hükmiyeti haiz amme müesseseleri

Madde 139 — Birlikler hükmî şahsiyeti haiz amme müesseseleridir. Vazifelerini ifa ettikleri mahallî idarelerin bu vezaifi ifa hususunda haiz oldukları hukuk ve salâhiyeti haizdirler. İşbu hukuk ve salâhiyeti istimal hususunda alâkadar mahallî idareleri aralarında zuhur eden ihtilâfat, vilâyet idare heyetince ve birlik muhtelif vilâyetlere mensup mahallî idarelerden müteşekkil ise Şurayı Devlet tarafından tetkik ve hallolunur.

Birlik meclisi

Madde 139 — Birlik umur ve muamelâtını, senede en az iki defa toplanarak teftiş, murakabe etmek üzere birliğin bir meclisi olur.

Meclisin intihabı, aza adedi

Madde 140 — Birlik meclisi azası birliğe dahil olan mahallî idarelerin meclisleri tarafından belediye meclisleri azalığı için muktazi evsafı haiz kimselerden olmak üzere azamî dört sene için intihap olunur. Bu meclise birlik azası olarak mahallî idarelerin her birinden en az iki aza intihap olunur.

Yedek aza

Madde 141 — Birlik azası olan mahallî idarelerin meclisleri, birlik meclisleri için nizamnamede mürettep mıktar azanın yarısı kadar yedek aza intihap ederler.

Meclisin çalışması ve riayet edeceği maddeler

Madde 142 — Birlik meclislerinin âdi ve fevkalâde içtimaa daveti ve meclisi reis ve kâtiplerinin intihabı meclis ruznamesinin tanzimi ve müzakeratının idaresi, inzibatının temini, birlik meclisinin salâhiyetleri ve meclis mukarreratına birlik reis veya alâkadarlar tarafından vaki olacak itiraz üzerine işbu mukarreratın birinci ve ikinci derecede tatbik ve intacı hususlarında bu kanunun 53-61 inci maddelerile 63-76 ıncı maddeleri ahkâmı caridir.

Meclisin açılması, reisin seçilmesi

Madde 143 — Birlik meclisi, birlik esas nizamnamesinin kanunen kat'ileşmesi tarihinden itibaren nihayet iki ay zarfında birlik merkezinin tabi olduğu vilâyet valisi tarafından birlik merkezinde tayin olunan günde içtimaa davet ve ilk içtima vali tarafından küşat edilerek meclisin reis ve kâtipleri intihap olunur.

Birlik meclisi tarafından kabul edilen bütçenin ve ittihaz olunan mukarreratın tatbik ve infazı ve birlik işlerinin sevk ve idaresile meşgul olmak üzere birlik idaresi en çok dört sene için birlik reisini ve reis vekilini intihap eder.

Bu intihap valinin ve birlik muhtelif vilâyetler dahilinde ise Dahiliye Vekilinin tasdiki ile tamam olur.

Valiler ne zaman birlik reisi olurlar

Madde 144 — Birliğe idarei hususiyeler de iştirak etmiş ise, reis ve reis vekili birlik merkezinin bulunduğ yerin valisi tarafından ve birlik bir kaç vilâyet dahilinde ise Dahiliye vekili tarafından tayin olunur.

Birliklere dahil olan belediyelerden birinde reislik kanunen valiye verilmiş ise birlik reisliği vali tarafından ifa olunur. Birlik azası olan belde ve köylerin ve idarei hususiyelerin belediye reisleri, köy muhtarları ve encümen reisleri birlik meclisinin tabii azasındandırlar.

Birlik meclisi intihabı

Madde 145 — Vazifeleri birlik meclisinin intihap devresi nihayetinde bitmek üzere her yeni meclis tarafından ilk içtimada meclis azası tara-

fından dördü birlik encümen azalığına intihap olunur. Birlik reisi, Encümenin tabii reisidir.

Birlik meclisinin vazife ve salâhiyetleri

Madde 146 — Belediye meclislerinin salâhiyeti ve vazaifi hakkındaki ahkâm birlik nizamnamesi ile birliğe verilen vazife ve hukuk ve salâhiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik encümenleri hakkında caridir.

Birlik reisinin vazife ve salâhiyetleri

Madde 147 — Belediye reislerinin salâhiyet ve vazaifi hakkındaki ahkâm birlik nizamnamesi ile verilen vazife ve hukuk ve salâhiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik reisleri hakkında caridir.

Birlik encümeninin vazife ve salâhiyeti

Madde 148 — Belediye encümenlerinin salâhiyet ve vazaifi hakkındaki ahkâm birlik nizamnamesile verilen vazife ve hukuk ve salâhiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik reisleri hakkında da caridir.

SEKİZİNCİ FASIL

İstanbulda vilâyet ve belediyenin birleşmesi

Madde 149 — İstanbul belediyesile İstanbul vilâyeti mahallî idaresi birleştirilmiştir.

Istanbul valisi belediye reisi

Madde 150 — İstanbul belediye reisliğini İstanbul valisi ifa eder.

Istanbul meclisi

Madde 151 — Belediye meclisi ile vilâyet meclisi umumisine kanunlarla verilen hukuk ve vezaif İstanbul belediye meclisi azalarile belediye

112

hududu haricindeki kazalardan müntehap vilâyet meclisi umumî azalarından mürekkep İstanbul umumî meclisine verilmiştir. (Merkezleri belediye hududu dahilinde bulunan kazaların belediye hududu haricinde kalan nahiye ve köyler ahalisi de İstanbul belediye azası intihabına iştirak ederler.)

Bütçenin nasıl tertip ve tesbit olunacağı

Madde 152 — İstanbul umumî meclisi bütçesi üç umumî kısımdan mürekkeptir:

A) Kanunlarla vilâyet işlerine muhtas varidata mukabil vilâyet hizmetleri birinci,

B) Kanunlarla belediye işlerine muhtas varidata mukabil belediye hizmetleri için muktazi masraflar ikinci,

C) Vilâyet ve belediye idarelerinin müşterek teşkilât ve hizmetleri masrafları üçüncü bap olarak tesbit olunur.

D) Bütçenin sureti tanzim ve tasdikı vilâyet bütçeleri hakkındaki kanunî hükümlere tabidir.

E) Hususî kanunları ahkâmına göre idarei hususiye varidatından muhtelif hizmetlere tefrik olunan hisseler bu maddenin (A) fıkrasındaki varidata münhasırdır.

Encümen

Madde 153 — Umumî meclis kendi azası meyanından intihap olunan sekiz kişilik bir encümen; vilâyet ve belediye encümenleri hukuk ve salâhiyetini haiz olarak teşekkül ve ifayı vazife eder. Bu sekiz azadan ikisi belediye hududu haricindeki kazalar azasından olmak mecburidir. Her daire reisi kendi dairesine müteallik hususatın müzakeresi sırasında aza olarak encümende bulunur ve reye iştirak eder.

DOKUZUNCU FASIL

Müteferrik Maddeler

Belediye teşkilâtı kaldırılacak yerler, Belediye intihaplarındaki nüfus esasları

Madde 154 — İkinci maddenin hükmü haricinde kalan yerlerde 1 haziran 1930 tarihinden itibaren belediye teşkilâtı mülgadır. Buralarda

113

köy kanunu tatbik olunur. Belediye mıntakasındaki nüfus miktarının her hangi bir arıza ile artıp eksilmesi belediye intihaplarına tesir yapmaz. İntihabat için her umumî tahrir neticesinde tahakkuk eden nüfus muteberdir.

Belediye intihaplarının bu kanuna göre yapılması

Madde 155 — Bu kanunun meriyet kesbettiği sene eylûlünden itibaren bilûmum belediye intihabatı tesbit olunarak belediye meclisleri ve encümenleri bu kanuna göre teşkil ve belediye reisleri yeniden intihap olunur.

Nüfusu 70 binden fazla belediyelerde meclis azasına huzur hakkı verilmesi

Madde 156 — Nüfusu 70 binden yukarı belediyelerde lüzum görüldüğü takdirde meclis azasına huzur hakkı verilir.

Bu huzur hakkının miktarını tayin eden meclis kararları Dahiliye Vekâletinin tasvibi ile kat'ileşir.

İmtiyazlı şirketler için belediyelere verilen mubayaa hakkı

Madde 157 — Su, elektrik, hava gazı, tramvay ve emsali belediye sınırı dahilinde bulunan imtiyazlı şirketlerin mukavelenamesinde tayin olunan müddetin hitamında mukavelenameleri mucibince Devlete intikal edecek olan bilcümle tesisat ve emval bilâbedel belediyelere devrolunur. İşbu şirketlerin imtiyazlı mukavelenamelerinde hükûmet tarafından mubayaa hakkı için kabul edilen müddetin duhulünden itibaren belediyelerin müracaat ve talebi üzerine mübayaa bedeli belediye tarafından temin edilmek şartile hükûmet vasıtasile mubayaa edilerek şirket tesisat ve emvali belediyelere devrolunur.

Belediyenin müşterek ve sıhhî işleri için mahallî idarelerle birleşmek hususunda hükûmetin salâhiyeti

Madde 158 — Bir beldeye civar olan yerler ile beldenin müşterek menfaatlarına taallûk eden hususatta, işin derecesine göre belediyelerle idarei hususiyeler masarifi vakıayı işbu hususatta edilecek istifadeye

göre aralarında taksim ederler. Sıhhati umumiyeyi tehdit eden ahvalde idarei hususiye ve belediyelerin yalnız başlarına yapamadıkları mecburî vazifelerinde tarafeyni icbara hükûmet salâhiyettardır.

Belediye hududu dahilinde belediyelere ait mallar

Madde 159 — Belediye sınırı içinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangâh, harman yeri, çayır, mer'a koruluk ve bataklıkların ve Belediye marifetile deniz, nehir ve gölden doldurulmuş olan yerlerin ve yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ve ankazının tasarruf, idare ve nezareti kâffei hukuk ve vecaibi ve varidatı ile beraber belediyelere devrolunur.

Mezarlıklar belediyelere aittir

Madde 160 — Metrük ve kimsesiz mezarlıklarla vakfa ait olan umumî mezarlıklar bilûmum hukuk ve vecaibi ile belediyelere devrolunmuştur. Bu kanunun neşrinden sonra belediyeler devren alıncaya kadar satılması memnudur.

Bu kanunun neşrinden evvel Evkafça taksitle satılan mezarlıkların henüz istifa edilmeyen taksit bedelleri dahi belediyelere aittir.

Belediyeler bu kanun mucibince yapılacak nizamnameye göre en çok on seneye kadar mezarlıklara ait tesisatı ikmal ederler.

Su için belediyelerce yapılacak istikrazlara Maliye Vekâletinin kefaleti

Madde 161 — Belediye vergi ve resimlerinden Devlet varidatı ile birlikte cibayet olunanların on senelik tutarı karşılık göstererek beldelere fennî şartları haiz su getirmek için bu kanun hükümlerine göre Dahiliye Vekâletinin muvafakatile aktolunacak istikrazlara (veya müteahhitlerle aktolunan mukavelenamelerin malî ahkâmına karşı) Maliye Vekâleti kefalet eder.

Mülga kanunlar

Madde 162 — 23 Eylûl tarihli Derseadet ve vilâyet belediye kanunları, 3 teşrinevvel 1302 ve 3 eylûl 1306 ve teşrinievvel 1336 ve 31 teşrinievvel 1338 tarihli zeyilleri ve 17 kânunuevvel 1328 tarihli Derseadet teşkilâtı belediyesi hakkındaki kanunu muvakkat ve 16 şubat 1341 tarihli

Ankara Şehremaneti kanunu ve bunların tadilâtı ve işbu kanuna muhalif bilcümle ahkâm mülgadır. 1351 numaralı kanun hükmü bakidir.

Nizamname yapılması

Madde 163 — Bu kanunun tatbikı suretleri nizamnamelerle tayin olunur.

Muvakkat madde

Bu kanunun neşrinden sonra yeni meclis ve reis intihabı yapılıncıya kadar mevcut meclis ve reisleri vazifelerine devam ederler.

Bu kanun 1 eylûl 1930 dan başlar

Madde 164 — Bu kanun hükümlerini 1 eylûl 1930 tarihinden başlr.

Madde 165 — Bu Kanun hükümleri icraya icra Vekilleri Heyeti memurdur.

* * *

Türkiye cümhuriyeti ile Amerika Müttehit Devletleri arasında mün'akit ticaret ve seyri sefain muahedenamesinin tasdikına mütedair kanun

Kanun numarası: 1584
Neşri tarihi: 21 - 4 - 930

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Amerika Müttehit Devletleri arasında 1929 senesi teşrinievvel ayının birinci günü Ankarada akit ve imza edilen ticaret ve seyrisefain muahedenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinde muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

12 - 4 - 930

(Merbuti muahedename kısmı mahsusundadır)

116

MUAHEDENAMELER

Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Müttehit Devletleri arasında ticâret ve seyrisefain muahedenamesi

Ticarî münasebetlerini muhafaza ve tevsi etmek ve mütekabil ülkelerinde diğer tarafın ticaret ve seyrisefainine bahşedilece muameleyi tayin eylemek arzusunda olan Türkiye Cümhuriyeti ve Amerika Müttehit Devletleri bir ticaret ve seyrisefain muahedenamesi aktine karar vermişler ve bu maksatla;

Türkiye Cümhuriyeti Reisi Hazretleri:

Diyarbekir Meb'usu Sabık Vekil, Büyük Elçi Zekâi Beyfendi ile Hariciye Vekâleti Müsteşarı Orta Elçi Menemenli Numan Beyfendiyi,

Amerika Müttehit Devletleri Reisi Hazretleri:

Türkiye Büyük Elçi ve Fevkalâde Murahhas Josephe C. Grew yu murahhas tayin eylemişlerdir.

Mezkûr murahhaslar salâhiyetnamelerini yekdiğerine tebliğ edip bunları usulüne muvafık bularak atideki maddeleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1 — Munzam resimler ve tezyit emsali dahil olmak üzere ithal ve ihraç resimlerine ve ticarete ait diğer resim ve mükellefiyetlere müeatllik hususlar ile transit, antrepoya konma ve gümrük muameleleri hususlarında; kezalik seyyar ticaret memurları numunelerine yapılacak muamelede, Türkiye, Amerika Müttehit Devletlerine ve mutasarrıfı bulundukları memleketlere ve müstemlekelerine ve Amerika Müttehit Devletleri Türkiyeye, kayitsız ve şartsız, en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi bahşederlar.

Binaberin, menşei veya imal mahalli Türkiye olan her hangi mevaddın Amerika Müttehit Devletlerine, mutasarrıfı bulundukları memleketlere veya müstemlekelerine ithali veya oralarda sürümü, menşei veya imal mahalli herhangi diğer ecnebi memleket olan mümasil mevat üzerinden istifa edilen veya edilecek olan resimlerden daha ağırına veya başkasına tâbi tutulamayacaktır.

117

Aynile, menşei veya imal mahalli Amerika Müttehit Devletleri mutasarrıfı bulundukları memleketler veya müstemlekeleri olan herhangi mevaddın Türkiyeye ithali veya orada sürümü, menşei veya imal mahalli herhangi diğer ecnebi memlekete olan mümasil mevat üzerinden istifa edilen veya edilecek olan resimlerden daha ağırına veya başkasına tâbi tutulmayacaktı.

Kezalik Amerika Müttehit Devletlerinde, mutasarrıfı bulundukları memleketlerde veya müstemlekelerinde, yahut Türkiyede diğer tarafa veya bunun herhangi mutasarrıfı bulunduğu memleketlere veya müstemlekelerine gönderilecek olan herhangi mevaddın ihracı, mümasil mevaddın herhangi diğer ecnebi memlekete ihracı üzerinden istifa olunan resimlerden daha ağırına veya başkasına tâbi tutulmıyacaktır.

Yüksek Âkit Taraflardan birinin herhangi diğer ecnebi memleketin tabiî veya sınaî müstahsallarından lâalettayin bir maddeye bahşedebileceği herhangi bir menfaat, ayni zamanda ve mutlak tarzda, bu bapta talep vaki olmaksızın ve ivazsız olarak, diğer Yüksek Tarafın tabiî veya sınaî müstahsallarından ayni maddeye tatbik olunacaktır.

Bu maddenin ahkâmı:

A) Türkiyenin, 1923 senesinde eski Osmanlı İmperatorluğundan ayrılmış olan memleketlere, gümrük tarifesi hususunda bahşettiği veya ileride edeceği hususî menfaat ve müsaadelere veya Türk gümrük hududunun her iki tarafında eni on beş kilometroyu tecavüz etmeyen bir sahada münhasıran hudut ticaretine bahşedeceği muameleye;

B) Gümrük tarifesi hususunda, Amerika Müttehit Devletlerinin Küba (Cuba) veya Amerika Müttehit Devletlerinin herhangi mutasarrıfı bulundukları memleketler veya müstemlekeleri, yahut Panama Kanalı mıntakası ticaretine bahşettikleri veya ileride edecekleri muameleye veya Amerika Müttehit Devletleri ile herhangi mutasarrıfı bulundukları memleketler ve müstemlekeleri arasındaki yahut bu memleketler veya müstemlekelerin kendi aralarındaki veya bunlarla Panama Kanalı mıntakası arasındaki ticaret bahşedilmiş veya ileride edilecek olan muameleye şamil olmıyacaktır.

Madde 2 — İthalât ve ihracat üzerindeki memnuiyet veya tahditler hususunda, iki memleketten her biri, mezkûr memnuiyet ve tahditlere her müracaat edişinde, diğer memleketin ticaretine herhangi diğer ecnebi memleket ticaretine bahşedeceği muamele kadar müsait bir muamele bahşeyleyecektir.

İndelhace ithal ve ihraç ruhsatnameleri itası halinde gerek emtiaya, gerek bunların kıymetinin takdirine ve miktarlarına müteallik hususlarda ayni muamele tatbik olunacaktır.

1118

Madde 3 — A) Türk gemileri Amerika Müttehit Devletlerinde, Amerika Müttehit Devletleri gemileri Türkiyede, aynile millî gemilere yapılan muameleden müstefit olacaktır.

B) Üçüncü maddenin (A) fıkrasının hükmü aşağıdaki hususlara tatbik edilmez:

1 - Kabotaj, ki Yüksek Âkit Taraflardan her birinin ülkesinde mer'i veya mer'iyete girecek olan kanunlara tâbidir;

2 - Millî ticaret gemilerine bahşedilmiş veya edilebilecek olan her türlü prim veya naktî muavenet şeklindeki teşvikler;

3 - Yüksek Âkit Tarafların kara sularında sayt memleketlerin birinda veya diğerinde millî sayt istihsalâtına bahşedilmiş veya edilebilecek olan hususî imtiyazlar;

4 - Limanlara, açık demirleme mahallerine ve sahillere müteallik bahrî hizmetlerin ifası. kılavuzluk ve gemi çekme, dalgıçlık, bahrî yardım ve tahlisiye, bu ameliyelerin mütekabil kara sularında ve Türkiye için Marmara denizinde icra edilmesi takdirinde.

C) Yukarıdaki tadadın haricinde kalabilmiş olan diğer istisnalar en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesine tâbi tutulacaktı.

Madde 4 — Bu muahedenamede hiç bir şey, Yüksek Âkit Taraflardan her birinin insan, hayvan veyanebat hayatını himayeye matuf sıhhî mahiyette memnuiyet veya takyitler vazetmek, yahut inzıbata veya vergilere müteallik kanunları tatbik için nizamnameler mer'iyete koymak hakkını tahdit edecek tarzda tefsir edilmiyecektir.

Madde 5 — Bu muahedename tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün olduğu kadar az bir zaman zarfında Ankarada teati olunacaktır. Muahedename tasdiknamelerin teatisi anından itibaren mer'iyete girecek ve üç sene müddetle mer'iyette kalacak ve bu müddet geçtikten sonra ise, Yüksek Akit Taraflardan biri muahedenameyi feshetmek niyetinde olduğunu diğer tarafa tebliğ ettiği tarihten itibaren bir sene münkazi oluncaya kadar mer'i olacaktır. Şu kayit ile ki bu muahedenamenin 3-üncü maddesinin (a) fıkrasında münderiç ve milli muameleye müteallik taahhütler Akit Taraflardan her biri canibinden tasdiknamelerin teatisinden itibaren bir senenin inkizasından doksan gün evvel tahriren haber verilmek şartile fesholunabilecek ve Yüksek Âkit Taraflardan biri canibinden mezkûr millî muame taahhütlerile telifi kabil olmayan bir kanun mer'iyete konduğu tarihten başlamak üzere altmış gün hitamında hükümden sakıt olacaktır.

Yukarıdaki maddelerde vazolnan ahkâmı tasdik etmek üzere, Âkit Taraflar murahhasları bu muahedenameyi imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

1119

Ankarada 1 tesrinievvel 1929 da, türkçe ve ingilizce, iki nüsha olarak tanzim edilmistir; her ikisi ayni kıymeti haiz ve ihticaca salihtir.

* * *

Suriye ile 30 mayıs 1926 tarihinde aktedilen dostluk ve iyi komşuluk mukavelesine merbut - 2 - numaralı protokol mucibince başlayan iadei mücrimin muamelâtı, 29 haziran 1929 tarihli protokolun - 1 - inci faslı ve Türkiye - Suriye daimî hudut komisyonunun birinci Berut içtimaında ittihaz olunan kararlar ile tevsi edilmiş olduğundan suçluların geri verilmesinde tatbiki icap eden muameleyi göstermek ve bu baptaki tetkikata kolaylığa medar olmak üzere tanzim edilen Suriye ile yapılmakta olan iadei mücrimin muamelâtı hakkında izahname suretidir.

1 — Suriye ile iadei mücrimin muamelâtına 30 mayıs 1926 tarihinde imza ve 12 ağustos 1926 tarihinde mevkii meriyete girmiş olan dostluk ve iyi komşuluk mukavelesine merbut 2 numaralı protokol ahkâmı mucibince başlamış ve bu baptaki ahkâmın suveri tatbikiyesi sonradan izah olunmuştur. Bu günkü vaziyete göre bu hususta istinat edilmekte olan ahkâmı adliye şunlardır:

A) 30 mayis 1926 mukavelesine merbut 2 numaralı protokol,

B) 29 haziran 1929 tarihinde Ankarada imza edilen protokolun 3üncü maddesinin ikinci fıkrası,

C) 30 teşrinievvel 1929 da ilk içtimaını Berutta akteden Türkiye - Suriye daimî hudut komisyonunda ittihaz edilen karar (ikinci toplantı zabıtnamesine müracaat)

11 — Yukarıda zikredilen ahkâmı adliye şöylece hulâsa edilir:

İki komşu memleketten birinde hukuku amme suçlarından dolayı adlî makamlar tarafından takip ve mahkûm edilen efrat, vaki olacak talep üzerine mütekabilen teslim edileceklerdir. Aşağıda zikredilen suçlar bu ahkâmdan müstesnadır:

A) Altı aydan fazla hapis cezasını müstelzim olmayan suç mürtekiplri,

B) Siyasî mücrimler;

C) İltica etmiş oldukları memleket tebaasından bulunanlar bu umumî kaide tatbikatta ikiye ayrılmıştır:

1 — Muamelesiz iade,

2 — Muameleli iade,

3 — Muamelesiz iade 30 mayıs 1926 tarihli mukaveleye merbut

1120

3 numaralı protokolun altıncı maddesi ile tayin edilmiş olan hudut mıntakasında (bizzat hudut ile hududun her iki tarafından 50 kilometre derinliğindeki mıntaka) sükûn ve emniyetin idamesi maksadile ittihaz edilmiş bir tedbirdir ve, hudut mıntakası emniyetini ihlâl edenlerin, eşkâl ve merasimin istilzam eylediği taahhütlere meydan kalmaksızın iade edilmelerini istihdaf eder.

Muamelesiz iade hakkındaki ahkâm 30 mayıs 1926 mukavelesine merbut 3 numaralı (hudutta takayyüdat) protokolundan mülhem olarak 29 haziran 1929 protokolunda tesbit edilmiş ve sureti tatbiki daimî hudut komisyonunun Berut içtimaında (ikinci toplantı zabıtnamesine müracaat) kararlaştırılmıştır. Şöyle ki:

1 — Her iki memleketten birinin hudut mıntakası (50 kilometre) dahilinde bir cürüm veya şekavet fili irtikâp ederek komşu memleket hudut mıntakasına (50 kilometre) iltica edenler, cürmün toprağında işlendiği memleket tebaasından iseler, bu memleketin salâhiyettar makamatı tarafından vaki olacak talep üzerine derhal tevkif ve iade olunacaklardır. Bu iade için adlî dosya tanzimine dosyanın diplomasi tarikile diğer tarafa gönderilmesine yani iadei mücrimin protokolu ahkâmının tatbikine hacet yoktur.

2 — Eğer mücrim iltica etmiş olduğu memleketin hudut mıntakasını aşmış yani (yani yakalanmadan evvel huduttan 50 kilometreden daha ziyade bir mesafede bulunan bir yere kadar gidebilmiş ise muamelesiz iade edilmez ve iadesi için iadei mücrimin protokolu ahkâmına tevfikan adlî dosya tanzim edilmesi bu dosyanın diploması tarikile diğer tarafa gönderilmesi lâzımgelir.

3 — Yukarıki fıkrada yazılı olduğu üzere hudut mıntakasını aşmış olan suçlu tekrar hudut mıntakası dahiline girecek olursa hakkında 7 inci bent ahkâmı tatbik edilecek yani yakalanarak muamelesiz iade olunacaktır.

4 — Bir tarafın hudut mıntakasında cürüm işleyerek diğer tarafa hudut mıntakasına iltica eden kimse, toprağına iltica ettiği devlet tabaasından ise geri verilemez. Şu kadar ki bu gibiler hakkında tabaası bulunduğu devlet makamatınca tatbik edilecek muamele diğer taraf makamatına bildirilecektir.

5 — Muamelesiz iade taleplerinde bulunmak ve bu talepleri tenfiz eylemek salâhiyeti hudut mıntakâsı asayişinden doğrudan doğruya mesul olan idarî makamlara verilmiştir. Bu makamlar bizden: birinci derecede kaymakamlar, (Dörtyol, Islâhiye' Kilis, Nezip, Birecik Suruç, Harran, Viranşehir, Nuseybin, ve Cizre ibni Ömer kazaları kaymakamları, Gazi ayıntap, Mardin ve Urfa Vilâyetlerinin ta hududa kadar imtidat eden merkez kazaları için birinci derece makamatı valiler tayin edeceklerdir. ikinci derecede Valilerdir, (Cebeliberek, Gazi ayıntap, Urfa ve mardin

021

valileri) Suriye'de birinci derecede istihbarat zabitleri (İskenderun, Kırıkhan, Azaz, Arappınar, Tel - Abyat, Rasülayın, Kamışlı ve Dicle civarında ihdas olunacak kaza istihbarat zabitleri,) ikinci derecede Delehe muavinleri (İskenderun, Halep ve Derzor Delehe muavinleri,) Suriyede Fransız Alî Komiserini, bulundukları mıntakalarda temsil eden Fransız yüksek memurları.)

Bizim hudut mıntakamızda bir cürüm veya şekavet fili irtikâp ederek Suriye hudut mıntakalarına kaçanlar hakkında birinci derece makamatımız (kaza kaymakamlarımız) karşı taraf birinci derece makamatına (Suriye istihbarat zabitlerine) malûmat verecekler ve bu haber üzerine suçlu derhal yakalanacaktır. Bu suretle yakalanan mücrim, ikinci derece makamatının (valilerimizin) karşı taraf ikinci derece makamatından talebi üzerine iade olunacaktır. Eğer mücrim bilâkis Suriye hudut mıntakasında bir cürüm veya şekavet fili irtikâp ederek memleketimiz hudut mıntakasına iltica etmiş ise aynı suretle yani Suriye istihbarat zabitleri tarafından kaza kaymakamlarımıza vuku bulacak ihbar üzerine tevkif edilecekler ve Suriyedeki delehe muavinleri tarafından valilerimizden vaki olacak talep üzerine geri verilecektir. (Daimî hudut komisyonu ikinci toplantısı zabıtnamesine müracaat.)

6 — Bu suretle geri verilecek kimseler üzerinde ve beraberinde bulunan silâh, eşya, emval ve menhubat ta suçluyu isteyen tarafa teslim olunacaktır. Cürümden mutazarrır olanların bakiyei matlubatı veya zarar ve ziyan müddeiyatı varsa bu baptaki talepler alâkadar ikinci derece makamatı tarafından karşı taraf ikinci derece makamatına tevdi olunacak ve bunlar marifetile ciheti adliyeye verilecektir. Bu hususlarda mahkeme kararı muteberdir. (Daimî hudut komisyonunun 5 inci toplanma zabıtnamesine müracaat.)

IV — Muameleli iade: İki komşu memleketin hudut mıntakaları haricinde 2 inci maddenin ilk fıkrasında yazılı şerait dairesinde, bir cürüm işleyerek komşu memlekete iltica edenler işbu maddenin 2 inci bendinde yazılı olduğu üzere bir tarafın hudut mıntakasında cürüm işleyerek komşu memleket hudut mıntakasını aşmış olanlar hakkında tatbik olunur.

1 — Bu kabil iade muamelesi 30 mayıs 1926 mukavelesine merbut 2 numaralı protokol ahkâmına tevfikan cereyan eder.

2 — Bu protokol mucibince iadesi istenilecek suçlu hakkında bir adlî dosya tanzim olunacak ve bu dosya eğer suçlunun iadesi bizim taraftan, isteniyorsa Berut Baş konsolosluğu vasıtasile Fransız Alî komiserliğine, eğer iade talebi Fransızlar tarafından vaki olmuş ise, Fransanın Ankara sefiri vasıtasile Hükûmetimize tevdi olunacaktır. Binaberin bizden vaki olacak iade taleplerine ait Adlî dosyalar Adliye Vekâletince tetkik ve muhteviyatı tasdik olunduktan sonra, Berut Baş Konsolosluğuna gönderilmek üzere Hariciye Vekâletine tevdi edilir.

3 -Adlî dosya tevdi edilmeden evvel suçlunun muvakkaten nezaret altına alınması istenebilir. Şu kadar ki suçlu üç aydan fazla nezaret altında bulundurulmaz ve bu müddet zarfında adlî dosya tevdi edilmemiş ise, bu kimse serbest bırakılır (İadei mücrimin protokolu madde 3).

İade dosyası şu evrakı havi olmalıdır:

a) Suçun mahiyetini mübeyyin ve selâhiyettar adlî makamdan sadır olan tevkif müzekkeresi,

b) İadesi istenilen kimsenin eşkâlini gösterir nufus kaydile, kabilse suçlunun bir fotoğrafı;

c) Tatbik edilen maddei kanuniye sureti;

d) Muhallef kimselerin şahadet veya beyanatının mustandık tarafından tasdikli suretleri;

e) Eğer mevzuubahs olan kimse ademi icabet suretile veya gıyaben mahkûm edilmiş ise, hükmün hulâsasının veya mahkûmiyet kararının ve bunlara ilâveten hükmün istinat eylediği vesaikin suretleri ve şayet o kimse vicahen mahkûm olmuş ise, dosyada mahkûmiyet hüküm veya kararının aynen sureti ve bu hüküm lâzimüttenfiz olduğuna dair selâhiyettar adlî makamın tasdiki bulunmalıdır.

f) Gönderilecek suretler ve evrakın cümlesi, selâhiyettar hâkim tarafından tasdik ve imza edilmiş olmalı;

g) Mustantığın, mahkeme reisinin, tercümanın velhasıl bilûmum adl memurların mühür ve imzaları selâhiyettar mafevk adlî makam tarafından tasdik edilmiş bulunmalı;

h) Bizden gönderilecek adlî dosyalardaki evrak fransızcaya, fransızlar tarafından bize gönderilecek olanlar da Türkçeye tercüme edilmiş olmalı ve tercümeler, (g) fıkrasında zikredildiği üzere tasdik edilmelidir.

4 - İade talepleri, suçlunu memleketine iltica etmiş bulunan ve iade talebi kendisine vaki olan Hükûmetçe tetkik ve icabında reddedilebilir. Şukadar ki iade talebine verilecek müsbet vaya menfi cevap talep tarihinden itibaren beş aydan fazla geciktirilmiyecek ve talep reddolunuyorsa esbabı mucibesi bildirilecektir, (İadei mücrimin Protokolu madde2).

5 - Derdest, tevkif, hapis ve nakil ve sevk masarifi iadeyi istemeyen tarafa aittir. (İadei mücrimin Protokolu madde 1 Fıkra 2).

123

H.V. KARARLARI

Türk parasını koruma harkkındaki 2 numaralı kararnamenin tatbikına dair

26 - 2 - 930 tarih ve 8907 numaralı kararnameye zeyldir.

Türk parasının kıymetini korumak için tanzim olunan merbut (2) numaralı kararın tatbiki, Maliye Vekâletinin 9 - 4 - 930 tarih ve 8910 numaralı tezkeresile vuku bulan talebi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 9 - 4 - 930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

9 - 4 - 930

Türk parası kıymetini koruma
2 numaralı kararname

Madde 1 — Bir numaralı kararnamenin 2 inci maddesine aşağıdaki fıkra ilâve edilmiştir.

İhracat tacirlerine bin isterlinden eksik olmamak şartile bankalarca döviz ikraz edebilirler. Bu dövizler bir numaralı kararname ahkâmı dairesinde bankalarca satılır.

Bu kabil döviz borçları ihracat mukabili olan dövizle ödenir. Bu suretle ödenmediği takdirde borçlu borcunu yine döviz olarak ödemek mecburiyetindedir.

Madde 2 — Alivre mal satışlarının mukabili olan dövizle bankalarca vadeli olarak alınabilir. Bu takdirde banka bu kambiyoyu diğer kambiyo alışları gibi satmağa mecburdur.

Bu akitlerden mütevellit döviz borçlari döviz olarak ödenir. Bu alım ve satımlar her defasında bin isterlinden aşağı olmaz.

Madde 3 — Memaliki ecnebiyedeki efrat ve müessesatın Türkiyedeki

124

bankalar veya şubeleri veya muhabirleri nezdindeki Türk lirası matluplarının istimali bir numaralı kararnamenin 9 ve 31 inci maddelerine tevfikan mürakipliğin vizesine mütevakkıftır. Millî parayı koruma aleyhine matuf olmadığı sabit olan muamelâtta Maliye Vekâletince tesbit edilecek muayyen bir miktara kadar olan Türk lirası matluplarının serbest istimaline müsaade edilir.

Madde 4 — Bir numaralı kararnamenin esham ve tahvilât ve kuponlar hakkındaki hükümleri lâğvedilmiştir.

Ancak Türkiyeden esham, tahvilât ve kupon ihraç ve ithali memnuiyeti hakkındaki hükümler bakidir.

Madde 5 — Bir numaralı kararnamenin 6 ıncı maddesine atideki fıkralar ilâve edilmiştir:

Kambiyo borsası mevcut olan mahallerde banka ve bankerler kişelerindeki kambiyo alım ve satımlarını mürakıplikçe lüzum görüldüğü müddetçe kişelerinde tekas etmeyip borsada karşılarlar.

Borsa olmayan yerlerdeki bankalar yevmî muamelelerinden mütevellit farklar o mahaldeki bankalardan temin edebilirler.

1125

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER

Fuhuşla mücadele hakkında tamim

Milletin Bünyesini her türlü tehlike, hastalık ve sarsıntılardan korumakla mükellef olan asrî devletçilik telâkkisi, fuhuşu da milletin içtimaî bünyesini hatta varlığını tehdideden bir maraz addeder.

Uzun tecrübeler ve muhtelif sistemlerdeki tedbirlerin verdiği neticelere göre devletlerin fuhuşun men'i hususunda bulabildikleri en müessir çare; fuhşa vasıta olanların takip ve tecziyesi ve fuhuşhanelerin men'i ile fuhşun hiç olmazsa bir kazanç vasıtası olmasına ve fuhuşhanelerin de bir pazar bir borsa haline gelmesine mani olmaktır.

Medenî milletlerin ittifaka yakın bir ekseriyeti, milletler için bir yara olan fuhuşu ceza tahdidi altında sureti kat'iyede menetmişlerdir. İstatistikler de bu tedabirin halkın içtimaî ahlâkı ve sıhhati üzerinde en müsbet ve en hayırlı tesirler yapabilecek yegâne bir tasfiye ve çaresi olduğunu göstermektedir.

Eski ve yanlış bir telâkki tarzına bağlanarak fuhuşu bazı usul ve kaidelerle nizam altına almağa tercihte devam eden nadir bir, iki devlette de men'i iltizam eden kuvvetli cereyan ve temayüller vardır. Çünkü fuhşun tanzimi, kendisinden beklenilen içtimaî, ahlâkî ve bahusus sıhhî iyiliklerin tamamile aksi neticeleri vermiştir.

Bir cemiyette fuhuş, kanunla memnu ve ahlak telâkkisine göre müstekreh ve menfur olmadıkca fuhşa ve fuhuşhanelere karşı konulacak idarî kayıt ve nizamların mahiyeti ve şiddeti ve bunların tatbiklerinde ve tatbik edenlerin de dürüstlük ve ciddiyetin derecesi ne olursa olsun fuhuşhanelere şu veya bu yolda müsaade etmek demek, binnetice fuhşu himaye etmek demektir.

Ancak ceza tehdidinin ve inzibatî tedabirlerin; fuhşun tamamile menine kâfi gelmediği ve gelmeyeceği de tecrübelerle sabittir. Devletler, kanunî ceza ve tedbirlere içtimaî teşekküllerin muavenetlerini de terfik ederler.

Düşenleri kurtarmak, düşecekleri korumak ve daima insanların zaaf ve gafletlerine hitabeden cazip ve muğfil vaitlerin, göreneklerin yalancılığını ve arkasında gizlediği acı ve feci akibet ve hakikati göstererek temiz ve dürüst yaşama yollarını gösteren umumî, hususî, cemiyet ve müesseseleri tesis ve yahut teşfik ederler.

Kanunların himayesine ve her memlekette halkın ahlâk sıhhat ve selâbetinin muhabbet ve muavenetine mazhar olan bu koruma ve korunma müesseseleri, devletlerin fuhuşla mücadelesini pek çok teshil eder.

Türkiye camiasında fuhuş; henuz arızî, mütecerrit ve çok zaiftir. Türk cemiyetinin ve Türk aile ahlâk ve hayatının ve Türk kan ve seciyesinin sağlığı ve sağlamlığı, cahil ve gafil idarelerin asırlarca başı boş bıraktığı ve hatta cehalet ve idarî gevşeklik yüzünden diğer milî hayat sahalarına sari fenalıklar gibi teşvik ve teshil bile ettiği bu zarfın tevessu ve sirayetine set ve hail olmuştur.

Millî seciyenin sari bilgi ve görgülerle inkişafı, atinin selâmeti için şüphesiz bir emniyettir; Fakat, tehlike ve zarar ne kadar az da olsa Türk cemiyetinin bünyesinde bir gün inkişafa müsait bir fenalık tohumunun zararını menedecek tedbirleri evvelden almak halk hükûmetinin çok ehemmiyet vermesi icabeden vazifelerindendir. Zaten cumhuriyet kanunları ve bahusus Türk ceza kanunu, fuhuş ve fuhuşa vasıta olanları cezalandırma suretiyle fuhşun memnuiyeti esasını kabul etmiştir.

Millî seciye ve ahlâkımızın tasvip ve kanunlarımızın istihdaf ettiği bu men gayesini teshil için vali beyefendilere aşağıdaki maddeleri direktif olarak arzediyorum:

1 - Türk ceza kanununun fuhşa mütedair maddelerinin tatbikını temin edecek surette fuhuşla melûf olanlar hakkında takibat icrasiyle mürtekiplerinin daima ve mütemadiyen Cumhuriyet müddei umumiliklerine tevdileri.

2 - Fuhuşla ve fuhşa vesatetle ve umumhanecilikle meluf ecnebiler hudut haricine çıkarılmıştır. Bunlardan kalanlar ve yahut sonradan gelmişler varsa diğerleri gibi hudut haricine çıkarmak üzere isim, hüviyet ve ikametgâhlarının vekâlete iş'arı.

3 - Muzikhol, Bar, kafeşantan gibi yerlerde artist ve şantöz sıfatile çalışanlardan fuhuşla melûf olanlar varsa ecnebi tabiiyetindekilerin hudut haricine çıkarılmak üzere isim, hüviyet ve çalıştıkları yerlerin vekâlete bildirilmesi ve Türk tabiiyetinde olanların da bu gibi yerlerde çalışmaktan menedilmeleri.

4 - Bar ve kafeşantan ve alelâde gazino ve kahvelerde ahlâksız ve uygunsuz hareketlerle müşterilerini fuhşa teşvik eden gençlerin garson

1127

ve hizmetçı olarak istihdamı men edilmeli ve ceza kanununun 419 uncu maddesi hükmü nazarı dikkatte tutulmalıdır.

5 - Küçüklerin meyhane, bar ve kafeşantanlara girmesi ve görülmesi Türk ceza kanununda fuhşa tahrik addedilmiştir. Aile efradı veya velileri refakatinde gelirlerse münasip ve mahrem bir surette keyfiyetten getirenlerle veli, vasileri mektepli iseler mektep müdürleri haberdar edilir. Veli ve vasiler: velâyet ve vesayet altında bulunan küçükleri ihtar ve ihbara rağmen Bar ve kafeşantanlara getirmekte devam ederlerse Türk ceza kanununun 435 inci maddesindeki suçla bir zabıt varakası yapılarak müddei umumilere tevdi olunurlar.

6 - Badema Türkiyenin hiç bir noktasında umumhane açılmasına müsaade ve müsamaha edilmeyecektir.

7 - Mevcut olanlardan gizliler derhal kapatılacaktır.

8 - Vaktiyle verilmiş müsaadelerle açılmış olanlar varsa bunlara velev ki diğer bir umumhaneden gelmiş olsun yeniden hiç birinin sermaye olarak girmesine müsaade edilmeyecek ve mevcut sermayelerin serbestce bulundukları evi terk etmelerine mümaneat ettirilmeyecektir. Küçükler, aile ferdi ve yahut hizmetçi sıfatiyle dahi böyle evlerde bulunmazlar.

9 - Vilâyet dahilinde kaç gizli umumhane bulunup kapatıldığı ve evvelce verilmiş müsaadelerle açılmış alenî kaç umumhane bulunduğu vekâlete bildirilecek ve gizli umumhane teessüsüne katiyen meydan verilmeyecek ve bunlardan yakalanup ta kapatılanlar hakkında vekâlete malûmat verilecektir.

10 - Umumhanelerde hiç bir sebep ve vesile ile otel ve pansiyon halinde başkalarının yatmasina müsaade olunmayacaktır.

Her nerede olursa olsun umumhaneler, saat on ikide kapanacak ve bundan sonra misafir ve müşteri kabul etmeyeceklerdir.

11 - Bu yerlerde içki içmek ve çalgı çalmak her zaman için memnudur.

12 - Emrazı zühreviye nizamnamesi ona merbut talimatname ve bu emrin yukardaki maddelerine muhalif hareket edenlerin evleri derhal set olunacak ve o ev sahibinin bir daha böyle bir ev açmasına ve o evin birdaha bu yolda işlemesine hiç bir surette müsaade edilmeyecektir.

13 - Ötel, pansiyon, han, hamam ve hususî apartıman ve evlerde müteaddit kimseleri müteaddit müşterilere fuhuş için arzedenlere umumhaneci ve o yerlerde umumhane addolunarak haklarında umumhaneci ve umumhane muamelesi yapılır.

14 - Ötel, hamam, umumî banyo ve deniz hamamları gibi umumun

1128

istifadesine açılan yerlerdeki müstahdeminden, iffete mugayir uygunsuzluk edenler, fuhşa teşvik cürmü ile müddei umumiliğe teslim olunur.

15 - Sokaklarda ve umumî yerlerde şuna buna sarkıntılık ve harfendazlık edenler, erkekleri veya kadınları fuhşa davet ve teşvik eyleyenler, ceza kanununun 421 inci maddesindeki suçla müddei umumiliklere tevdi olunur.

16 - Her hangi vesile ile olursa olsun sokakta kalmış kimsesizler, sokakta bırakılmayarak karakollarda ve belediye dairelerinde barındırıldıktan sonra velilerine ve hayır müesseselerine ve velileri ve işleri yoksa serseriler hakkındaki ahkâma göre muameleye tabi tutulmak üzere müddei umumiliklere teslim olunur.

17 - Emrazı zühreviye nizamnamesi ve işbu emirname ahkâmına muhalif olmayan emrazı zühreviye talimatnamesi ve bahusus sıhhî mürakabe ahkâmının kâffesi tamamile meridir.

18 - Bütün bu notalar takip ve tatbik edilirken her şeyden evvel gözetilmesi mahfuz ve masun bulundurulması lâzımgelen cihet, vatandaşların ve Türkiyede Türk kanunlarının himayesinde bulunan ecnebilerin hürriyet ve haysiyetidir.

Binaenaleyh irtikâp edilmiş Bir cürüm olmadıkça hiç bir kimsenin hürriyet ve hususile haysiyet ve namusuna ve meskeninin masuniyetine tecavüz ve iz'aç mana ve mahiyetinde hiç bir harekette bulunulmamasına, ketûmiyet ve mahremiyette azamî dikkat ve itina lâzımdır.

Kanunî şerait haricinde her kim tarafından olursa olsun ev basmak sureti kat'iyede menedilmeli, mütecasirleri, derhal kanunun hükmü yerine getirilmek üzere mahkemeye teslim edilmelidir.

Fuhşu takip vesilesiyle nufuz ve vazifeyi memuriyetini suyi istimal eden memurun derhal eli işten çektirilir. Ve hakkında kanunî tatbikatta bulunulur.

Vali beyefendilerin emri ve mürakabeleri altında bulunan idare ve inzibat teşekkül ve kuvvetlerini, kanun ve nizamnamelerin kendilerine bahşettiği selâhiyetlere tevfikan hareket ve faaliyete getirerek fuhşun men ve tahdidine müteveccih bu direktifler dairesinde ibrazı mesaî ve faaliyet buyurmalarını ve icraat safha ve neticelerinden de vekâleti haberdar etmelerini rica ederim.

Dahiliye vekili

* * *

Sakıt hanedana ait emlâke konulan hacizler hakkında

Sakıt hanedana ait emlâke konulan hacizler hakkında Maliye vekâle-

1129

tinden ğelen teskere sureti aşağıya yazıldı. Memuriyetinize bağlı icra dairelerine tebliği temenni olunur efendim.

«Sakıt hanedana ait olup 3 - mart - 340 tarihli kanun mucibince lieclittasfiye hükûmetçe vaziyet edilmiş olan emlâk ve araziden bir kısmı bilmüzayede satılmiş isede bunlardan bazıları mezkûr eşhasın eşhası saireye medyun bulundukları mebaliğa mukabil devairi icraiyece tevarihi muhtelifede haczedilmiş olmasından dolayı satılmamakta olduğu muhaberatı cariyeden anlaşılmıştır. Anifölbeyan kanunun istihdaf eylediği gaye memleketimizden tardedilmiş olan hanedanın her ne suretle olursa olsun alâkalarının bir an evvel kat'ına matuf olup beş seneyi mütecaviz bir zamandan beri bu husus hakkında bilûmum memurini maliyece ibraz edilmekte olan mesai işbu hacizlerden dolayı tekemmül ve binaenaleyh kanunun emrettiği keyfiyeti tasfiye bir neticei katiyeye iktiran ettirilmemekte ve diğer taraftan dayinlerin hukuku da mevcut ilâmat ve mukarreratı icraiye ile devletin tahtı zamânında bulunmakta olduğundan her iki hususun temamii icrası için emlâki mezkûrenin hazinece satılarak bedelâtının devairi icraiyeye teslim edildiği takdirde devairi mezkûrece hacizlerin fekki münasip mütalea kılınmış olduğundan ona göre icrayi icabının lâzım gelenlere emir ve tebliğ buyurulması rica olunur efendim.»

* * *

Tevziat listelerinin mahal ve sureti iadesi hakkında

Vekâletçe tabı ve neşredilen kanun, Şerh, Adliye ceridesi ve sair müdevvenat tevziat listelerile muntazaman sevk edilmekte olduğu halde vürudunda mezkûr tevziat listelerinin eshabına imza ettirilerek doğrudan doğruya - Adliye Vekâleti İstatistik ve Neşriyat Müdürlüğüne - gönderilmesi lâzımeden iken bir çok C. M. U. liklerinin ve mahakimin göndermediği kayden anlaşılmıştır.

Gerek evvelce gönderilmiş müdevvenatın gerek bundan sonra gönderileceklerin tevziat listeleri, kuyudatı yanlışlıktan kurtarmak üzere derhal mezkûr müdürlüğe irsali ve noksan zuhur edeceklerin de tevziat listelerinin arkalarına değil ayrıca bir tahrirat ile bildirilmesi hususunun dairei kazaiyeniz dahilinde bulunan bilumum mahakime tebliği ehemmiyetle beyan olunur.

16 - 6 - 930

* * *

1130

Kürti kanunu medeni şerhinin iştira şartlarına dair

Vekâletçe tabı ve neşredilen Kürtinin kanunu medenî şerhinin 1 ve 2-inci ciltleri (8) lira bedelle satılmaktadır.

Arzu edenler bulundukları yer malsandığına bedelini teslim ve mukabilinde alacakları makbuzun mahallî C. M. U. liklerine teslim ve doğrudan doğruya - Adliye Vekâleti İstatistik ve Neşriyat Müdürlüğüne - gönderildiği takdirde kitaplar irsal kılınacaktır.

Bu usule riayet etmeyenlerin gönderdikleri paraları geriye iade edileceğinin dairei kazaiyeniz dahilinde bulunan Mahakime ve Barolara tebliği tamimen beyan olunur.

16 - 6 - 930

1131

ADLÎ ŞÜUN

Nazım - H. Rifat Beyler davasında

Müruru zaman iddiasının reddi hakkında Baş müddei umumiliğin mütalâasile Temyiz Mahkemesi dördüncü ceza dairesinin kararı

Müstantık Nzaım Beyi vazife sırasında tahkirden maznun İstanbul avukatlarından Haydar Rifat B. hakkında İstanbul üçüncü ceza dairsince verilen kararın temyizen tetkikile bittemyiz sadır olan hükme karşı H. R. Beyin mürurу zaman vukuuna dair vaki olan temyiz itirazatı üzerine Baş müddei umumilik mekamı âlisince serdolunan mütalâa ile Temyiz Mahkemesi dördüncü ceza dairesinden sudur eden 5 - 6 - 930 tarih ve 2829 numaralı ilâmın bir sureti aşağıya dercedildi:

CUMHURİYET BAŞ MÜDDEİ UMUMİLİĞİNİN MÜTALÂASI

Zabıtname ve kararı vaki mütalâa olundu:

Mustantık azadan Nazım Beyin icra eylediği vazifei memuriyetten dolayı tahriren vuku bulan hakaret fili hakkında hukuku amme davası ikame edilmiş olmasına ve davaya esas teşkil eden suç şahsî olmayıp memurun haiz olduğu resmî sıfata karşı vuku bulmuş olmak itibarile şikâyeti şahsiyeye mütevekkif olmaksızın hukuk ve menafii amme namına hareket eden müddei umuminin ikamei davaya salâhiyeti derkâr bulunmasına ve hakaret filinin mahiyeti itibarile kanunun tasrih etmediği ahvalden dolayı temyizen 482 ve 273 üncü maddelere tatbiki hüküm edilmesi sebebiyle müddei umumiliğe davayı vakıayı ikamede salâhiyetsizlik atfolunamıyacağına ve çünkü Ceza muhakemeleri usulü kanununun 340 ıncı maddesinde ahvali mümasilede ammenin menfaati noktasından müddei umuminin ikamei davaya salâhiyeti musarrah bulunmasına ve kezalik resmî sıfatı haiz olanların aleyhinde vuku bulan cürümlerden dolayı hukuku amme namı-

na ikamei dava edilmesi ceza kanununun ahkâmı mahsusası iktizasından olmasına ve ahkâmı umumiyenin tatbiki gene aynı ahkâmı mahsusadan bir maddenin delâletine müstenit olup bu baptaki esasati kanuniyenin tebdiline medar addolunmayacağına ve netekim temyizen Nazım Beyin hukuku amme davasına iltihakı keyfiyetinin kabul edilmesi hadisede hukuku umumiye davasının ahkâm ve şeraiti kanuniye dairesinde ikame edildiğinin kabulüne bir delil teşkil etmekte olmasına ve Nazım Bey davayı vakıada müdahil sıfatında bulunup istidası hukuku amme davasına haizi tesir bulunmamasına binaen müruru zaman hakkında dermeyan olunan müddeiyatın varit olmayacağı mütalâasile Temyiz dördüncü ceza dairei aliyesine tevdi olunur.

TEMYİZ MAHKEMESİ KARARI

Mustantik Nazım Beyi 28 eylûl 929 tarihli istida ile vazife sırasında tahkirden dolayı maznunualeyh olan İstanbul avukatlarından Haydar Rifat Beyin Ceza kanununun 266 ıncı maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan üç ay müddetle hapsine ve yüz lira ağır para cezasile mahkûmiyetine ve davacı Nazım beye verilmek üzere 250 lira tazminatın tahsiline dair İstanbul Asliye Üçüncü Ceza mahkemesinden sadır olan 10 nisan 930 tarihli hükmün temyizen tetkiki mahkûm tarafından talep olunması üzerine dairemizce icra kılınan tetkikat neticesinde bazı kanunî sebeplerden dolayı hükmün bozulmasına ve Ceza muhakemeleri usulü kanununun 322 inci maddesinin üçüncü fırasına tevfikan Haydar Rifat Beyin hareketine temas eden ceza kanununun 482 inci maddesinin ikinci fıkrası mucibince takdiren on beş gün hapsine ve on beş lira ağır para cezasile mahkûmiyetine ve tahkirin vazifeden mütevellit olması itibarile mezkûr kanunun 273 üçüncü maddesine tatbikan cezalarının üçte biri nisbetinde arttırılarak hapis cezasının yirmi göne ve ağır para cezasının yirmi liraya iblâğına ve cezalarının teciline mahal olmadığına ve davacı Nazım Beye verilmek üzere 250 lira manevi tazminatla mahkûmiyetine 25 mayıs 930 tarihinde karar verilmişti.

Tatbik olunan maddeye göre tatbikat icrası şikâyetnameye bağlı bulunan bu suç için davacı Nazım Bey 29 kânunu sani 930 tarihinde şikâyetname verildiğine ve hakarete ve hükme esas tutulan istida 28 Eylûl 929 tarihinde ita olunduğuna ve bu itibarla suç tarihi ile dava tarihi arasında dört ay bir gün geçtiğine binaen tahliyesi hakkında İstanbul hapisanesinden avukat Haydar Rifat Beyin Cümhuriyet Baş müddei umumilik memuriyeti aliyesine çektiği telgıraf dairemize 3 Haziran 930 ve biliade 5 Haziran 930 tarihinde olbaptaki dosyasile bamütalâaname tevdi olunmakla müruru zamandan dolâyı cezanın infazı lâzım gelmiyeceği hakkındaki mumaileyh Haydar Rifat Beyin talep ve iddiası müzakere olundu.

Gerçi Mustantik Nazım Beyin dahili dava olmak üzere verdiği

1137

istida 29 kânunu sani 930 tarihli olup davaya ve hükme esas teşkil eden Haydar Rifat Bey imzalı istida dahi 28 eylûl 929 tarihli olmasına nazaran suçun ikaı tarihile şikâyetname arasında ceza kanununun 490 ıncı maddesinde gösterilen üç aydan fazla müddet geçmiş ve suç Ceza muhakemeleri usulü kanununun 344 üncü maddesinde yazılı suçlardan bulunmuş ise de Ceza muhakemeleri usulü kanununun 346 ıncı maddesi 344 üncü maddesinde gösterilen suçlardan dolayı ammenin menfaati noktasından Cumhuriyet müddei umumisine hukuku amme davasını açmak salâhiyetini verdiğine ve bu mülâhaza ile İstanbul müddei umumiliği harekete gelerek ammenin menfaatı noktasından 20 teşrini sani 929 tarihinde mumaileyh Haydar Rifat Bey aleyhine hukuku amme davasını açmış ve suçun işlendiği tarih ile Cumhuriyet müddei umumiliğinin dava ikamesi tarihi arasında hususî mururu zaman geçmemiş olmasına nazaran Ceza muhakemeleri usulü kanununun 402 inci maddesi mucibince hadisede hususîmüruruzaman mevcut olduğundan bahisle tahliyesine dair olan Haydar Rifat Beyin talebi varit görülmediğinden reddine ve dava evrakının Cumhuriyet Baş müddei umumiliği memuriyeti aliyesine takımile iadesine ittifakla karar verildi.

9 - 6 - 930

104

«Gazette de Louzanne» gazetesinin
2 - 6 - 1930 tarihli nushasından -

Mirasçılık Sıfatı

VE

Taksimi iktisap Hakkı

Luzanda münteşir «Gazette de Louzan» ın 2 - 6 - 930 tarihli nushasında yeni adlî kanunlarımızla alâkadar bulduğumuz (Mirasçılık sıfatı ve Taksimi iktisap hakkı) unvanlı kıymetli makaleyi bittercüme hukukçularımıza takdim ediyoruz: *T. H.*

Merhum Emil C. in vasiyetnamesi şu maddeleri ihtiva etmektedir:

Madde 3 — (Karıma yaşadığı müddetçe bütün mallarımın intifa hakkını veriyorum bu intifa hakkı kendisinin kanunen mirasta olan hakkı yerine kaim olacaktır.)

Madde 5 — (Kızıma miras hissesi olan otuz bin Fıranklık bir meblâğ bırakıyorum.

Madde 6 — (Teberrü edilmeyen mallarımın mirasçısı olarak, mirasımı şerefli bir surette kullanması kaydile oğlumu nasp ediyorum.)

Madde 7 — (Para olarak tediye edilecek meblâğlar, tesis ettiğim intifa hakkının inkizasından bir sene sonra faizsiz olarak tediye edilecektir.)

Miras (120000) Fıranktır.

6 - Haziran - 1929 tarihinde Sulh Hâkimi (Merhum Emil C. in kanunî mirasçısı olarak oğlu ile kızını nasp ettiğine ve karısının mırasının mecmuu üzerinde intifa hakkı sahibi olduğuna) dair bir mirasçı vesikası isdar etti. Bununla beraber vesikada (Muteberliği itiraza oğramayan bütün miras mes'elelerile vasiyetname hükümlerinin) mahfuz olduğu beyan ediliyordu.

1135

Kız mirasın taksimini istedi. Diğer alâkadarlar buna muhalefet ettiler.

X. mahkemesi reisi müddeinin mütalebelerini kabul edip taraflara taksiminin icrasına memur bir Noter tayini zımnında teklifat yapmalarını tebliğ etti.

Müddei aleyhlerin müracaatı üzerine Kanton mahkemesi mirasın taksimine mahal olmadığını beyan etti.

Kanton mahkemesi müddeinin Sulh Hâkimi tarafından kendisinin mirasçı olduğuna dair verilmiş olan mirasçı vesikasına istinat edemiyeceğini beyan etti. Filhakika bu vesika ancak üçüncü şahıslar hakkında bir kıymeti haizdir ve bu vesika ile lehinde mirasçılık hükmü verilmiş olan kimse için bir karine teşkil eder.

Müteveffanın mahkeme huzurunda muteberliği itiraza uğramış olmayan vasiyetnamesinden mirası bırakanın yegâne varisi olarak oğlunun nasp etmek istediği ve müddeiyeye ancak lehine teberru edilen kimse vasfını verdiği anlaşılmaktadır. Kendisine yapılmış olan teberru mirasçı olarak dahil olmadığı mirastaki hissesinin yerini tutmaktadır.

İsviçre kanunu medenisi sisteminde mahfuz hisse sahibi mutlak mirasçı değildir. Bu sebepten dolayıdır ki (Vo) Kanton mahkemesi ve maliye dairesinin 12 - haziran - 1928 tarihli talimatının dördüncü maddesinde (ölüme bağlı tasarruf sebebile mirasçı sıfatile mirasa dahil olmayan kanunî mirasçıların mahfuz hisse sahibi bile olsalar mirasçı vesikasında zikredilmemeleri) serdediliyordu.

Müddeiye mirasçı olmadığından ve vasiyetnamenin keenlemyekünlüğü hakkında bir dava açmadıkça mirasçı olamayacağından kanunu medeninin 604 üncü maddesi mucibince mirasın taksimini talep edemez. Eğer vaki teberruun mahfuz hissesinden daha az olduğu kanaatında ise ancak teberruun mahfuz hisse miktarına iblâğını talep etmek hakkını haizdir.

Müddeiye Federal mahkemeye karar tashihi talebile müracaat etti ve 7 - şubat - 1930 tarihli kararla davayı kazandı.

Vo. Kantonunun Kanton mahkemesile Maliye dairesinin idarî mahiyette bir teminle memurlarına mirasçı vesikalarına (Müteveffanın ölüme bağlı tasarrufile mirasçı sıfatile mirasa idhal edilmeyen) mahfuz hisse sahiplerinin mirasçı vesika-

1136

sında zikredilmemelerini emir etmiş olmasının bu davada bir ehemmiyeti olamaz. Mirasçı vasfı Federal hukukuna tâbi olup Kanton resmî dairelerinin emirlerile tadil edilemez.

Kanunu medeninin 457 inci maddesi mucibince en yakın mirasçılar müteveffanın furuudur.

470 inci maddesi ise mahfuz hisse sahibi mirasçı «füru bu meyanda dahildir» terkeden kimsenin ancak bu mirasçıların mahfuz hisselerinin ayrılmasından sonra geriye kalacak malî üzerinden ölüme bağlı tasarruf yapabileceği musarrahtır.

Bundan anlaşılır ki mahfuz hisse sahipleri mutlak surette mirasçıdır ve muris ancak kanunu medeninin 477 inci ve 479 uncu maddelerinde zikredilen şerait ve eşkâl dahilinde olarak mahfuz hisse sahiplerinden bu sıfatı ne'zedebilir.

Umumen müttefikun aleyh olan hukukî nazariyat esasen 1904 kanun lâyihasında da nazarı itibara alınmış olan bu tarzı tefsiri kabul etmektedir. İşbu lâyihanın 535 inci maddesinde (tenzil talebinde bulunmayan mahfuz hisse sahibi mirasçılar tamamen mirastan iskat halinde bile mirası reddetmiş olmadıkça mirasçı addolunurlar) denilmekte idi.

Vakıa Federal meclisler bu maddeyi tayyetmişlerdir. Fakat bunun sebebi kanunun kâfi derecede vazih olmasından dolayı yukardaki maddeyi zait telâkki etmelerinden inbias etmıştir.

(Bülten İstenoğrafik mecmuasının 1905 tarihli cildinin 1396 ıncı sahifesile 1906 tarihli cildinin 427 inci sahifesine bakınız)

Bu meseleden merhum Emil C. in kızına ancak bir teberru bırakmış ve oğlunu yegâne mirasçı tayin etmiş olmasının; kanunu medeninin 477 ve 479 uncu maddelerine muvafık surette yapılmış bir mirastan iskat telâkki edilemiyeceği aşikârdır. Esasen alâkadarlar da bunu iddia etmemişlerdi. Bundan dolayı müddei mahfuz hisse sahibi mirasçı sıfatını kaybetmiş olmadığından kanunun mirasın açılmasından itibaren mirasçılara verdiği haklara ve tahmil ettiği borçlara iştirak eder.

Bu itibarla kanunu medeninin 640 ıncı maddesi mucibince herzaman taksim talep edebilir. Filhakika alâkadarlarda gerek kanunen gerek bir akitle mirasın şuyuunun idamesini talep etmiş değillerdir.

1137

Şurası da aşikârdır ki müteveffanın karısının mirasa dahil malları üzerinde haiz olduğu intifa hakkını ihlâl etmeksizin işbu taksimin yapılması da kabil değildir.

* * *

Bazı vilâyet ve kazalar dahilinde yeni nahiyeler teşkili

Denizli vilâyetinin Acıpayam kazası dahilinde: Kızılhisar ve Tavas kazası dahilinde: Kızılcabölük, Çivril kazası dahilinde: Işıklı köylerinde bu namlarla yadedilmek üzere birer nahiye teşkil edilmiştir.

Kocaeli vilâyetinin Adapazarı kazası dahilinde: Kayalar, Karabürçek ve Hendek kazası dahilinde: Açmabaşı ve Geyve kazası dahilinde: Doğançay ve Karamursal kazası dahilinde: Yalakdere köylerinde bu namlarla yadedilmek üzere birer nahiye teşkil edilmiştir.

Cebelibereket vilâyetinin İslahiye kazası dahilinde Fevzipaşa köyünde bu namla yadedilmek üzere bir nahiye teşkil edilmiştir.

1138

Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar

Süleyman Faik Bf.

Temyiz Mahkemesi azasından Süleyman Faik Bf. 8-4-930 tarihinde irtihal eylemiştir. Merhumun sicillinden müstahreç tercümei hali berveçhi atidir:

«Süleyman Faik Bf. Hafız Mustafa Efendinin oğlu olup Bosnasarayda 1288 tarihinde doğmuş ve darülfünun hukuk fakültesinde tahsil ederek 10 ağustos 314 tarihinde âlâ dereceden şehadetname almıştır.

Mumaileyh 19 temmuz 315 tarihinden 31 temmuz 317 tarihine kadar Ergani M. umumî muavinliğinde ve 14 temmuz 317 tarihinden 17 mart 324 tarihine kadar Muş, Sinop, Perşembe, Ergani bidayet ceza reisliklerinde ve 10 temmuz 324 tarihinden 15 eylûl 325 tarihine kadar Sivas M. U. muavinliğinde ve 10 eylûl 325 tarihinden 6 teşrinisani 327 tarihine kadar Van ceza riyasetinde ve 31 teşrinisani 327 tarihinden 27 nisan 329 tarihine kadar Diyarbekir hukuk riyasetinde ve 27 nisan 329 tarihinden 4 kânunusani 332 tarihine kadar Bitlis istinaf M. U. muavinliğinde 21 kânunu sani 332 tarihinden 23 mayıs 336 tarihine kadar Van, Bitlis ve Edirne istinaf aza ve reisliklerinde ve 23 mayıs 336 tarihinde İstanbula nakledilerek 20 mart 339 tarihine kadar İstanbul bidayet riyaseti ulâlığı 21 mart 339 tarihinden 1 mayıs 340 tarihine kadar İstanbul istinaf azalığında 1 mayıs 340 tarihinden 1 haziran 341 tarihine kadar İstanbul asliye azalığında ve 1 haziran 341 tarihinden 2 temmuz 927 tarihine kadar İstanbul asliye üçüncü hukuk riyasetinde ve 2 temmuz 927 tarihinden 8 nisan 930 tarihine kadar Mahkemei Temyiz azalığında bulunmuştur.»

1139

Recep Bey

Avunya sulh hâkimi Alemdar oğlu Recep Bey 14 mayıs 930 tarihinde vefat etmiştir. Tercümei hali berveçhi atidir:

«Alemdar oğlu Recep Bey Kemal Efendinin oğlu olup 1287 tarihinde Batumda doğmuş ve Medresetülkuzatta okuyarak 13 kânunu sani 336 tarihli hamıs dereceden şehadetname almıştır. Mumaileyh 30 nisan 339 tarihinden 1 mayıs 340 tarihine kadar Saray kazası kadılığında ve 1 mayıs 340 tarihinden 22 kânunu evvel 341 tarihine kadar Şarköy hâkimi münferitliğine 17 kânunu evvel 341 tarihinden 1 haziran 927 tarihine kadar Edremit mahkemei asliye azalığında ve 27 ağustos 928 tarihinden 14 mayıs 930 tarihine kadar Avunya nahiyesi sulh hâkimliğinde bulunmuştur.»

* * *

Halil Hilmi Bey

Bursa mahkemei asliye azasından Halil Hilmi Bey 5 mart 930 tarihinde vefat etmiştir. Tercümei hali berveçhi atidir:

Bursa mahkemei asliye azasından Halil Hilmi B. Cafer Sadık efendinin oğlu olup 1294 tarihinde Köprülü kasabasında tevellüt ederek 10 eylül 321 tarihinde mektebi hukuktan karibilâlâ derecede şehadetname alarak Pirepol, Refahiye M. U. muavinliklerinde Biga M. U. ve bidayet hâkimliğinde, Bayramiç mahkemei asliye riyasetinde, Bursa mahkemei asliye azalığında bulunmuş ve 24 mayıs 341 tarihinde Bursa mahkemei asliye hukuk azalığına tâyin edilmişti.

* * *

Adliye Ceridesi merhumlara mağfiretler temenni ve kederdide ailelerine taziyet beyan eyler.

1140

MÜTALEALAR

HUKUKÎ MÜTALEALAR

C. M. U. liklerine tebliğ edilmiştir.

Damga resmi kanununun 11 inci maddesinin 40 numaralı bendi mucibince mahakim, mecalis ve İcra dairelerinden hukuk ve ticaret işlerine dair tebliğ olunan celpname, davetname ve ihbarnamelerle efradın müracaatları üzerine resmî dairelerden gönderilecek her nevi ihbarnamelere yalnız on kuruşluk pul ilsakı icap edip mezkûr kanunun muafiyete dair 7 inci faslında ve 31 inci maddenin 53 numaralı bendinde musarrah olduğu üzere evrakın tesellümüne dair verilen imzaların damga resminden muaf tutulmasına nazaran resmî dairelerden efrada tebliğ olunacak evrakın tesellüm ve tebellüğünü havi ilmühaberlere pul ilsakı icap etmezken bir çok mahkemelerce tebliğ ilmühaberine ayrıca beş kuruşluk damga pulu yapıştırılmakta olduğu geçen muhaberelerden anlaşılmaktadır.

Binaenaleyh bu kabil ilmühaberlere pul yapıştırılması icap etmediğinin memuriyetlerine bağlı bütün mahkemelere ve icra dairelerine tebliği.

7-4-930

C. M. U. liklerine Tg. E.

Ekseri mahallerce ve bilhassa İstanbul mahkemelerince keşif ve saire için azimet edecek hâkimlerle adliye memurlarına herbiri için itası muktazi yevmiye ve zarurî masrafların ayrı ayrı takdirini amir harcirah kararnamesine muhalif olarak maktuan para tayin olunduğu alışılmıştır. Bu tarzı hareket kanuna uygun olmadığı gibi fazla harcirah takdir ve istifa olunduğu zannını tevlit ederek şikâyetleri de mucip olduğundan badema keşif ve saire için azimet edecek memurların harcirah ve yevmiyelerini harcirah kararnamesine tevfikan ve ayrı ayrı

tayin ve takdir olunarak kanunsuz muamelelere meydan verilmemesi tamimen tebliğ olunur.

15 - 4 - 930

C. M. U. liklerine Tg. E.

İflâs daireleri teşkil edilmiş bulunmadığından mahkemelerin bu bapta kanunen taayyün etmiş vazifinden maadasında iflâs takibatına icra dairesi tarafından bakılacağı tamimen tebliğ olunur.

C. M. U. liklerine Tg. E.

Bazı C. Müddei umumilikleri ve icra dairelerinden gönderilen tahrirat ve müzekkerelerin aşağısında mahal ve memuriyetlerinin yazılmamakta ve mühürlerde okunmayacak surette basılmakta bulunduğu anlaşıldığından müşkülâta ve bazı evrakın muamelesiz kalmasına sebebiyet verilmemesi için hususu mezkûre itina olunması için keyfiyet tekrar tamim olunur.

16 - 3 - 930

C. M. U. liklerine Tg. E.

Köylerde ihtiyar Hey'etleri huzurunda yapılan evlenmelerin tescili hususunda kanunu medenî ahkâmına ve evlenme talimatnamesinin (6) ıncı maddesi hükmüne riayet edilmediği haber alınmaktadır.

Vatandaşların yalnız bu gün değil yarinki hukukî vaziyetleri üzerinde ve bilhassa çocukları noktasında ağır müşkülât ve neticeleri mucip olacağı şüphesiz olan buhalin ehemmiyetle nazara alınması ve kanunen kendilerine verilmiş olan vazifeyi yapmayan muhtar ve ihtiyar hey'etleri hakkında şiddetli ve seri takibatta bulunulması lâzımdır.

Keyfiyetin daireleri dahilindeki bütün müddei umumilere tebliği.

16 - 3 - 930

C. M. U. liklerine Tg. E.

Bazı mahkemeler ve icra dairelerince 12 - mart - 332 tarihli Ziraat Bankası kanunu ahkâmı nazara alınmadığı Zıraat Bankası Umum mü-

1142

dürlüğünün iş'arından anlaşılmaktadır.

Mezkûr 12 - mart - 332 tarihli kanunun 19 - mart - 340 tarihli Zıraat Bankası 340 senesi bütçe kanununa muğayir olmayan ve bazı müessesatın muafiyetleri hakkındaki ahkâmının ilgasına dair 24 - mayıs - 928 tarih ve 1301 numaralı kanunun beşinci maddesile lağvedilmiş olan 9 uncu maddesinden maada ahkâmı bu gün mer'i bulunmakta ve icra ve iflâs kanununun 37 inci maddesinde ise rehin mukabilinde yapılan ödünç verme işlerinde kanunu medenî ile diğer kanun ve nizamnamelerin paraya çevirme hakkındaki hükümlerinin mahfuz bulunduğu yazılmakta olmasına nazaran Bankaya ait işlerde işbu hükümlerin göz önünde tutulması lûzumunun memuriyetleri dahilinde bulunan mahkemelerle mercileri ve icra dairelerine tebliği.

C. M. U. liklerine Tg. E.

İcra ve Noter dairelerinden Bankalara verilen emanet faizleri hakkında yapılacak muamelede tereddüt edilmekte olduğu icra muhaberelerinden anlaşılmaktadır.

Bu kabil resmî dairelerce alınıp gine resmî daire ve memur namına hıfsedilmek üzere Bankalara verilmiş olan emanet hesabı cari faizlerinin hazineye aidiyetinde tereddüdü mucip bir sebep görülmediğinden şimdiye kadar teraküm etmiş olan faizlerin bilhesap alınarak hemen hazineye teslimi ve bundan sonra da ona göre muamele yapılması lûuzmunun memuriyetlerine bağlı bütün icra ve Noter dairelerine tebliği.

C. M. U. liklerine Tg. E.

Mahkemei Temyiz teşkilâtının tevsiine dair kanun mucibince temyiz mahkemesi birinci hukuk dairesi emvali gayri menkuleye müteallik aynî haklara ve vakfa dair mahkemei asliyeden verilen hükümlerin tetkikiyle mükellef olup bunlardan maada hususata müteallik hükümlerin tetkiki mahkemei müşarünileyhanın diğer dairelerine ait bulunmuş iken tetkiki diğer dairelere ait evrakı temyiziye dahi mahkemei asliyelerden temyiz birinci hukuk dairesine irsal olunmakta ve bu ise kanuna muhalif olmakla beraber teahhuratı ve teşvişi kuyudu da mucip olmakta bulunduğundan tetkiki diğer dairelere ait olan evrakın birinci hukuk dairesine gönderilmemesi lüzumu dairei müşarünileyha riyasetinin iş'arına atfen baş M. U. likten bildirilmiş olmakla evrakın irsalinde bu cihete itina edilmesi hususunun memuriyetiniz dahilindeki mahkemelere tebliği.

1143

5756

C. M. U. liklerine Tg. E.

Zıraat Bankasından kefaleti müteselsile ile yapılan ikrazat borç senetlerinden bazı Noterliklerce her müstakrizin aldığı paraya göre ayrı ayrı ve bazılarınca da her müstakrizden senedin ihtiva ettiği para yekûnu üzerinden barç alınmakta olduğu carî muhaberelerden anlaşılmaktadır.

Noter kanununun (94) üncü maddesi bu kabil kefaleti müteselsile senetlerindeki müteaddit imzaların bir imza hükmünde olduğunu tasrih ettiğinden ona göre muamele yapılması luzumunun memuriyetleri dairesinde bulunan Noterlere tebliği.

13 - 4 - 930

* * *

CEZAÎ MÜTALEALAR

Kastamonu C. M. U. liğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun sulh mahkemelerine ait olup 205 inci maddede gösterilen haller müstesna olmak üzere evvel emirde son tahkikatın açılması kararı mevcut olmadıkça mahkemelerin işe vaz'iyet edememeleri prensibi kabul edilmiş ve 193 ve 192 inci maddelerinde tasrih edildiği veçhile ilk tahkikat icrası icap eden meselelerde evrakın bir talepname ile müstantıklığa ve ilk tahkikatın açılmasına mahal görülemeyerek mahkemeye gönderilmesi lâzım gelir, meselelerde iddianame ile sulh işlerinde sulh hâkimine ve diğer işlerde karar hâkimine tevdii muktezi bulunmuş ise de karar hâkimliği teşkilâtı ikmal edilinceye kadar muvakkat bir zaman için sulh mahkemelerinin vazifesi dahilinde bulunan kabahat ve cürümlerden dolayı M. U. nin yazılı iddiasına ve son tahkikatın açılması kararına lûzum olmadığı muvakkat maddenin - 8 - inci bendinde tasrih edildiği cihetle sulh mahkemelerine verilecek evraklar için iddianame tanzim edilmiyerek evvelce yapıldığı veçhile yalnız bir derkenarla tevdi edilmesi ve sulh hâkimliğince de son tahkikatın açılması kararı verilmeksizin kanunen lâzım gelen muamelelerin ifası icap eder.

Kaçakçılık vak'alarından dolayı

yapılacak aramaların 25 - 2 - 929 tarih ve 174 numaralı tahriratla bildirildiği üzere 1510 numaralı kaçakçılığın men'i ve takibi hakkındaki kanunun ikinci faslı dairesinde ifası muktezi bulunduğundan bu kabil ahvalde ceza muhakemeleri usulündeki arama hükümlerinin tatbikine mahal yoktur. o dairede muamele yapılması.

Mustafa Kemal paşa C. M. U. liğine Tğ. E.

Mustafa Kemal paşa müstantikliğinden yazılan tahriratta müstantiklerin karar hâkimi sıfatile ita eyleyecekleri kararların ve ezcümle ceza muhakemeleri usulünün 200 üncü maddesi mucibince verecekleri maznunun tevkifine ve mevkuf olan maznunun gayri mevkuf olarak mahkemeye sevkine dair olan kararların reis veya hâkimin tasdikine tabi bulunmadığını beyanla bu kabil kararların tasdika arz edilmemekte olduğu bildirilmektedir.

Karar hâkimliği teşkilâtı yapılıncaya kadar ceza muhakemeleri usulü kanununun muvakkat (A) maddesinin ikinci bendile müstantıklarca Cumhuriyet M. U. liğinin tevkif talebine karşı maznunun mevkuf olmayarak tahkikatın icrasına, tevkife, tevkifin istirdadına, kefaletle salıvermeğe ve muhakemenin men'ine dair verilecek kararların mensup oldukları asliye mahkeme reisi veya hâkiminin tasdikile tekemmül etmesi usulü konulmuş olduğundan müstantiklerin her ne sıfatla olursa olsun verecekleri bu nevi kararlar tasdika tabidir.

Binaenaleyh (200) üncü madde mucibince son tahkikatın açılması kararile birlikte verilecek olan gayri mevkuf maznunun tevkifine ve maznun mevkuf ise mevkufiyet halinin devamına mahal olmadığı hakkındaki kararların tasdika arzı icap eder. O dairede muamele ifası lüzumunun mezkûr müstantıklığa tebliği.

19 - 1 - 930

İsparta C. M. U. liğine Tğ. E.

Orman idaresinin mahkûm olduğu muhakeme masraflarının mezkûr idareye ait para cezalarından mahsubuna kanunen imkân yoktur.

Ancak istenilen muhakeme masraflarının tahsilini temin için iktisat Vekâleti celilesi bütcesine mevzu masarifi muhakeme tertibinden tediye emri verilmesi için vekâleti müşarünileyha nezdinde teşebbüsatta bulunmak üzere orman idaresinden tahsili lâzım gelen muhakeme masrafları mıktarının bildirilmesi temennisile gönderilen cedvel leffen iade kılındı.

22 - 4 - 930

1146

İsparta ve Elâziz C. M. U. liklerine Tğ. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 400 üncü maddesinde yazılı olan cezanın infazı keyfiyetinin bazan mahkûm veya ailesi için mahkûmiyetin haricinde ağır bir zararı mucip olacak hallerin tayini mahkûm veya ailesinin vaziyetine göre takdirî mahiyette olup bu cihet cezanın infazına memur olan C. M.-U. lerine aittir.

Bu maddeye misal olarak hürriyeti tahdit eden bir cezanın hasat zamanında infazı ziraatla tevaggul eden mahkûmun veya ailesinin perişanlığını mucip olabileceği gösterilebilir.

Bu baptaki hüküm mutlak olup cezaları infaz edilmekte olan mahkûmlara da şami lbulunduğundan infaz esnasında da bu vaziyetler tetkik edileren baki kalan kısım tehir olunabilir. O dairede muamele ifası.

26 - 5 - 930

Tarsus C. M. U. liğine Tğ. E.

Bir tevkif müzekkeresinin hükmü, ceza muhakemeleri usulü kanununun 123 üncü maddesinde gösterilen sebep ve suretlerle nihayet bulup o vakte kadar cari olduğundan son tahkikatın açılması kararile birlikte mevkuf bulunan maznunun 200 üncü madde mucibince mevkufiyet halinin devamına dair verilecek kararın yeni bir tevkif mahiyetinde bulunmamasına mebni muvakkat (A) maddesinin - 2 - inci bendi mucibince reis veya hâkim tarafından ayrıca tasdikine lüzum yoktur. Keyfiyetin olveçhile mustantıklığa tefhimi.

Kırklareli C. M. U. liğine Tğ. E.

Pırangabent cezasının şekil ve mahalli infazı askerî ceza kanununun 25 inci maddesinde sarahatan gösterilmiş olup askerlik sıfatı zail olan mahkûmlar hakkındaki cezanın yeni askerî ceza kanunu mevkii mer'iyete girinceye kadar mülkiye hapishanelerinde mezkûr madde tarifatı dairesinde infazı icap eder. Keyfiyetin olveçhile Lüleburgaz C. M. U. liğine tebliği.

7 - 6 - 930

GAYRİ RESMÎ KISIM

Poliçe hamilinin müracaat hakkı şeraiti

Sukutu hak ve mahiyeti [1]

Poliçenin hamili, senedinin ademi tediyesi halinde poliçenin üzerinde vaziülimza olan eşhas ve bilhassa keşideci ve kendisine takaddüm eden cirantalar ile sair mes'uller aleyhine müracaat hakkını istimal edebilir. Bu hakkı istimal ederken eşhası mes'ulenin cümlesini müteselsilen dava edebileceği gibi kendi arzusuna göre içlerinden biri veya diğeri aleyhine de münferiden dava ikame edebilir. Hatta bunların biri aleyhinde evvelce dava edilmiş bulunması diğerleri aleyhinde ikamei davaya mani olmaz. (Ticaret kanunu Md. 573)

Ancak hamil, Bu hakkını istimal için ikamei davada temamen serbest değildir. Tedabiri mütekaddimeden olmak üzere bazı kuyut ve

---

[1] Mehazler:
— Staub's kommentar zum wechselordnung 1929
— Lehrbuch des Handelsrechts - Cosck 1923
— Endemann - Haudbuch des deuschen Haudels - wechselrecht 1884.
— Stranz - wechselordnung
— Scheider et Fck - Commentairedu Code federal des obligations. 1916 - (Traduit par Porret)
— Rossel - Manuel du Dr. fed. des obligation. 1920
— Oser - Kommentar zum. Schw. obligationenrecht.
— İsler - Manuel du Dr. Commercial (1925) Traduit par Porret
— De Felice - Cours de Dr. Commercial (1927)
— Boisel - Manuel de Dr. Commercial 1899
— Tcholler - Traité elemen taire de Dr. Commercial 1925
— Lyon Caen - Renault. - Traite de Dr. Commercial 1925
— Terrel, Le jeune - Traité des operations Commerciales de Banque. 1926
— Conferance de La Haye, pour l'unification de droit relatif à la lettre de change 1910
— Annales de Dr. Commercial 1910 - 1914

1147

formaliteye riayetle mükelleftir. Menşe poliçenin mahiyeti ticariye ve hukukiyesinde aranılmak lâzım gelen bu mükellefiyetleri ticaret kanunumuz (569) ve müteakip maddelerde bahs etmiştir.

Filhakika; hukuku adiyede alacaklı, alacağının vadesi hulûl ettiği halde müruru zaman müddetine kadar matlubunu tahsilde imhal edebilir ve bu takdirde deyin mahiyeti asliyesinden bir şey kaybetmez. Ihalbuki poliçe hamili sür'at ile harekete mecburdur. Alacağının vadesi Hûlünde derhal matlubunu tahsil için hareket etmek ve ademi tediye halinde aşağıda izah edilecek usul dairesinde müracaat hakkını istimal eylemekle mukayyettir. Hamilin bu tedabire tevessüldeki ihmali bazen kendi hukukunun tamamen ziyaına gidebilecek kadar mühim netayiç tevlit eder.

Ticaret kanunumuzun poliçeler bahsine Lahi mukavelesile Alman poliçe kanunu örnek ittihaz edilmiştir. Fakat hamilin hakkı müracaatından bahs eden (599) ve müteakip maddeler Alman poliçeler kanununun bu maddelere müteallik (41) ve müteakip maddelerinden yazılış itibarile çok farklıdır. İsviçre borçlar kanununun bu bahse müteallik maddeleri Alman kanununun heman aynen alınmış bir kopyesidir. Bu itibarla tetkikatımızı Alman, İsviçre, Fransa müelliflerinin mütaleaları üzerinde yürütecek ve muhtelif memleketlerdeki mahkeme içtihatlarını göz önünde tutarak bunlardan mevzuatı hukukiyelerimize uygun olanları toplamağa çalışacağız.

A - Hamilin müracaat hakkının şeraiti: Hamile bu hususta üç nevi mükellefiyet teveccüh eder. I. İbraz, II. Protesto, III. İhbar. Bu şartların ehemmiyeti ve husule getirdikleri netayici hukukiye ayni olmadıkları cihetle herbirisini ayrı ayrı mütalea etmek mecburiyetindeyiz.

I. İbraz:

İbrazdan maksat tediye için ibrazdır. Hamil poliçeyi ibrazda zaman ve mevki itibarile bir takım kuyuda riayetle mükelleftir.

a - Hamil, poliçeyi tediyesi lâzım gelen günde ve onu takip eden iki iş günü zarfında tediye için ibraza mecburdur. Eğer tediyesi lâzım gelen gün eyyamı tatiliyeye müsadif ise ibraz müddeti o günü takip eden günden itibaren başlar. (T. K. 599). Kanunumuz saatten bahs etmemiştir. Alman kanununa göre sabah saat dokuzdan evvel ve akşam saat altıdan sonra ibraz edilemez. Kanunumuzun şu sükûtu karşısında tevellüt edecek müşkülât ancak âdeti mahalliye ile halledilir.

b - Evvelâ poliçede irae olunan mahalde, saniyen medyunun yerinde kendisini temsil eden zat nezdinde ibraz olunabilir. (Bu takdirde de ibraz eger muhatabının ticarethanesi varsa ticarethanesinde, yoksa ikametgâhında muteberdir. Diğer bir mahaldeki ibraz tarafların muvafakatlerine tabidir. (Cosack S. 202). Poliçe vaktinde ibraz edilmediği takdirde med-

yun olanların her biri poliçede münderiç meblâğı salâhiyettar makama tediye edebilirler ve bu yüzden tevellüt edecek masraf ve zarar tamamen hamile ait olur (T. K. 568).

II. Protesto:

Hamilin riayet edeceği formalitenin gerek şekil ve gerek tevlit edeceği netayici hukukiye itibarile en mühimi protestodur. Kanunumuz bu şarttan (570) inci maddede bahs etmiştir. Alman ve isviçre vazii kanunları ibraz ve protestoyu ayrı ayrı iki şart olarak bir maddede cem eyledikleri halde kanunumuz protestoyu ademi tediyenin bir delili olarak talâkki etmiş ve zannımızca daha vazih davranmıştır.

Protosto; Noter tarafından tanzim edilen ve muhatabın ademi tediyesi halini tespit eden bir senedi resmidir. Şu manada ibraz ve protesto bir «küllü vahit» teşkil eder; binaenaleyh (İbraz edildiğinin ve bilâhare protesto edildiğinin ayrıca isbati lâzım gelir. Belki ibraz edildiğinin ve buna rağmen tediye edilmediğinin protesto vasıtasile ispati kâfidir Staub. Md. 41). Fakat ibrazı isbat için mevzu bir vasıta ve bir delil mahiyetini haiz olan protesto hakikatte (şeklî bir akit: Solonitatsakt) dır. Binaenaleyh ne bir mektup ne de bir şahit onun yerini tutabilir. (hiç bir delil ayni vazifeyi göremez: (Schneirder Md. 762). Hakikatte meselâ: muhatabın tediyeyi reddetmesi veya memaliki ecnebiyeye firar eylemesi hallerinde vaziyeti tespit için en emin vasıta protestodur.

Şekilperest olan alman vazii kanunu ve mehakimi bu nokta üzerinde vaktile çok sert hareket etmekte idi. Protesto keşidesindeki müşkülât ve imkânsızlık, esbabı mücbire dolayısile ademi imkân sebepleri hamili mazur göstermeğe kâfi gelmiyordu ve hatta bilfarz tanzim edilecek mahalde memurun bulunmaması, yahut memura vaktile müracaat edildiği halde onun ihmali yüzünden vaktile protestonun çekilememesi, memurun protestoyu tanzim esnasında sektei kalpten veya mağrukan vefat etmesi hasebile protesto edilememesi halleri bile mehakimin bu içtihadını değiştiremiyordu. Halbuki bu noktai nazarın alman içtihadına hâkim olduğu devirde Fransız ve İngiliz hukuku bir çok esbabı mücbireyi nazari dikkate almış ve protesto keşidesinden istisnayı bir çok ahvalde kabul etmişti. alman içtihadındaki bu sertlik Lahi konferansında şiddetli tenkitlere sebebiyet vermiş ve ondan sonra Almanyada da müsamahakâr bir temayül görünmeğe başlamıştır.

(1912) tarihli Lâhi nizamnamesinin (53) üncü maddesinin aynen iktibas edilmiş bir kopyesi olan ticaret kanununun (585) inci maddesi Alman mevzuatı kanuniyesi kadar şedit değildir. Kanunumuz, protestonun keşidesi def'i gayri kabil bir mani ve esbabı mücbire dolayısile mümkün olamamış ise mezkûr müddetlerin temdit edilebileceğini kabu etmiştir.

1148

Burada halli lâzım gelen mühim nokta esbabı mücbiredir. Ne bizim kanunumuz ne de Alman, İsviçre, Fransız kanunları esbabı mücbireyi tarif etmemişlerdir. Fransız Şurayı Devleti kanunun esnayı tanziminde (Süi istimale meydan vermemek ve mahkemelerin vicdanını takyit etmemek için ticaret kanununa esbabı mücbirenin mahiyeti hakkında bir şey ilâve etmemelidir) mütalâasile kanunda esbabı mücbireyi sakit bırakmıştır. Layipzig konferansı da esbabı mücbireyi tayin etmekten çekinmiştir. Kanunlardaki bu müphemiyet Almanyada nazariyatta muhtelif noktai nazarlar serdini mucip olmuştur.

Haricî bir hadisenin vücudunu istilzam eden afakî nazariyeye göre esbabı mücbire zarar ve ziyan mes'uliyetini refeder. Bil'akis enfüsî nazariye, esbabı mücbireyi Alman kanunu medenisinin (203 üncü maddesinde olduğu gibi müruru zamanın talikını istilzam eden esbabı mazerette aramaktadır. Taler'e göre muhaberatın inkıtaı, notere müracaat edilememek halleri esbabı mücbireden maduttur. Maamafih Fransız mehakimi ancak moratoryom, harp, ihtilâl gibi pek istisnaî ahvalde esbebı mücbireyi kabul etmektedir. İsviçre şarihlerinden (Şnaydr ve Fik) kitabında esbabı mücbireyi (esbabı mücbire; hariçten gelen ve tabiî bir ihtiyat ve kâfi bir dikkat ile bertaraf edilemiyen bir kaza, yani husule gelmesindeki tarz ve sür'at ile hayatın ahval ve şeraiti adiyesinde ittihaz olunan dikkate tecavüz eden bir hadisedir) diye tarif etmekte ve kazanın vukuunda (bundan istifade eden kimsenin bilvasıta veya bilâ vasıta müdahalesi meşrut olduğunu dermeyan etmektedir. Alman temyiz mahkemesi heyeti umumiyesi de buna yakın bir tabir ile esbabı mücbireyi tarif etmiştir. Ancak her iki tarifte müşterek bir nokta varsa o da hamilin hiç bir kusuru olmamasıdır. Onun her hangi bir kusuru esbabı mücbire itirazının serdine mani olur. Kanunumuz (580) inci maddesinin son fıkrasında İsviçre içtihadından farklı olarak (hamilin veya poliçeyi ibraz ve protestoyu tanzime memur ettiği kimsenin sırf zatlarına ait) ahvali esbabı mücbireden addetmemektedir. Şu fıkraya göre meselâ protestoyu tanzime memur olan noterin vefatı hasebile protesto keşide edilememiş olsa hamil, yine ihmal etmiş nazarile bakılacaktır.

Görüliyor ki (protesto, müracaatın mutlak bir şartıdır. Endemann c/4) muhatap tediye etmiyeceğini evvelden mektup ile bildirmiş olsa bile yine protesto edilmek lâzımdır.

Maamafih kanunumuz dayinler lehine bir kaç muafiyet hali kabul etmiştir.

1 — Hululü vadeden evvel kabulden imtina vaki olmuş ve ademi kabul protestosu kabul edilmiş ise (T. K. 570/1,4,5 569/2) bu takdirde hamil poliçenin berayi tediye ibrazından ve ademi tediye protestosu keşidesinden muaftır.

150

Ticaret kanunu hamilleri bu noktada fazla iltizam etmiştir. Her ne kadar tarafları fazla masraftan koruması itibarile şu hüküm makul ise de medyunların menfaati nuktasından mantıkî değildir. Biz bu noktada Fransız kanununu daha pratik görüyoruz. filhakika Fransız ticaret kanununun (163) üncü maddesine tevafuk eden hükmü sabıka göre hamil, ne ademi kabul protestosu keşidesi, nede muhatabın vefat veya iflası halinde ademi tediye protestosu keşidesinden muaf değıldir. (çünkü ademi kabul hali muhatabın vadesinde borcunu ödeyemiyeceğine bir delil değildir. Bir kaç gün içinde muhatabın vaziyeti düzeltmesi daima ihtimal dahilindedir. Yahut poliçenin mukabilinde aldığı malın muayenesini bitirmiş ve matluba muvafık olduğunu anlamış olabilir. (Schneider Md. 762)

2 — Poliçe, ister kabul edilmiş olsun ister olmasın muhatap iflâs etmiş ve bu bapta hüküm lâhik olmasa bile tatili tediyat etmiş veya emvaline vazedilmiş olan haciz semeresiz kalırsa: (T. K. 569/3) bu halde de ibraz ve protestoya ihtiyaç yoktur. Bu noktada da kanunumuz Fransa ve İsviçre kanunlarından ileridir. Mezkûr kanunlara göre muhatabın iflâsı halinde de ademi tediye protestosunun keşidesi lâzımdır.

3 — Kabili kabul olmıyan bir poliçenin keşidecisi iflâs etmiş ise, bu takdirde yalnız iflâs hükmünü mübeyyin vesikanın ibrazı hakkı müracaatı istimale salâhiyet için kâfidir. (T. K. 570/3)

4 — Keşideci veya cıranta poliçe derununa (masrafsız iade) veya protestosuz) kelimelerini yazarak o poliçenin hamilini ademi kabul veya ademi tediye protestosunu kendisinden muaf tutmuş ise (T. K. 572)

Ticaret kanunumuza göre bu kaydin (poliçe derununa) yazılması lâzım geliyor. Fakat (Staub. Tholler) gibi müelliflere göre bunların muhakkak poliçe derununa yazılması zarurî değildir. Ayrıca bir varaka üzerine yazılabileceği gibi şifahen de mukavele olunabilir. Hatta zımnen de bu kayit anlaşılabilir. Bu kayidın poliçenin hangi mahalline vazedileceği keyfiyeti haizi ehemmiyet değildir. (fakat her türlü iphamı bertaraf etmek için taahhüdün zirine veya imza yanına vazolunması tavsiye olunur)

Acaba (masrafsız iade) veya (protestosuz) kelimelerini aynen yazmak mecburîmidir. Ayni manayı ifade eden muadil elfaz da istimal olunabilir. elverir ki bu tabirat kanunun kast ettiği manayı ifade edecek kadar vazih olsun.

(Protestosuz) kaydi hamili protesto keşidesinden mual tutarsa da ne müddeti muayyenesi zarfında ibraz mecburiyetinden ne de mukaddemki cirantalar ile keşideciye ihbar külfetinden vareste kılamaz. Bu ibraz mecburiyeti bazı ahvalde hakkın ziyaını da intaç edebilir. Ticaret kanununun (579) uncu maddesinin (2) inci fıkrasına göre (masrafsız iade) kaydini havi poliçe müddeti muayyenesinden sonra ibraz olunursa hamilin

1159

(kabil) mşütesna olmak üzere gerek keşideci ve cirantalara ve sair mes'ullere karşı hakkı müracaatı sakit olur.

Acaba poliçeye ilâve olunacak (ibrazdan muafiyet) şartı mutebermidir? kanunumuz sakittir. (Staub, ve Endemann) a göre vaktinde ibraz mecburiyetinden muafiyet şart edilebilir. Fakat bu kayit ancak mukavele edenler hakkında muteberdir.

Kanunumuz (protestosuz) kaydine rağmen hamil yine protesto ederse masarifin hamil uhtesinde kalacağını söyliyor. Halbuki Alman ve İsviçre kanunlarına göre protestodan muafiyet şartı hamili protosto etmekten menedemez. Bu şarta rağmen hamil protesto ederse masrafını istemiyebilir. Çünkü Alman hukukuna göre protesto etmek hamilin hem hakkı hem de vazifesidir. Bu kayit hamili kendi vazifesinden beri kılabilirse de hakkını istimalden onu menedemez. Maamafi pratik itibarile kanunumuzu daha muvafık buluyoruz.

Keşideci tarafından poliçeye ilâve olunan (protestosuz) şartı poliçeye vaziülimza olanların kâffesi hakkında mer'idir. Fakat bu şart ciranta tarafından konulmuş ise ancak o ciranta ile kendisini takip eden cirantalar hakkında hüküm ifade eder. Kendisine takaddüm edenler hakkında müessir değildir. Halbuki Alman temyiz mahkemesi içtihadına göre böyle bir şart keşideci tarafından vazedilmiş olsa bile ancak kendisi hakkında hüküm ifade ederse de diğerlerine sari değildir.

5 — Esbabı mücbire hulûlü vadeden itibaren otuz günden fazla devam ederse (T. K. Md. 580 F. 5) Bu halde de poliçenin emir ve protestosuna hacet olmaksızın hakkı müracaat doğrudan doğruya istimal olunabilir.

protestonun zarurî olduğu ahvali kayt ettikten sonra onun muhatabı zamanı keşidesi, mahalli tebligi ve metni akit itibarile ihtiva etmesi lâzım gelen kayitleri de gözden geçirmek lâzımdır.

a - Protestonun teblig edileceği şahıslar derecei mes'uliyetlerine göre iki sınıfa ayrılırlar. Birinci sınıf (asıl mes'uller, Hauptschuldner) bu meyanda ilk bakışta kabul eden muhatap ve keşideciyi görüyoruz. İkinci sınıf kimseler (fer'an mesul olanlar Rüekgriffschuldner) dır ki bunlar da cirantalar ve birinci sınıfın haricinde kalan mes'ullerdir.

b - **Zamanı keşide** - Ademi tediye protestosu; poliçenin tediyesi lâzım gelen günde veya onu takip eden iki iş günü içinde icra olunmalıdır. Binaenaleyh, protesto tediye günü dahil olduğu halde üç gün zarfında keşide edilmiş bulunmalıdır. Eğer muhatap, (549) uncu madde mucibince poliçenin birinci ibrazının ertesi günü ikinci defa ibrazını talep etmiş ve birinci ibraz vadenin son gününde vuku bulmuş ise

1152

protesto o günün ertesi günü de tanzim olunabilir. Saat meselesi hakkında ticaret kanunu hiç bir sarahati havi olmadığı gibi noter kanunu da sakittir. Bu boşluğu; ancak Hukuk usulü muhakemeleri kanunu yardımile doldurabileceğiz. Binaenaleyh protestoyu bir muamelei adliye telâkki edersek mezkûr kanunun (81) inci maddesi mucibince güneş battıktan sonra noterlerin protesto tanzim edememeleri lâzım gelir.

Proteso için tayin olunan bu müddet, nizamı amme meselesidir. Binaenaleyh tarafeyn bu müddetleri bilmukavelename ne tahdit ve ne de tenkis edebilirler. Hâkim de tahdit salâhiyetini haiz değildir. Bu hüküm o kadar mutlaktır ki muayyen olan kanunî müddet geçtikten sonra çekilen protesto nasıl muteber değilse bundan evvel çekilen protesto da o derece gayri muteberdir. Binaenaleyh tediye gününden evvel vaki olan protesto üzerine muhatap sarahaten ve bir mektup ile tediyeden istinkâf ettiğini bildirirse protesto gene muteber değildir. Eğer protesto son günü kanunen tatil edilen bir güne tesadüf eden bir müddet içinde ipka olunmak iktiza ettiği takdirde müddeti mezkûre yevmi mezkûrun inkızasını takip eden birinci iş gününe kadar temdit olunur. Arada geçen tatil günleri müddet hesabına dahil olmaz. (T. K. 599 - 2)

c - Mahalli tebliği — Protesto edilecek şahıs, bir şahsı hakikî olabileceği gibi bir şahsı hükmî de olabilir. Fakat şahsı hükmî de olsa protesto her halde bir şahsı hakikiye tebliğ edilmek lâzımdır. Bu şahıs şirketin müdiri olabildiği gibi umumî vekâletnameyi haiz memurları ve işin ehemmiyetine göre bunları kabul edebileck kimseler meselâ veznedarlar da olabilir. Binaenaleyh sadece (filân bankaya tebliğ edilmiştir) suretinde vaki olan tebliğ kaydı gayri muteber ve protesto tebliğ edilmemiş hükmündedir.

Protesto nerede tebliğ olunmalıdır? Bu nokta hakkında kanunumuz sakittir. Fransız kanunu (ikametgâh, domicile) tabirini kullanıyor. (İkametgâh) tabirinden (Liyon Kan) a nazaran oturduğu yerden ziyade ticaret ettiği mahal anlaşılmalıdır. Binaenaleyh bilfarz sokakta tesadüf edilen muhatabın zatına yapılan tebliğat muteber değildir. Çünkü tüccar, tediyeden evvel defterini karıştırmak, alacak ve vereceğini tahkik etmek mecburiyetindedir. Tebliğ eden memur, tebliğ edilecek kimsenin yazıhanesine ve icap ederse hanesine kadar giderek o zatın kendisini veya tebellüğe salâhiyettar olanları görüp tebliğ etmeli ve alacağı cevabı aynen protestoya dercetmelidir. Eğer muhatap yoksa memur mahallinde tahkikat icra ettikten ve binaenaleyh kendisine tebliğ imkânı münselip olduktan sonra diğer eşhasa tebliğ etmek ve tahkikatın icra olunduğunu proteştoya derceylemek mükellefiyetindedir. Binaenaleyh sadece (muhatap bulunmadığı cihetle karısına tebliğ edilmiştir) suretinde vaki olan tebliğ muteber değildir. (Şinayder ve Fik) İsviçre borçlar kanununun (815) inci

1153

maddesini şerhederken bu hususta ehemmiyetli bir mahkemei temyiz kararı zikretmektedir.

Tebliğat, Fransada (mubaşir, huissier) Almanyada noter ve mahkeme kâtipleri tarafından yapılır. Ticaret kanunumuz, protestonun noter tarafından yapılmasını mecburî tutmuştur. Acaba noterler protestoyu bizzat yapmakla mükellef midirler? Almanyada İsviçrede protestonun bizzat noter ve mahkeme kâtipleri tarafından yapılması hakkında İçtinadatı mehakim ve müellifler müttefiktirler.

Pariste münteşir hukuku ticaret mecmuasının (1914) tarihli nushasında protestonun noter tarafından yapılmaması hasebile batıl addedilmesi lâzım geldiği hakkında İsviçre Federal mahkemesinin mühim bir içtihadı münderiçtir. (Kanunumuzda sarahat olmamakla beraber bizde bu içtihadın yer bulmasını temenni ediyoruz. Bizde bu keyfiyet, tebliğ işlerinin noter dairelerinde kanundan bihaber, orta tahsili bile görmemiş mübaşirlere mevdu olması itibarile daha ziyade haizi ehemmiyettir. Bu noterlerin vazifelerini de ağırlaştırmaz. Bilâkis bu kadar ehemmiyetli bir işin mübaçirlere tevdii halkın menfaatini ve kanunun tamamii tatbikini ihlâl eder.

d - Aktin metni — Bir protestonun ihtiva etmesi lâzım gelen kayıtlar hakkında maalesef ne ticaret kanunumuzda ne de noter kanununda bir şey bulamıyoruz. Poliçeler hakkındaki ahkâma Lahi nizamnamesi hemen aynen örnek ittihaz edildiği cihetle bu da pek tabiî bir neticedir. Lahi müzakeratına iştirak eden bütün devlet murahhasları gibi Türkiye murahhası osman Beyefendi tarafından verilen cevabî projede şekil meselesinin mahallî kanunlara (Lox fori) bırakılması teklif edildiği cihetle mezkûr nizamname bu hususta bir kaydi ihtiva etmemektedir. Hukuku hususiyei düvel prensiplerinin icabile Lahi nizamnamesinde kasten tedvin edilmeyen şekle müteallik ticaret kanununu tanzim eden komisyon tarafından nazarı dikkate alınmamasının aşikâr bir zuhul olduğu kanaatindeyiz. Şu vaziyet karşısında bu hususta medarı tatbik hükmü adet olarak ittihaz edebileceğimiz eski ticaret kanununun (131) inci maddesinde bulacağız. Fransız ticaret kanununu (174) üncü maddesinden iktibas edilen mezkûr maddeye (protestonun poliçenin kelime bekelime ibaresini, kabul ve cirosunu, hini iktizada kabul edecek eşhasın keyfiyetlerini, poliçe meblağının mütalebe olunduğunu, parayı vermekle mükellef olan kimsenin hazır olup olmadığını, tediyeden imtina ve imzadan ademi kudret ve imtina keyfiyetlerini ihtiva etmesi) lâzımdır.

Fransada olduğu gibi bizde de maalesef bu şeraitin hiç birine riayet edilmiyor. Tarihsiz, mühürsüz, hatta bazen vakit kazanmak için kurşun kalem ve kopye kâğâdı ile yazılmış protestolara mahkemelerde alel ekser tesadüf olunur.

154

Noter dairelerinin ittihaz ettikleri usuller maalesef kanunun maksadına muvafık değildir. Noterlerce ittihaz edilen usule göre evvelâ muhataba nota denilen ve (poliçe meblâğının tediye ve ademi tediyesi esbabı istifsar olunur) ibaresini muhtevi bulunan bir varaka gönderilir. Protesto mahiyetini haiz olan şu varakada eski ticaret kanununa göre ne poliçe meblâğının mutalebe olunduğunu nede tediyeden imtina keyfiyetleri mevcuttur. Bu notadan sonra asıl protosto tanzim edilir ki bu ayni zamanda bir ihbarnamedir. Halbuki nöter kanuna uygun bir protesto tanzim edebilmek için polizeyi cebine koyup bizzat muhatabın ticarethanesine gidecek ve poliçenin bedelini isteyecek vermediği takdirde protesto tanzim ve oraya bizzat gittiğini, tediye etmesini ihtar ettiğini ve müracaatin akim kaldığını ve muhatabı hamil namına protesto eylediğini senede derceyliyecektir.

Eski ticaret kanununda musarrah olmakla beraber akdin mahiyetinden münbais ve eski kâtibi adil kanununa müstenit bazı kayitler daha mevcuttur. Bunlardan en mühimmi tarihtir (tarihsiz protesto batıldır - Staub, 41) diğer kayitlerden tarihteki hata tezahür ediyorsa tarihler arasındaki ihtilâf protestoyu iptal etmez. Mahkemelerimiz son zamanlarda senedatı resmiyenin şeklen tabi olduğu kayitler noksan bulunması o senetle ihticaç eden kimsenin bazı haklarının ziyaına sebebiyet vereceğine dair kararlar ittihaz etmege başlamıştır [1].

Diğer bir kayit te mühür mecburiyetidir. Almanyada mecburidir. Hatta mezkûr müellife göre imza ve mühür, protesto müddeti içinde vazolunmak lâzımdır. Bu müddet geçtikten sonra ilâve olunacak imza ve mühür protestoyu islah etmez.

Son bir kayit te pul ilsakıdır. Protestonun pulsuz olması Almanyada butlanını intaç eder. Bizde son zamanlarda nöter dairelerince ittihaz edilen usul şayanı münakaşadır. Noterler harç pullarını dairelerindeki deftere yapıştırmakla iktifa ediyorlar. Bu usul gerek damga gerek noter kanununa muhaliftir. ortada bir emir de olsa kanunun hükmü her hangi bir emir ile tadil edilemez.

Mühtacı tetkik olan mesele şudur. Şekle ait şeraitten birinin veya diğerinin fıkdanı protestoyu iptal ve binnetice poliçeyi protesto edilmemiş münzelesine indirebilirmi? (Liyon Kan) a göre protestonun ihtiva etmesi lâzım gelen kayitler iki kısma ayrılır. (1-Esaslı kayitler, mentions essentiells) dır ki tediye emri ve tediyeden istinkâf kayitleri bu zümredendir. Bu gibi

---

[1] Birinci hukuk mahkemesi kararı 29-94, 20 teşrini sani 1929. [Bank di Roma vasıtasile çekilmiş olan işbu protestolar evrakın usulü tanzim vetasdikına dair noter kanununun üçüncü faslında zikrolunan kuyuda riayet edilmek suretile tanzimedilmemiş ev mezkûr protestolardan ikisi kurşun kalem ile müşevveş surette yazıldığı gibi her üçünde de tarihi teblig zikredilmemiş ve binaenaleyh ihticaca salih bulunmamış olduğundan mezkûr masrafın sebebiyet verenlerden tazmini iddiasında muhtar olmak üezere müddeinin mezkûr masraf hakkındaki iddiasının . . . . . reddine]

1155

esaslı kayitleri ihtiva etmiyen protestolar batıldır. (2) Arızî kayitler (mentions accidentells) dır ki birinci sınıf haricinde kalan kayitlerdir. Maamafih bu hususta Fransız mahkemeleri içtihatları muhteliftir. (Liyon mahkemesi çekin muhteviyatı gösterilmiyen protestoyu batıl addetmiştir. 13 kânunu sani 1895) Almanyada ve isviçrede hâkim olan içtihada göre protestonun maksat ve esasına muhalif olmıyan kusurlar protesto akdini iptal etmez ve hâkim mes'elede (acaba ihmal edilen kayit protestodan matlup olan maksadı izale edermi?) diye düşünmelidir. Eski ticaret kanunumuzun (132) inci maddesinde bu kayitlerden bahsedilirken (şeraiti lâzıma) denildiğine nazaran bunların gayri kabili ihmal şeraitten olduğu anlaşılıyorsa da bizde Alman içtihadının tatbikı ve meselenin hakimin takdirine arzedilmesini münasip görüyoruz.

Protestoların batıl olması yalnız poliçe hamillerinin hukukunu iptal etmekle kalmaz. Belki rücu tarikile bunu tanzim eden nöterler de müteessir olur. (Liyon Kan) a göre protesto noterlerin hatası yüzünden iptal edilmiş ise noterler hukuku amme kaidelerine göre mes'ul ediler. Bu noterlerin mes'uliyeti vekilin mes'uliyetinin aynidir ve bu mes'uliyetin şümulü, kabilin hakkını istifa edememesi halinda poliçe muhteviyatının tazmininden ibarettir.

III. İhbar:

Hamilin, Müracaat hakkını muhafaza için riayet etmesi lâzım gelen üçüncü kayit ihbardır. İhbar ticaret kanununun (571) inci maddesinde bahs edilmiştir. Hukuk ıstılahatımız, sabit olmadığı için ekseriya protesto ve ihbar yekdiğerile karıştırılmakta ve hatta ikisi bir addedilmektedir. Halbuki (protesto - protét) başka ve (ihbar - notifikation) başkadır.

Lahi müzakeratı esnasında iştirak eden millet murahhasları tarafından tanzim edilen (cevabî projeler Reponses aux questionnaires) in tetkikinden ihbar mükellefiyeti hakkında üç prensipin mevcut olduğu anlaşılıyor. Birincisi (Angılo - Amerikan) prensipidir ki ihbar mecburîdir. İhmali sukutu hakkı intaç eder, İspanya ve diğer bazı devletler kanunları bu prensipi kabul etmişlerdir. İkincisi Alman prensipidir, buna nazaran ihbar mükellefiyeti mevcuttur. Fakat bu kaydın ihmali sukutu hakkı intaç ettirmez. İskandinavya, İtalya, Bulgar, Macaristan, Romanya, Portekiz kanunları ve nihayet Türk ticaret kanunu bu prensipi benimsemiştir. Üçüncüsü Hollanda prensipidir ki hamil için ihbar mükellefiyeti yoktur. Ancak buna mukabil kısa bir müruru zaman kabul edilmiştir. Profesör (Staub) ihbarı (poliçe hamili yalnız hak sahibidir, onun hiç bir vecibesi yoktur) kaidesinin kanundan münbais ve anormal bir istisnası telâkki etmekte ve ihbarın ticarette hiç bir kıymet ifade etmediğini beyan etmektedir. Fransız kanununa nazaran ihbar ile dava mecburiyeti vardır. Fransız âlimi (Liyon Kan) da ihbarın yekdiğerini takiben müteaddit dava-

1136

ları intaç edeceğinden ve vade günü ile keşidecinin poliçenin tesviye edilmediğini öğrendiği gün arasında uzun bir zaman geçeceğinden bahisle ihbar mükellefiyetini tenkit etmektedir. Memleketimizde muamelâtı ticariye Avrupada olduğu kadar inkişaf etmediği ve protesto lâzım gelen ehemmiyetle anlaşılmadığı cihetle bize de ihbar kaydı zait bir külfet gibi geliyor.

kanunumuzun (571) inci maddesine göre (1) protesto eden her dayin (2) her ihbar edilen şahsı ihbar ile mükelleftir, kendilerine ihbar mecburiyeti olan şahıslar; keşideci ile ihpar edilen her şahsa takaddüm eden kimselerdir. Kabile ihpar mecburiyeti yoktur, meğer ki kabul eden aynı zamanda ciranto olsun, protestodan maafiyet kaydı ihbardan maafiyeti istilzam etmez.

İhbar, protesto gibi noter marifetile tebliğ edilmek lâzımdır. Almanyada her hangi bir vasıta ile de ihbar edilir. Lâhi konferansında Türk murahhası, ihbarı havi mektubun postaya verilmesi lâzım geldiğini ve mektup suretile posta makbuzunun ibrazı ispat için kâfi olduğunu söylemişti. Vazıı kanun maalesef bu teklifi kabul etmemiş ihbarın kâtibi adil marifetile yapılmasını mecburî totmuştur.

İhbar müddetine gelince: İhbar hamil tarafından protesto gününü ve (masrafsız iade) kaydı varsa ibraz gününü takip eden dört iş günü içinde ve kendisine ihbar vaki olan her ciranta aldığı haberi iki gün zarfında kendisine ihbar edenlerin isim ve adreslerinin dahi ilâvesile kendi cirantasına bildirmeğe mecburdur. Binaenaleyh bizde noterlerin bir akit ile hem protesto hem ihparı yapmaları gayri muteberdir. Çünkü ihpar müddetini takip eden günden başladığına nazaran protesto senedile yapılan ihbariye müddetinden evvel yapmış demektir ki kanunen hiç bir kıymeti haiz değildir.

Fıransız ticaret kanununun 165 inci maddesine nazaran eğer hamil kendi cirantası aleyhine hakkı müracaatını istimal etmek istiyorsa protestoyu ona tebliğ ettirmek, tediye edilmediği halde on beş gün içinde dava etmek mecburiyetindedir. Fakat tatbikatta muamelât böyle cereyan etmiyor. Hamil olan cirantasını dostane bir surette poliçenin tediye edilmediğinden haberdar ediyor ve ekseriya poliçeyi protesto senedi ile birlikte ona gönderiyor. Fakat hamil kanunen bu suretle harekete mecbur değildir. Fransada ekseriya ihbar ile dava aynı akit ile icra olunur.

* * *

Gelecek mekalemizde bu şeraite riayet olunmasından mütevellit netayici hukukiyeyi ve sukutu hakkın mahiyetini tetkike çalışacağız.

İstanbul Birinci hukuk dairesi hâkimlerinden
İ. Hakkı

1157

TETKİK VE TETEBBÜ SAHİFELERİ

Yeni mevzuatımızda

Mühürün kıymet ve ehemmiyeti

Yazan: İ. Sünuhi

Mühür, istimali halk arasında ötedenberi teamül haline girmiş bir keyfiyettir. Memleketimizde bu hal umumî olduğu gibi Fransa, Almanya ve İngiltere gibi medenî memleketlerin kâffesinde dahi mühür istimal edile gelmektedir. Mühür, binnetice bir alet vasıtasıyle imza vaz'ından ibaret olup basma kılışelerin hususî bir nev'idir denebilir.

Ahkâmı sabıkamızda yani mecellenin 1610 uncu maddesi ile, mülga usulü muhakematı hukukıyenin 76 ıncı maddesi ahkâmına nazaran umumî manada alındığı takdirde bir senedin muteberiyeti için üç şartın tahakkuk etmesi lâzımdı: Evvelen, senedin kendisine isnadolunan şahıs tarafından imzalanması veya mühürlenmesi, saniyen, işbu imza veya mühür sahibinin tahtı ikrarında olması veyahut mahkemece usulü dairesinde bu cihetin tahakkuk eylemesi salisen, bu senedin mersum yani resim ve örfü adete uygun olarak tanzim edilmiş bulunması icap ederdi.

Şu sarahati kanuniyeye nazaran bilâ kaydü şart ahkâmı sabıkamızda mühür istimali caiz ve imza kadar kıymeti hukukiyeyi haiz idi. Halbuki mevzuatı hazıramızda mührün bu kuvvet ve kıymeti kalmamıştır.

Bu günkü ahkâma göre kaide olarak diyebiliriz ki: mühür istimali - bazı istisnalardan sarfı nazar - gayri caizdir, ve mühürle tevsik edilmiş bir senet veya vesikanın hiç bir kıymeti hukukiyesi yoktur. Filhakika borçlar kanununun 14 üncü meddesinde (imza üzerine borç alan kimsenin el yazısı olmak lâzımdır,) denerek bu kazıye taknin edildikten sonra mezkûr maddenin ikinci fıkrasında (bir alet vasıtasiyle vazolunan imza ancak örfü adetle kabul olunan hallerde ve hususiyle çok mıktarda tedavüle çıkarılan kıymetli evrakın imzası lâzım geldiği takdirde kâfi addolunur.)

1158

denmek suretile bu zapta ve kaidenin istisnaları zikredilmiştir. Kezalik hukuk usulü muhakemeleri kanununun 267 inci maddesinde (mühür veya alet vasıtasıyle vazolunan imza veya cüzdan ile muamele icrasını itiyat etmiş olan müesseselerde muamelenin iptidasında tayin olunup bir sureti hesap defterine veya cüzdana mevzu bulunan mühür veya imza ile yapılacak muamele muteberdi. Bundan başka imza vaz'ına muktedir olmayan veya yazı bilmeyen şahsın hey'eti ihtiyariyece ve mahallince maruf iki şahıs tarafından tasdık edilmiş ve el ile yapılmış işaret veya mühür istimal etmesi caizdir.) denerek borçlar kanununun 14 üncü maddesinin ikinci fıkrasında zikri geçen örfü âdet halleri tadat edilmis ve binnetice borçlar kanununun mezkûr maddesi teyit kılınmıştır. Filvaki hukuk usulü muhakemeleri kanununun 297 inci maddesi mühür veya bir alet vasıtasıyle vazedilen imzaların ne zaman ve ne şerait dairesinde muteber olacağını zikretmekle esas olarak mührün ve bir alet vasıtasıyle vazedilen imzanın bir kıymeti hukukiyesi olmadığını teyit etmiş olmaktadır. Eğer vazı'ı kanun alelumum ve mutlak bir surette mührü kabul ve onu muteber addetseydi mührün kabul edileceği müstesna halleri birer birer zikretmek manasız olurdu. Binaenaleyh mevzuatı hazıramıza nazaran bir senedin muteber olması için senet kime isnat olunuyorsa o şahsın el yazısı ile vazolunmuş imzasını muhtevi olmak lâzımdır, ancak müstesna ahvalde mühür ve kılişe istimali caizdir. Bu müstesna hallerde evvelen: çok mıktarda tedavüle çıkarılan kıymetli evrak Saniyen: cüzdan ile muamele yapmasını itiyat edinmiş olup ta cüzdan sahibinin tatbik mührü kendisinde mevcut müesseselerin muamelâtı ve Salisen: imza vaz'ına muktedir olmayan veya yazı bilmeyen şahsın istimal ettiği mührün veya aletin hey'eti ihtiyariyece ve mahallince maruf iki şahıs tarafından tasdık edilmesinden ibarettir. İşte mühür ve kılişe istimaline bu hallerde mesagı kanunî mevcuttur. Bundan maada ahvalde mührün hiç bir kıymeti kanuniyesi yoktur. Nitekim hukuk usulü muhakemeleri kanunu mülga usulü muhakematı hukukiyede olduğu gibi mührün inkârı halinde ne suretle tevsikına gidilecegine dair hiç bir sarahati muhtevi değildir. Bu hal de gösteriyor ki mührün alelıtlak istimaline vazıı kanun cevaz vermemiştir. Ve bunun sebebi de pek tabii ve bedihidir. Mührün sui istimali ne kadar kolay ve mümkün ise bilakis sahteliğini isbat hususu da o kadar müşkül ve güçtür. ve müstesna ahvalde vazıı kanun bastü temhit edildiği vecihle mümkün olduğu kadar bu mahzurun önüne geçmek için bir takım kuyut ve şurut vazederek buna müsaade etmiştir.

Şu maruzatımı teyit için temyiz mahkemesi hukuk hey'eti umumiyesinin bir kararında bahsetmegi faideli buluyorum:

Bir mukavveleye müsteniden şartı cezaî olarak bir mıktar meblâğın tahtı hükme alınması talebinden ibaret bulunan bir davada mübrez mukavelenin hukuk usulü muhakemeleri kanununun mevkii meriyette bulun-

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

duğu bir sırada tanzim olunmasına rağmen mühürlü olması ve mührün hey'eti ihtiyariyece maruf iki şahıs tarafından tasdik edilmemiş bulunması ve müddeaaleyh tarafından inkâr edilmesi ve müddei dahi talibi tahlif olmaması hasebi ile bir kıymeti hukukiyesi olmadığından davayı mukamenin reddine dair Çatalca hukuk hâkimliğinden sadır olan bir karar müddeaaleyh tarafından indettemyiz temyiz mahkemesi üçüncü hukuk dairesinin 17195 esas ve 13459 karar numaralı ve 10 - 12 - 928 tarihli kararıyle müttefikan nakzedilmiş ve bu kararda esbabı nakziye olarak aynen (mühür ileridenberi bir alet vasıtasıyle imza vaz'ından ibaret olup beynelehali mütearif mütevatir olmasına ve evvelce usulen tatbikına karar verilmiş olup bittatbik müddeaaleyhin mührü olduğu tahakkuk etmesine göre hususu müddeanın tahtı hükme alınması lâzım gelirken bazı mütaleat serdiyle yemin tevcihi ve yazılı olduğu üzere karar verilmesi muhalifi kanun) olduğu zikredilmiştir. İşbu nakız kararı üzerine ısrarı mutazammın olarak ikinci defa çatalca hukuk hâkimliğinden sadır olan karar yine temyiz olunarak temyiz hukuk hey'eti umumiyesinde bittetkik 67 esas ve 68 karar numaralı ve 26 - 6 - 929 tarihli karar ile ve ekseriyetle (hukuk usulü muhakemeleri kanununun 267 inci maddesinin son fıkrası sarahatine nazaran ısrar kararı esbabı mucibeye müstenit ve temyizen dermeyan olunan itirazat gayrı varit olmakla itirazatı mesrudenin reddiyle muvafıkı kanun olan hükmü mezkûrun tasdikına) denilmek suretiyle tasdik edilmiştir.

Görülüyor ki gerek mevzuatımıza ve gerek temyiz mahkemesinin içtihadına nazaran - bazı istisnalardan sarfı nazar edersek - mühre bir kıymeti kanuniye izafesine imkânı hukukî mevcut değildir.

Çatalca Hukuk Hâkimi
İbrahim Sünuhi

160

HUKUKU MEDENİYE TETKİKATINDAN:

Babalık Davası

Umumî Mülâhazalar

Evlilik haricinde doğmuş olan çocukları tanıma «reconnaissance» babanın ihtiyar ve serbest iradesine tabidir. Bir kimseyi, velevki babalığına kendi kail olsa bile, tabii çocuğunu tanımaya icbar eden hiç bir hükmü kanunî mevcut değildir. Çocuğun kaderi kendisine vücut veren kimsenin keyfine tabi olup olmadığı veya bilâkis evlilik haricinde doğmuş olmasına rağmen bu çocuğun babasından bazı taleplerde bulunmak hakkı mevcut olup olmadığı her zaman münakaşaya yol açmış bir meseledir.

Ancak burada babalık denilen meseleyi örten tabii esrar yüzünden bir çok müşkülâtla karşılaşılmaktadır.

Analık meselesi, gebelik, doğum gibi avarızı maddiye sebebile hemen kâffei ahvalde denecek bir şekilde malûm ve muayyen olduğu halde babalık için böyle bir şey söylenemez. Bu keyfiyet havvasımızden uzak kalan bir noktadır. Şu halde bu çocuğa mahkemelere müracaat ederek babasını hükmen tayin ettirmek hakkını tanımak veya evlilik haricinde doğmuş olması itibarile kendisinin himayeye lâyık olmayan bir mahlûk olduğunu ve bilfiil babası olan adam tarafından terk olununca bu terkin kanun nazarinda musip bir tedbir olduğunu düşünmek mi münasip olacaktır? Bu sahada her türlü fikir ileri sürülmüştür.

Babanın hükmen tayin edilmesi meselesinin halen muannit aleyhtarları vardır. Bunların fikrine göre bu mesele içtimaî

1161

bir tehlikedir; ahlâkın bozulmasına mani olmak, mucibi âr olacak davaların önüne geçmek ve şantajı kaldırmak gibi fikirleri olduğu gibi bilhassa babalığın ispatının güçlügünü de ileri sürmektedirler.

Buna muarız olanlar da hakkaniyet ve insaniyet prensiplerine istinat ederek bir çocuğun kendisini hayata davet etmiş olan kimseden muavenet ve müzaharet talebinin kanunun teyidine mazhar olması lâzım gelen bir emri tabii addetmektedirler.

Babalık davasının kabul veya ademi kabulü hakkındaki münakaşeleri burada zikretmek faidesizdir. Keza bu hususun müdafaası için leh ve aleyhte irat edilmiş olan delilleri de tetkike lüzum görmeksizin diyeceğiz ki asrî kanunlar Almanya Avusturya ve isviçrede babanın hükmen tayini meselesini kabul etmişlerdir. Fransada da 16 teşrini sani 1912 tarihli kanun eski ve çok meşhur olan 340 ıncı madde yerine kaim olmuş ve babalık davasını meneden prensipe bir çok istisnalar vazetmiştir.

Bu tetkikimiz babalık davasının müstenit olduğu prensiplerden ziyade muasır hukukunda keyfiyetin tarzı tatbikini ve muhtelif kanunların ne gibi şartlar altında babalık davası açılmasına müsaade ettikleri hususlarına inhisar edecektir.

İptidaen arzedelim ki babalık davalarında yalnız çocuğun menfaati nazarı itibara alınmaz. Babalık davasını yalnız bu cephesile tetkik hatalı olur. Çünkü babalık mesailinde vazıı kanunun cemiyetin menfaatlerine karşı mecbur olduğu himayenin de tesiri aşikârdır.

Kanunun babalık davalarına tanımış olduğu şu veya bu hukukî neticeler, ailenin ve cemiyetin esasını teşkil eden evlenme meselelerine fena bir tesir yaparak gitgide nikâhın ortadan kalkmasına ve sosyalistlerin bütün avakıbile kabul etmek istedikleri « union libre » in tekarrürüne meydan verebilir. Gerçi çocuğun menfaati de varsa da bu menfaat cemiyetin menfaatine tabidir. vazıı kanun da cemiyetin menfaatini çocuğun menfaatine feda edemez. Yani babalık meselesi umumî sair mülâhazat nazarı itibara alınmaksızın hasren çocuğun menafii

cihetinden tetkik olunamaz. Serbest birleşmeyi kabul edecek olan bir kanun sisteminde çocuklar tabii cemiyetin olacakları cihetle aile mefhumu ortadan kalkacak ve nesebi sahih olan çocukla olmayan çocuk arasında bir fark kalmıyacaktır. Fakat vazıı kanun böyle düşünmedikçe yani nikâh müessesesi baki ve ailenin mevcudiyeti içtimaî menfaatlara daha muvafık telâkki edildikçe bu hususatın himaye ve muhafazası elzemdir. Binaenaleyh babalık davaları bu şart altında kabul olunduğu takdirde bu müesseselere uygun düşecek netayici hukukiye izafe eden hükümler vaz'ı zarurî olur.

Alman, Avusturya, İsviçre, Fransa kanunlarında babalık davaları nikâh ve aile müesseselerine zarar vermiyecek şekilde kabul edilmiştir.

Babalık davası üzerine lâhik olan bir hüküm çocuğu ahkâmışahsiyeye ve mirasa müteallik neticelerle birlikte çocuğu babasına bağlamakta veya daha ileri varip çocuğu babasının ailesi meyanına sokmakta ise burada aile mefhumuna karşı bir tarz mevcuttur ki yalnız çocuğun menfaati nazara alınarak hallolunamaz. Şayet dava üzerine lâhik hüküm yalnız babanın bazı naktî tediyatta bulunmasını istihdaf ediyorsa, Bu halde aile rahatsız değildir. Ve bu şekil nikâha zarar vererek serbest birleşmelere de yol açmış olmaz ve aile müessesesi cemiyetin temeli olmak itibarile lâyık olduğu himayeye mazhar olmuş bulunur.

Babanın hükmen tayinini istemek hakkının serbest olmasından ne anlaşılır? Bundan maksat çocuğun kendini diğer şahsa bağlayan rabıtayı her zaman ispat ederek bu kimseden hükümlerin icrasını isteyebilmektir. (Alman, Avusturya, İsviçre kanunları)

1803 senesi Fransız kanununa girmiş olan o meşhur 340 ıncı madde 1912 senesine rağmen maruz kaldığı bütün hucumlara rağmen baki kaldı. Bu senenin teşrini sani ayının on altısında kabul edilen ve «babalığın adlî surette tanınması hakkındaki» kanun bu maddeyi tadil etti. Lâkin kanuna verilen isim bile «adlî tanıma» vazıı kanunun babalık davalarını

9167

serbestçe kabul etmek istemediğini bize göstermeğe kâfidir. Bu cihet Mösyö Rivet ve Mösyö Goujon'nun verdiği izahattan tamamile anlaşılır: «kanun bir zulum yapmak istemiyor. Bu bir babalık davası değildir. Belki çocuğa vücut veren kimsenin hiç olmazsa zımnî bir surette yapmış olduğu tanımanın bir şekli adlide tesbitidir.» kanun ne gibi ahvalde tanımanın veya itirazın zımnen vuku bulduğu kabul edileceğini gösteriyor, lâkin babalığın ilânına ve babalık davasına ruhsat vermiyor.

Denilebilir ki Fransada babanın hükmen tayin olunamıyacağı prensipi devam etmektedir. Ancan ne gibi şartlar altında babalığın adlî bir surette tesbit olunabileceği hususunda istisnaî bazı hükümler vazolunmuştur. Babalığın vücudüne delâlet edebilecek hafif emarelerle işi halletmeğe müsaade olunmamış «adlî tanıma» için babalığın az çok aşikâr ve şüphesiz bulunması lâzım gelmiştir.

Bu neticeye göre, Alman, Avusturya ve İsviçrede de mevcut olan babalık davası Fransada mevcut değildir.

Babanın hükmen tayinine medar olan davaları, hukukî neticeleri itibarile iki şekle sokmak kabildir.

1 — Dava; bir baba - evlât münasebeti hukukiyesini istihdaf eder, çocuk babanın ahvali şahsiyesini bundan doğacak bütün neticelerle birlikte iktisap eder. Bu şart altında bu çocuk az çok dar bir sahada nesebi sahih olan çocuklara müşabih bir vaziyet arzeder.

2 — Dava yalnız babanın bazı naktî tediyatta bulunmasını istihdaf eder.

Burada babaya çocuğun bakımını temin etmek veya çocuğun infak ve iaşesine haklı bir nisbette iştirak etmek husus arını tahmil vardır.

Davaların birincisinde babalığın ilânı meselesi mevzuu bahistir. Böyle bir dava üzerine lâhik olan hüküm de babalık meselesine temas eder şekilde olur. Ve nesebi sahih olmıyan bir çocukla babasına ait bir münasebet ve rabıtayı tesis eder.

Davaların ikincisinde asıl babalık - evlâtlık meselesi talî bir

halde kalır ve ancak naktî bazı tediyatta bulunulmasını icap ettiren sebep olarak isbat olunur. Dava malî ve naktî bir davadır. Baba - evlât rabıtasını tesbit etmez. Hüküm fıkrasında baba - evlât rabıtasından bahsolunmaz ve bahsolunursa naktî tediyata esas ve mesnet olmak üzere irae olunur.

Bu iki hükmün hukukî neticelerine gelince; aralarında gayet esaslı bir fark olduğu görülür.

Babalığın ahvali şahsiyeye müteallik bütün netayicile hükmen tayini halindeki mahkeme kararı çocuğu kanunî bir surette babasına hatta babasının ailesine rapteder. Çocuk babasının ismini taşır, babasının ve bazen babasının akrabasının mallarına tevarüs etmek hakkını kazanır. Ve babanın ailesine karşı âdeta nesebi sahih olan çocuklara müşabih bir vaziyette olur.

İkinci nevi mahkeme kararlarında ise müddeaaleyh olan kimse müddeiye karşı naktî tediyatta bulunmağa mahkûm olur. Müddei ile müdeaaleyh arasında ancak borçlu ve alacaklı münasebeti hukukiyesi husule gelir. Babanın ailesine ve babaya karşı her hangi yabancı bir alacaklının vaziyetinden başka bir vaziyeti olmaz; babanın ismini taşıyamaz ve ona mirasçı olamaz. Baba da çocuk üzerinde ne şahsî ne de mal itibarile velâyet hakkını haiz değildir.

Bu sistem yani çocukla kendine vücut veren kimse arasında ancak nafakaya dair bir borçlu ve alacaklı münasebeti kabul eden sistem Alman ve Avusturya sistemidir. Alman ve Avusturya hukukunda da İsviçre hukukunda olduğu gibi çocuk babanın varislerinden de nafaka talep edebilir.

Fransız hukukuna gelince — 16 teşrini sani 1912 tarihli kanun, koymuş olduğu şartlar altında ilân olunan babalığa ne gibi hükümler terettüp edeceğini göstermemiştir. Asıl kanunu medeninin ananın vaya babanın hükmen tayinine müteallik mevadı gibi burada da bu hükümler tesbit edilmiş değildir. Bu mevzide birrıza tanınmış olan cocuklara terettüp eden hükümlerin bunlar hakkında da tatbik olunacağında tereddüt edilmemiştir. Bu fikir kanunun a'yan meclisinde müzakeresi esnasında

1165
MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

mazbata muharrirlerinin beyanatına da tevafuk eder. orada deniliyor ki: «Komisyonun Fransada hukuku daha ziyade tahdit edilmiş yeni bir cins çocuklar ihdas etmek fikri yoktur.» Binaenaleyh bunlar hakkında umumî hükümler dairesinde muamele olunacağı tezahur etmektedir.

İsviçre hukukunda: Babalık davasının mevzuu kanunu medeninin 309 (T. K. M. 297) inci maddede gösterilmiştir:

«Dava ana ve çocuklar lehine babanın naktî tediyatta bulunması talebine dair olabileceği gibi; kanunun tayin ettiği hususlarda, bu taleple birlikte veya ayrıca, babalığın ahvali şahsiyeye müteallik bütün netayicile hükmen tayinine dair de, olabilir.»

Şu halde davanın iki hedefi vardır. Fakat dava bir birinden ayrı iki dava değildir.

Dava aynıdır; yalnız mevzu hali medeninin tesbiti veya naktî tediyat gibi terdidi ihtiva eder.

İsviçre sistemi muhtelit bir sistemdir. Yani gerek Alman ve Avusturya ve gerek Fransız sistemine uygun bir şekil gösterir.

Prensip itibarile nesei sahih olmıyan çocuk, kendine vücut veren kimseye karşı nafaka borcunun alacaklısı makamındadır. Aralarında aile rabıtası teessüs etmez. Bu cihet Alman kanununa tavafuk eder. Ancak kanun bu prensipe bir takım istisnalar koymuştur. Kanun 323 (T. K. M. 310) üncü maddenin birinci fıkrasında «müddeaaleyh anaya evlenme vadettiği veya münasebeti cinsiye bir cürüm vaya nufuzu sui istimal teşkil eylediği takdirde müddeinin talebi üzerine hâkim, onun babalığına hükmeder.» denmektedir. Bu maddenin sarahaten işaret ettiği haller için babalık davasını hakikî bir hali medenî davası yerine koymaktadır.

İsviçre kanunu rıza ile tanıma şeklini Fransadan iktibas edince müddeaaleyhin babalığı meşkûk olmadığı takdirde bu tanımadan doğan netayici hukukiyeyi bu gibi babalık davası hakkında da kabul etmeği münasip gördü. Esbabı mucibe lâyihası «ana muayyendir. Baba ise meşkûk olduğundan vazı ka-

nunun bu amili nazarı itibara alınması lâzımdır. Evlât - baba münasebeti kanunun tayin ettiği şekil dairesinde babanın yapacağı bir tanıma ile nakabili münakaşa bir surette taayyün ederse hukukî münasebatın teessüsüne imkân mevcut olur. Baba - evlât münasebatının bu şekli tezahuruna, babanın anaya karşı evlenme vadinde bulunması ve cinsî münasebetin bir cürüm veya nüfuz sui istimali teşkil etmesi hallerini temsil etmek mümkündür. Bu gibi hallerde müddeaaleyh babalığı inkarda ısrar etse dahi babalığın usulen sabit olduğuna hüküm zarurî olur ve bu ciheti tesbit eden ilâm adeta babanın tanımayı yapmış olması makamına kaim olur» demektedir.

Şu halde İsviçrede iki nevi çocuklar mevcuttur. Bu çocuklardan birinci nevi yalnız ve ancak naktî tediyata mütaallik babalık davası açabilirler. Babalarile aralarında yalnız alacaklı ve borçlu münasebeti bulunur. Bu halin haricinde babalarına tamamen yabancı kalırlar.

Diğer nevi çocuklar - yani anaları yalandan bir evlenme vaadine maruz kalan veya bir cürüm veya nüfuz sui istimalinin kurbanı olan - ahvali şahsiyeye müteallik hükümleri havi olan babalık davasını açabilirler. Baba evlât münasebeti bu suretle anlaşılınca bu çocuklar babalarının isimlerini taşır ve onların ailelerine dahil olurlar ve mirasçı olurlar.

Bu tefrik babalığın az çok emin bir surette tezahur etmesi sebeplerine istinat eder. Esbabı mucibe muharrirlerinin fikrine göre babalık meşkûk değil veya münasebeti cinsiyesi cürüm veya nüfuzu sui istimal şeklinde olduğu takdirde çocuğa vücut veren kimse ana ve çocuğa karşı daha kuvvetle mes'ul bir mevkide bulunduğundan bu nevi çocukları daha ziyade himaye etmek ve kendilerini tanımış olan çocuklara teşbih ve temsil etmek lâzımdır. Lâkin bu noktai nazar meselenin yalnız bir cihetini görerek verilen hüküm olmak itibarile noksandır. Bu meselelerde cemiyetin menafii ihmal olunamaz. Nikâh müessesesile nikâhtan doğan çocukların himayesi zaruridir. Bu sebebe binaendir ki isviçre kanununun bu hususta biraz ileri gitmiş olduğu göze çarpar.

1167

Tabiî babanın naktî tediyata müteallik borcunun hukukî mesnetleri

Babalık davası ikamesi serbest olan memleketlerde bu davanın asıl hükmü, İsviçre kanunu medenisinin 323 (T. K. M. 310) uncu maddesi müstesna olmak üzere, babanın naktî tediyatı yani infak borcudur.

Bununla beraber umumî hukuk, bu borcun mesnedinin ne olduğunu göstermez. Lâkin bu cihetin ehemmiyeti aşikârdır. Zira ancak bu mesnedin halli ile diğer bazı teferruatın halli kabil olabilecektir. Meselâ müddeaaleyh olan pederin bu davada kadının diğer kimselerle de gebelik zamanlarında temas ettiği hakkındaki def'in mesmu olup olmıyacağı, münasebeti cinsiye zamanında taraflardan birinin temyiz kudretinden mahrum olmasının mes'uliyete derecei tesiri, nafaka borcunun babanın varislerine intikal mümkün olup olmayacağı meseleleri bu asla teferru eden hususlardır.

Hukuk ilminde bu borcun esas mesnedi taharri edilmiş ve bir takım nazariyeler meydana atılmıştır.

A) Suç (cürüm) nazariyesi

Bu nazariyeye göre tabiî babanın nafaka borcu «ex delicto» haksız fiillerden neşet etmiş, suçtan hasıl olmuş bir borçtur.

Çocuğun anasile cinsî münasebette bulunan bir kimse, haksız bir muamele yapmış olduğundan bundan mutazarrır olan kimsenin zararını umumî prensipler dairesinde tazmin ile mükelleftir. İşte nafaka borcu haksız bir fiil ile çocuğun doğumuna sebep olan kimsenin bu tarzı tamir etmek mükellefiyetinden neş'et eder.

1168

Ceza kanununda gösterilen suçlar müstesna olmak üzere hususî cinsî münasebetlerin cezası olmayınca bunu medenî bir borç olarak telâkki etmek ve bu suçun kendini mutazarrır ettiği bir üçüncü şahıs tarafından tamiri istenmek hakkını kabul iktiza edecektir.

Acaba bu üçüncü şahıs kimdir; ana mıdır, çocuk mudur?

Bu nazariyeye taraftar olan kimselerin ekserisi zarardide olanın ana olduğunu ileri sürerler.

Fakat bunlara karşı deniliyor ki, şayet ortada bir suç varsa bu suça aynı zamanda kadın tarafından da münasebeti cinsiyeye rıza gösterilmek suretile iştirak vuku bulmuş olduğundan «Volonti nonfit injuria» kaidesine tevfikan şeriki cürüm olduğu bir hususun tazmini talep caiz olamaz.

Şu halde asıl zarar gören çocuk olmalıdır. Fakat bu halde de zararın vukuu sırasında henüz ana rahminde bile olmayan bir çocuğa nasıl zarar yapıldığını kabul etmek mümkün olabilecektir.

Şu halde « Damnum injuria datum » gayre hasar irası mevcut olmadığından nafaka borcunu suç esasına istinat ettiren nazariye addolunamaz. Zaten bu nazariye Alman ve İsviçre hukukunda terk edilmiş bir nazariyedir.

B) Babalığın imkânı nazariyesi

Théorie de la possibilite de la paternité

Cinsî münasebetin vukuu üzerine zarurî surette bir şahsı muayyenin babalığını istidlâl mümkün değildir. Nesebi sahih olmayan çocuklar bahsında bu istidlâli haksız yere yapmaktadır. Ana ile hamil zamanında münasebette bulunmuş bir adamın, ananın bu zamanlarda başka birile münasebeti tahakkuk etmediği veya o adamın hilâfı hali ispat ütmediği müddetçe, doğan çocuğun babası addolunması zaruridir. Bu nazariye-

1160

nin başlıca taraftarı olan Windscheid gayri meşru münasebetlerde bu karineyi kabul etmemektedir.

Mumaileyhe nazaran bir kimse, bir kadınla münasebette bulunması hasebile ondan doğacak çocuğun yalnız bu temas yüzünden iaşesile mükellef olur.

Burada bir cürüm vardır. Bu cürüm isterse tecrübe olunsun ister olunmasın. Görülüyor ki burada çocuğun filî babasına terettüp etmesi lâzım gelen bir borç baba olması mümkün addedilecek bir kimseye tahmil olunmaktadır.

Windscheid bu suretle nihayet suç nazariyesine dahil olmaktadır. Fakat yukarıda münakaşa ettiğimiz veçhile bu borcu suç nazariyesine mantıkî bir surette istinat ettirmeğe imkân yoktur.

C) *Gimmerthal nazariyesi*

Bu âlim nafaka borcunun hukukî mesnedini rızanın izharı keyfiyetinde bulmaktadır.

Bir kadınla münasebette bulunan şahıs bu filinin bütün âkibetlerini kabul hususunda zımnî bir surette rızasını ızhar etmiştir.

Nikâh haricinde bir kadınla husule getirmesi melhuz olan tehlikeyi bildiği cihetle bu münasebet kendisine ağır bir hata (Culpa lata) tahmil eder ve o da bu hatanın neticelerini kabul etmiş addolunur.

Bu kimse kadınla münasebetinden bir çocuğun doğabileceğini ve kadının kendisinden başka birile de münasebette bulunabilmesi imkânını bilmektedir. Bunu bildiği halde kendini temastan menedememesi kendinin ağır bir hata işlediğine delildir. Netice itibarile bu kimse gerek kadın ve gerek bu münasebetten doğacak çocukla bir nevi şibih mukavele (quais-Contrat) aktetmiş ve bu mukavelenin akıbeti olarak kendisine karşı bilâhare babalık davası açılmasına razı olmuştur.

1170

Bu nazariye de diğer iki nazariye gibi mukni değildir. Zira bir hata mevcut olunca bu hatanın vücude getirdiği bir zarar da mevcut olacaktır. Halbuki yukarıda zararın vücudüne vasıl olunamadığını görmüştük.

Kezalik şibih akte (quais-Contrat) a dahi istinat olunsa bunda da ancak aktin avakibine rıza gösterilmiştir. Yani şebih akitte ancak hakikaten kendi filinden doğan çocuğun iaşesini kabul keyfiyeti vardır. Halbuki doğan çocuğun mutlak bu münasebetten hasıl olduğu muhakkak değildir.

D) Çocuğa vücut verme nazariyesi

(Die theorie der Tatsache der Zeugung)

Bu nazariyeyi müdafaa etmek isteyenler « vücut verme » filine müstakil bir fiil olarak bakarlar. Bu müstakil fiilden kadınla münasebette bulunan kimse için doğum hadisesinde yalnız infak vecibesi husul buluyor.

Bir kimseye vücut veren şahıs - aralarında başka bir rabıta teessüsüne lüzum olmaksızın onu beslemek vecibesini tekabbül etmiştir.

Bu borç, ne karabet ne übüvvet esasına istinat etmez, yalnız (vücut verme) filine istinat eder.

Bu nazariy ye muhalefet eden müellifler burada kime karşı bir borç hasıl olduğunun tam manasile gösterilmemiş olmasına itiraz ederler.

Gayri meşru münasebette bulunan kimse çocuğa karşı böyle bir taahhütte bulunamaz çünkü henüz çocuk mevcut bile değildir.

Acaba bu taahhüt anaya karşı mı yapılmıştır? Acaba bir kadınla münasebette bulunan kimsenin yalnız bu münasebetle bir borç tekabbül etmek fikrinde olduğunu kabul etmek mi icap eder?

1171

Bunu kabul etmek te mümkün değildir. Münasebette bulunan şahıs bir çocuğa vücut vermesinden ve hukukan bu çocuğun babası olmasından bu borcu yüklenmiştir.

Bu nazariyeye aleyhtar olanlar işbu nazariyede ayrı ayrı iki müstekil şeyi yani vücut verme ile karabet münasebetini tevhit etmiş olmasında sakatlık görmektedirler.

Bir borca mesnet olan «vücut vermenin» aynı zamanda doğan çocukla bu doğuma sebep olan kimse arasında bir karabet rabıtası ihdas etmediğini kabule imkân yoktur. Yani vücut vermeden hasıl olan borç aynı kuvvetle karabet rabıtasına da istinat eder. Bunları biribirinden ayırmak güçtür. Bir çocuk kendisine binnetice karabet tesis olunmadan dünyaya getirilemez. Binaenaleyh çocuğa naktî muavenette bulunmak vecibesi karabete istinat etmelidir.

Bu nazariyeye yapılan itirazlar da mukni değildirler. Çünkü kendileri münasebette bulunan kimsenin kime karşı taahhüde girdiğini bulamadıklarını ileri sürmektedirler. Halbu ki kendi hataları «vücut veren» kimsede niyet taharri etmeleridir. Böyle bir niyet yoktur. Evlât ve baba münasebetinden bahs olunduğu takdirde babanın cinsî münasebet zamanında böyle bir fikri olduğu aranmakta mıdır? Hayır, yalnız karabet tevellütle beraber teessüs eder denilmektedir.

naktî tediyata müteallik borç filî ve fizik tevellütten husul bulur. Ve karabet esasına istinat etmeksizin bu burcu fizik bir surette vücut verme hadisesine istinat ettirmek mümkündür. Bu rabıta karabet rabıtası değil nev'i cinsine münhasır (sui generis) ve müstakil bir rabıtadır.

Babalık ile bir çocuğa vücut verme ayrı ayrı şey olarak talâkki olunur, «Vücut verme» den doğan rabıta tabiî bir münasebetin neticesidir. Bu münasebet kendisinin kanun tarafından tanınmış olsun olmasın müstekildir. Halbuki karabet ve babalık kanun tarafından tanınmış ve istihdaf olunan gayelere göre bir takım hukukî neticeler tevlit eden hukukî bir rabıtadır. Fakat velevki maddî ve filî bir münasebetten doğma hadisesinde de olsa çocuğun tabiî anasına rabıtası hukukidir, karabet rabıtasıdır demek, iddiayı delil göstermek şeklinde bir hatadır.

1172

Kanun böyle arzu ederek yapmıştır. Fakat kanunun böyle istemesi evvelce mevcut olan bir halin ispatı değil, belki yeni bir hadisenin izharıdır.

Çocukla kendine vücut veren kimse arasındaki münasebet yukarıda söylediğimiz gibi nev'i cinsine has (sui generis) bir rabıtadan hasıldır. Bu rabıtadan vecibe tevellüt eder.

E) Hısımlık ve babalık nazariyesi

Ekseri müellifleri kendi etrafında toplamış olan bu nazariyede tabiî babanın naktî tediyata müteallik borcunun mesnedi hukukisi çocuğu kendisine bağlayan karabet ve übüvvet rabıtasıdır.

Nesep ister sahih olsun ister olmasın doğumdan hasıl borçların mesnedi karabettir.

Tabii çocuk babasına karşı bir takım haklara sahip ise de bu haklar nesebi sahih olan çocuğun haklarına müşabih şartlar altında tevellüt etmez. Nesebi sahih olan çocuk babasına hem tabiî hem de kanunî rabıtalarla bağlıdır. karabet rabıtası ancak kanunla teessüs eder. Kanun bu gibi doğumlar da karabet mevcut değildir deseydi ne olacaktı. Şu halde karabet kanunun söylemesinden evvel mevcut bir şey değildir. Demek oluyor ki kanun isteseydi karabet rabıtasını nesebi sahih olmayan çocuklara da teşmil edebilirdi.

Sırf hukuk âleminde naktî tediyata müteallik borcun esası maddidir ve rabıta cinsi nev'ine münhasır (sui generis) bir rabıtadır.

***

Alman ve isviçre hukukunda nesebi sahih olmayan çocuğun tabiî babasına karşı haiz olduğu naktî tediyata müteallik babalık davası hakkının mesnedi çocukla babası arasında mevcut olan karabettir.

1173

Alman kanunu medenisi 1589 uncu maddesinde fürua müteallik karabeti zikrettikten sonra bu maddanin son fıkrasında «nesebi sahih olmayan çocukla babası akraba addolunamaz» demiştir. Şuhalde Alman kanunu dediğimiz şekilde bir prensipe istinat etmektedir. Ancak Alman kanunu şarihleri bu fikri kabul etmezler. bu şarihler derler ki nesebi sahih olmayan çocuğu babasına rapteden bağ nesebi sahih olan çocukla olan rabıtanın aynı ise de o rabıtaya hukukî hüküm tertip olunmamıştır.

İsviçre hukukuna gelince; esbabı mucibe lâyihası (tabiî çucuğa nesebi sahih çocuklar hakkında verilen hukukun verilmesinin doğru olamıyacağını) kaydettikten sonra «nesebi sahih olmayan çocuğun bu mevzuda daha aşağı olmasının sebebi onun doğumundaki gayri meşru vaziyetten mütevellit olmayıp belki vazıı kanunun nikâhi ve meşru aileyi himaye kastından ileri geldiğini) ilâve etmektedir. Dikkat olunursa gerek Alman ve gerek İsviçre kanunu bu mevzuda muntazam bir surette (baba) (babalık davası) gibi sarih mânalı kelimeler kullanmaktadırlar.

Avusturya kanunu da keza hısımlık aslına istinat etmek ister. Fakat (excepito plurium) def'inden bahsederken bu prensipten ayrılarak suç esasına istinat eder. Fransız kanunu da hakiki babalık esasına istinat eder.

Babalık davasını kim ikame edebilir ve kimlere karşı ikame olunabilir

Müddet

Babalık davasını ikame hakkı çocuğundur. Alman, Avusturya, Fransız, İsviçre hukukunda davanın çocuğa ait olması asıldır. İsviçre kanunu medenisinden maada diğer üç kanun gerek naktî tediyatta bulunulmak talebile ve gerek ahvali şahsiyeye mütaallik hükümlerile birlikte açılan babalık davasını

1174

bu hususta en evvel alâkadar gördükleri çocuğa tanımışlar ve bundan maada kimsenin hakkını tanımamışlardır.

İsviçre kanunu ise bilâkis 307 inci maddesinde (T. K. M. 295) der ki «evlilik haricinde doğan çocuğun anası, babanın hükmen tayini için ikamei dava edebilir. çocuk ta bu hakkı haizdir.»

Şu halde ana, kendi namına, çocuğun hakkından müstakil bir hakka istinaden böyle bir dava açabilecektir. Burada kendi namına ve çocuğun mümessili kanunisi olarak hareket etmiş değildir. Ananın açtığı dava kendi namına, çocuğun iddialarını dermeyan suretile kendine has olan bir hakka istinaden açılmıştır.

İsviçrede babalık davası hakkının çocuğa teşmili bir eseri tarakkidir. Çünkü kanunu medeninin tevhidinden evvel kanton kanunları bu hakkı yalnız anaya bahşetmişlerdi. İşte bu teşmil dolayısiledir ki şayet kadın her hangi bir sebeple babalık davası açmazsa vesayet idareleri hemen müdahale ederek çocuğun hakkını hâkim huzurunda müdafaa ederler.

Acaba bu mütalâadan dolayı çocuğun babalık davası ikamesine olan hakkını fer'î bir hak olarak mı telâkki etmek lâzım gelecektir? Zani ana, bu davayı ikame etmiyerek çocuğun haklarını ihmal ettiği takdirde mi çocuk davayı açabilecektir?

Kanunun teşriî meclislerde müzakeresi esnasında yapılan münakaşalar nazarı dikkate alınacak olursa bu suale Evet! demek lâzım gelecektir.

(Egger) gerek anaya ve gerek çocuğa ait olan dava haklarının yekdiğerinden tamamen ayrı ve müstekil bir hak olduğunu iddia etmektedir.

(Curti) de Egger'in fikrindedir.

(Mdde 307 - No. 9) «Bu iki dava kanunen yekdiğerinden tamamile müstakildir ve ancak neticede mutabık olduğu derecede yekdiğeri üzerine icrayı tesir ederler..... ilâ» demektedir.

Ancak ananın ve çocuğun davaları tam manasile aynı dava değildir. Ana, kendi namına, çocuğa naktî tediyatta

1175

bulunulması veya ahvali şahsiyeye mütaallik hükümlerile birlikte çocuk için dava edebilirse de çocuk anasına naktî tediyatta bulunulması talebile dava açamaz. Çocuk böyle bir davayı ancak anasının varisi olduğu takdirde açabilir.

Kayyım ancak çocuk kendi nam ve hesabına hareketle kendisi için naktî tediyat talep ettiği vakit müdahale edecektir.

Alman vazıı kanunu anaya kendi namına dava açmak hakkını vermek istemedi. Ve kezalik bu hususta çocuğun mümessili kanunisi olarak hareket etmesine de müsaade etmedi.

Alman vazıı kanunu anayı bu suretle bertaraf etmekten şu faideleri ummakta idi: Bir kere ana çocuğun açacağı davada şahit olarak istima olunacaktır. Şayet anaya böyle bir hakkı dava vererek bu davada kendisinin taraflardan biri yaparsak kendisinin şahit olarak istimaına imkân kalmıyacaktır.

Diğer cihetten hâkimin hükmettiği tediyat asıl gayesine yani çocuğun iaşesine tahsis edilmiş olması temin olunacaktır.

Bununla beraber ana iki halde kendine has olan hak dolayısile hareket eder:

1 — Şayet ana, tabiî babanın nam ve hesabına çocuğa naktî tediyatta bulunmuş ise çocuğun babasından naktî tediyatta bulunmak hususundaki hakkı anaya intikal eder.

2 — Şayet çocuk doğduktan sonraki üç ay müddet için çocuğa zarurî olarak masrafların hemen tediyesini ister ve doğumdan evvel de bunun depo edilmesini talep ederse..

Babalık davası tabiî çocuğun doğmasından biraz sonra açılacaktır. Bu zamanda ise çocuk henüz dava ikamesine ehil değildir. Davaya ehil olmayınca kendisi vasi tarafından temsil olunacaktır.

Şayet bu halde vasi çocuğun anası ise bu sıfatla babalık davası ikame edebilecektir.

Fransız hukukunda — 16 teşini sani 1912 tarihli kanunun birinci maddesinin üçüncü fıkrası sarahaten babalık davası ikame hakkının çocuğa ait olduğunu göstermektedir. Yalnız

1176

çocuğun küçüklüğünde ancak ana, kendisi de küçük olsa, bu davayı ikameye mezundur.

Fransada bu kanunla büyle bir hak anaya da verilebilirdi. Lâkin öyle olmadı. Fransada vazıı kanun çocuğu, bizzat kendine ve tabiî babasının hodbinliğine karşı müdafaa etmek istediği gibi anasının ihmal ve teseyyübüne karşı da himaye etmek istemiştir.

Ana malûm olan halde çocuk namına hareket edebilmek içine evvel emirde çocuğu tanımış olması lâzım gelir. Aksi halde çocukla ana arasında bir gûna rabıtai hukukiye mevcut olamıyacağından temsil meselesi de mevzu bahsolamaz.

Kezalik ananın vefat etmiş olması veya gaip veya mahcur bulunması gibi halleri de nazarı dikkatten kaçırmamak icabeder. Bu gibi ahvalde dava Fıransız kanunu medenisinin 389 uncu maddesine tebean ikame olunacaktır.

Şayet çocuğun küçük olduğu zamanlarda bu dava şu veya busebebe mebni ne ana ve ne de vasi tarafından açılmamış ise çocuk reşit olur olmaz rüştü tarihinden itibaren bir sene zarfında babalığın adlî şekilde tanınması hakkında dava ikame edebilir.

İsviçre hukukunda — Yukarıda söylediğimiz veçhile ana kendi namına dava ikame edebilir. Şayet vesayet mahkemesi velâyet hakkını anaya vermiş veya anayı vasi tayin etmiş ise bu halde çocuğun mümessili kanunisi olarak hareket te edebilir.

Şayet ana vefat etmiş ise çocuğun hakkı kemakân bakidir ve vasi tarafından takip olunacaktır.

Şayet ana mahcur veya küçük ise ananın yerine vasi hareket edecektir.

Dava çocuğun varislerine intikal eder mi?

a) alman ve Avusturya hukukunda: cevap menfidir. Şarihler baba ile çocuk arasında mevcut olan infak borcunun

1177

illeti çocuğun vefatile zail olduğunu söylemektedirler. (Alman kanunu medenisi 1713)

b) **Fransız hukukunda** — Çocuğun vefatından sonra bu dava ne ana ne de çocuğun varisleri tarafından açılamaz.

c) **İsviçre hukukunda** Ana ve varisler çocuğun vefatından mukaddem muacceliyet kesbetmiş olan nafaka iradını isteyebilirler. Ve keza ananın haklarını isteyebilmek için çocuğun o adamdan olduğunu ispat edebilmelerinde menfaatları vardır.

Kezalik İsviçre kanununda ananın hakkı davası müstakil olduğuna göre ananın vefatı halinde bu davanın varislere intikal edip edemiyeceği meselesi cayi süaldir.

Kanunu medeninin tevhidinden evvel kantonlarda ekseriya bu hakkın intikali kabul edilmekte idise de, meselâ davanın ananın ölümünden evvel açılmış olması, evlenme vaadi bulunması, tahrirî şekilde bir tanıma yapılmış olması gibi şartlara bağlanmakta idi.

Kanunu medenî ise bu hususta sarih bir hükmü ihtiva etmez. Lâkin esbabı mucibe lâyihasına bakarsak büyle bir intikalin mümkün olduğu ve hiç bir şarta da bağlı olmadığını görürüz: «Davanın ananın varislerine intikali tabiidir. Bu keyfiyeti bir takım şuruta bağlamağı da münasip Telâkki etmedik. Esbabı mucibe lâyihası sahife 225»

Nesebi sahih olmayan her çocuk, velev ki zina mahsulü olsun, babalık davası açabilirler. Alman ve İsviçre ve Avusturya kanunlarında böyledir. Fransada 16 teşrini sani 1912 tarihli kanun kanunu medeninin 342 inci maddesini feshetmemiştir. Bu maddenin hükmü bakidir. Zina mahsulü olan çocukları zaten tanımak mümkün olmadığından bunların babalık davası açmaları da mümkün değildir. Fakat zina mahsulü çocukları bu kadar mahrum etmek doğru değildi.

Çocuğa vücut verildikten sonra ananın yaşamağa olan hakkını da inkâr etmemelidir. Zira zinadan hasıl olan çocukların hakkı tabii çocukların hakkının istinat ettiği esası huku-

178

kiye merbuttur. Adi surette nesebi sahih olmayan çocukların nasıl kendilerine vücut veren kimseden iaşe ve terbiyelerine muktazi tediyatta bulunmağı istemek hakları varsa zina mahsulü olan çocuklar için de bu hakkı tanımak münasip olurdu. Fransa kanunu da Alman ve İsviçre kanunu gibi hiç olmazsa bu gibi çocuklar için yalnız naktî tediyat talebine maksur bir babalık davası kabul edebilirdi. Halbuki Fransada aile ve cemiyetin rahati endişesi bu çocukları mahrum bir halde bırakmıştır.

Baba olması mefruz olan kimse — Babalık davası ister naktî tediyata taallûk etsin, ister ahvali şahsiyeye müteallik neticeleri de ihtiva etsin babalığı mefruz olan kimseye karşı açılacaktır. Tetkik ettiğimiz kanunlardan hiç biri müddeaaleyh kimsenin filân veya filân yaşta olması lüzumunu tesbit etmemiştir. (Bununla beraber İsviçre kanunu medenisinin 323 üncü maddesinin 2 inci fıkrasına bakınız. T. K. M. 310 fıkra 2)

Burada aranan asıl şart babalığa ait karinenin ve bu karinenin aksinin sabit olamaması veya davanın doğrudan doğruya mucibi ret görülmemesidir.

Baba olması mefruz olan kimsenin veresesi — Babalık davasında naktî tediyata müteallik borcun esası hukukisi nazara alındığı takdirde bunu icap ettiren babalık bağı ortadan kalktığı zaman hakkı davanın da sukut etmesi mantıkî bir netice gibi görünür se de hal böyle değildir. Alman, Avusturya, İsviçre kanunları babanın ölümünden sonra çocuk, mefruz babanın vefatı zamanında ister doğmuş olsun ister henüz doğmamış bulunsun bu davanın mefruz baba veresesi aleyhine tevcih olunabileceğine kaildirler.

- Mabaadi var -

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

Gayri menkul müzayedesi

karar tarihi: 22 *mayıs* 930
(icra ve iflâs T. H.) *karar numarası:* 314

Mahalli: Konya icra riyaseti.

Aalacaklı: kebapçı Yusuf Efendi.

Borçlu: Hacı Hasan ağa Hasan Hüseyin Çavuş.

Kefiller: Behçet ve Süleyman Efendiler.

Alacak: 100 liradır.

Temyiz edilen kararın dosya numarası: 930 - 3918.

Tarihi: 19 - 4 - 930.

Tebliği: 19 - 4 - 930.

Temyizi: 28 - 4 - 930.

Temyiz olunan kararın hülâsası: Ödeme emri haciz ihbarnamesi tahmini kıymet varakası ve satış ihbarnamesinin tebliğleri kanunun kabul ettiği şekilde yapıldığı görülmesine ve mahcuz tarlaya 350 lira kıymet takdir edildiği 15 - 3 - 930 tarihinde bildirildiği ve bedeli muhammene karşı kanunî müddet içinde şikâyet vaki olmaması kabulü tazammun eylemesine binaen şikâyeti vakıanın reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Kebapçı Yusuf vekili avukat Ali Haydar B.

Temyiz istidasının kanunen muayyen müddet içinde kaydedilmş olduğu görülüp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı hey'etçe görüşülüp düşünüldü.

Borçlu Hasan Hüseyinin hanesinde tebliğat yapıldığı gösterilen mumaileyhin hizmetçisi Münibenin yetişmiş olduğuna dair bir kayit ve işaret bulunmaması hukuk usulü muhakemeleri kanununun 126 ıncı maddesine muhalif bulunduğundan bu cihetin nazara alınması lâzımgelirken bundan zühul olunması yolsuz olduğu gibi satış ilânında satış günü beyan edilmiş ise de saatı tasrih ve ilân edilmemesi ve müzayede şartnamesinin ne zaman görülebileceğine dair bir fıkra bulunmaması icra ve iflâs kanununun 119 uncu maddesine muhalif olduğu halde bu noksanın ve üstünde bırakılma kararında münadi tarafından üç defa bağırıldığı tasrih edilmemesi dahi mezkûr kanunun 122 inci maddesi hükmüne mugayir iken bu noktalar da nazara alınmıyarak yazılı olduğu üzere şikâyetin reddine karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih kararın zikrolunan sebeplerden naşi nakzına ve aşağıda müfredatı yazılı 1064 kuruş temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 22 - 5 - 930 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

Mehil talebi

karar tarihi: 25 *mayıs* 930
karar numarası: 215

(icra ve iflâs T. H.)

Mahalli: Trabzon icra riyaseti.

Alacaklı: Ziraat bankası Trabzon şubesi müdüriyeti.

Borçlu: Halil ağa zade Saip Efendi.

Alacak: 2500 liradır.

Temyiz edilen kararın dosya numarası. 4307.

Tarihi: 9 - 1 - 930.

Tebliği: 11 - 1 - 930.

Temyizi: 15 - 1 - 930.

Temyiz edilen kararın hulâsası: Borçlu istidasına mühlet talebini havi vesaiki ve bilançosunu raptetmemesine ve zaten iktisadî buhranın ademi mevcudiyeti anlaşılmasına ve olsa bile temhil salâhiyeti mahkemenin değil icra vekilleri hey'eti celilesine ait bulunmasına binaen mühlet talebinin reddine karar verildiğini beyandan ibarettir.

Temyiz eden: Saip Efendi.

Ziraat bankası Trabzon şubesi müdüriyetile tüccardan Halil ağa zade Saip Bey arasındaki alacaktan dolayı borçlu Saip Bey tarafından talep

edilen fevkalâde mühletin reddi kararının temyizen tetkiki ve mürafaa talebi üzerine tarafeyne yazılan davetiye varakalarında usulen tebligat yapıldığı mevzu imzalarından anlaşılarak her iki taraf muayyen saatte çağırıldı. 24 - 5 - 930 tarihinde Saip Bey tarafından çekilen telgrafta mumaileyhin mürafaada bulunamiyacağı zikrolunmuş ve diğer taraf ta gelmemiş olduğundan gıyaplarında tetkikat icrası ve müddeti içinde kaydedilmiş olduğu görülen temyiz istidasının kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan sonra dosyadaki kâğıtların cümlesi okunup icabı hey'etçe müzakere ve aşağıda yazılı karar tesbit edildi.

Temyiz müsted'isi Halil Ağa zade Seip Efendi fevkalâde mühlet talebine dair itiraz merciine re'sen bir talepname takdim ve buna malî vaziyetini gösteren vesikalarından başka alacaklıların listesini dahi raptetmesi lâzımgelirken icra ve ıflâs kanununun 309 uncu maddesi tarifatı dairesinde hareket etmemiş ve bu baptaki talebini ancak takipte bulunan bankaya karşı bir itiraz şeklinde serdetmiş olmasına göre bu baptaki talebin reddine dair verilmiş olan mümeyyezünbih karar binnetice usul ve kanuna muvafık ve temyizen serdedilen itirazlar gayri varit olduğundan tasdikına ve aşağıda müfredatı yazılı 664 kuruş temyiz masrafının temyiz müsted'isinden alınmasına 25 - 5 - 930 tarihinde ittifakla karar verildi.

1182

İsviçre Federal Mahkemesi Kararları

İflâsa itiraz

Salâhiyettar olmıyan bir icra dairesinden istar olunan bir iflâs tehditnamesi aleyhine, iflâsa henüz başlanmamış ise, daima itiraz olunabilir. (İsviçre icra ve iflâs kanunu madde 17, 160, 172 numara 1,173 fıkra 2)

A - 1925 senesi mayıs ayının nihayetlerinde Löre ve şürekâsı (Löre Tco) şirketi, mukaddema «Bal» da mukim ve kenki ismile müsemma hususi ticarethanenin sahibi olarak mukayyet bulunan borçlu (Friç Felder) aleyhine dava ikame ediyor. 8 haziranda Bal şehri icra dairesi vasıtasile iflâs tehdit namesi Bal daki ticarethanesinde «Feriç Felder» e tebliğ edilmiştir.

B - Bu tehditnameye mukabil «Felder», 28 ağustosta kanton murakabe makamına müracaatla işbu tehditnamenin ilgasını talep ve itirazediyor. sebep olarak da kendisinin 28 haziranda yani tehditnamenin tebliğinden mukaddem Bal daki ikametgâhını terkedip oradaki ticarethanesinin ve muamelâtı ticariyesinin menafiini muhafaza şartile «Alşvile» naklettiğini iddia ediyor.

C - Kanton murakabe makamı, 9 eylûl kararile bu itirazı reddediyor, Buna karşı «Felder» müddeti muayyenesi dahilinde İsviçre mahkemesine müracaatla ilk itiraznamesinde serdettiği iddiaları tekrar ederek, istinaf ediyor.

İcra ve iflâs dairesi berveçhi ati mütaleattadır:

1 - Eğer itiraz eden iddia edildiği veçhile filhakika iflâs tehditnamesinin tebliğinden mukaddem ikametgâhını nakletmiş ise ilk müracaat ettiği mahkeme bu meseleye haklı olarak istinat eder. Çünkü hususî bir ticarethane sahibinin dava ikame edeceği mahal kendisinin, hakıkatte ikamet etmekte olduğu mahal olup muamelâtı ticariyesinin cereyan ettiği

1187

mahal veyahut ticarethanenin tescil olunduğu yer değildir. Bu takdirde iflâs tehditnamesi hakikatte Balda istar edilemeyip bilâkis Alşvilde yani itiraz edenin yeni ikametgâhında ifa olunacak idi.

2 - şimdi mevzu bahs olan şey; salâhiyettar olmıyan bir icra makamından istar olunan iflâs tehdidinin gayri muteber veyahut yalnız kabili reddolmasıdır. Zira yalnız ilk şekilde, itiraz eden Ancak 28 ağustosta yani, münazaalı bulunan iflâs tehditnamesinin tebliğinden elli gün sonra vaki olan itiraz kabul ve tasvip olunabilirdi. Bir icra dairesinin emri; o emirden dolayı menafii umumiye için veya bir üçüncü şahsın menfaatlerinin muhafazası için mevzu bir kaide mutasavver olduğu takdirde gayri muteber olur; iflâsın başlandığı ve icra olunduğu mahalle ait böyle bir kaide de şüphesiz nazarı itibara alınır. Buda berveçhi ati mevattan istihraç olunur, şöyleki: meselâ iflâsın başka bir lisan ile icra edilmesi gibi vuku bulacak ahvalden tevellüt edebilen müşkülâttan sarfı nazar, bir iflâsın salâhiyettar olmiyan bir dairede başlanması ve icra edilmesi, dayinlere fazla masraf yükletebilir. Bu şekil ve surette salâhiyettar olmıyan bir icra dairesinden istar olunan iflâs tehdidinin gayri muteber addolunması icabeder, zira salâhiyettar olmıyan bir makamdan iflâs talebinin istarı için iflâs hakiminin huzurunda söz söylemek hakkı borçluya da terettüp ettiği takdirde mezkûr hâkimin, (icra ve iflâs kanununun 173 üncü maddesi 2 inci fıkrası) hükümlerini kıyasen tatbik ederek yalnız iflâs talebine hüküm itasına ve vakayı; salâhiyettar olmıyan bir dairede dava ikame ve takip edilip edilmiyeceğine ve binaenaleyh mevkiin ademi müsaadesinden dolayı icra makamının verdiği iflâs tehditnamesinin refedilip edilemiyeceğine karar vermekte sahibi hak bulunan mürakabe makamının havaleye salâhiyeti olur idi. (İsviçre icra ve iflâs kanununun 172 inci maddesi 1 numaraya da müracaat).

Bundan istintaç olunuyor ki: mürakabe makamının salâhiyettar olmamasından dolayı iflâsa henüz hükmolunmamış ise, hatta (İsviçre icra ve iflâs kanunu madde 17-19) daki itiraz mühleti de nazarı itibara alınmıyarak, bir iflâs tehdidinin reddi kabil olur. Binaen aleyh itiraz gecikmeyip yalnız itiraz edenin iflâs tehditnamesinin istarı anında hakikaten (Bal) da ikamet edip etmediğini tahkik etmesi iktiza ederdi:

Buna nazaran icra ve iflâs dairesi şu fikirdedir:

Meselenin esbabı mucibesi de nazarı itibara alınmak üzere yeniden hüküm vermek için ilk müracaat olunan mahkemeye tekrar havale edilmesi suretile itiraz varittir.

İcra ve iflâs dairesinin (S. Felder) meselesinde 30 eylûl 1925 tarihli kararı

BORÇLAR KANUNU ŞERHİ

UMUMÎ NAZARİYELERİ

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

1185

İkinci cildi Vekâleti Celilece terceme ettirilerek nefis bir şekilde tabı ve ihzar edilmekte olan (Marten) in (Borçlar Kanunu Şerhi) nam eserin birinci cildini teşkil eden bu kitabın mevcudu kalmamış olmasına ve bir çok taraflardan mütevaliyen vaki taleplere binaen, hukukçular beyninde pek fazla kıymet bulan bu eserin ilâve forma halinde, Adliye Ceridesi karilerine takdimi muvafık görülmüştür.

T. H.

1186

T. C.
ADLİYE VEKÂLETİ
İstatistik ve Neşriyat
Müdiriyeti

BORÇLAR KANUNU ŞERHİ

UMUMÎ NAZARİYELERİ

Cilt: 1

HAKİMLERE MAHSUS

1930

İSTANBUL
Cezrî Matbaa

1187

1188

MUKADDEME

İsviçre kanunu medenî ve borçlar kanunu için müellif Rosel tarafından vücude getirilen dört ciltlik telif bundan evvel vekâletçe bir heyeti mahsusa marifetile tercüme ettirilmiş ve «kanunu medenî şerh ve nazariyeleri» unvanile intişar eylemişti.

Hâkimlerimizin her türlü tetkik ihtiyacını temine matuf mesai meyanında Cenevre hukuk fakültesi profesörlerinden «Alfret Marten» nin «borçlar kanunu umumî nazariyeleri» namındaki telifinin de bir an evvel lisanımıza naklindeki faide ve ehemmiyet nazarı dikkate alınarak bu eser meydana geldi.

Aslında olduğu kadar selis ve vazih bir üslûp ile ve muvaffakiyetle tercümeyi başardıklarından dolayi Ahmet Cevat Beye teşekkür ederim.

Eserden hâkimlerimizin ve genç hukukçularımızın esaslı istifadeler temin edecekleri şüphesizdir.

ADLİYE VEKİLİ
Mahmut Esat

İstanbul ve Friburg darülfünunları hukuk fakültelerinden mezun ve hukuk doktoru

1189

1190

Borçların teşekkülü[1]

Birinci bap

Akitten doğan borçlar

BİRİNCİ FASIL

Akdin tarifi

Birinci madde, bir akdi tamam eden yani münakit kılan şeraiti tayin ediyor. Bu şerait berveçhi atidir:

1 - Tarafeynin yani akte iştirak eden eşhasın irade *Volonté* lerini izhar etmiş olmaları.

Bu izhar keyfiyeti sarih veya zımnî olabilir. zahirî bir işaret ve alelûmum söz yahut yazı veya bazen bir hareket - meselâ tasdikkâr bir baş işareti - ile vuku bulduğu takdirde sarih; bundan başka vasıta ve tarikler ile beyan edildiği takdirde zımnîdir. Meselâ icarın hitama ermesini müteakip müstecirin elân ikamette devamı onun mukaveleyi teccdit etmek niyetinde olduğuna delildir.

Umumiyetle sükût kast ve iradenin zımnî bir sureti beyanı addolunamaz, Maahaza öyle ahval vardır ki bunlarda sukût, bir teklife muvafakat gibi addolunmak icabeder. hüsnü niyetin vazih bir reddi müstelzim olduğu ahval bu kabildendir. [İsviçre Federal mahkemesinin 28 mayıs 1904 tarihli kararı, Resmî mecmua: 30, 2. numara: 36] Faraza diğeri ile münasebatı mütevaliyede bulunan bir tacir o adamdan bir hulâsai hesabiye alsa da buna karşı hiç bir mütalea dermeyan etmese burada onun sükûtunu kabul manasında tefsir lâzım gelir.

2 - iradenin isharı mütekabil olmalı, yani yekdiğeri ile telâhuk eden, hiç olmazsa iki irade mevcut bulunmalı.

Akdi bir taraflı muamelelerden tefrik eden şey budur.

3 - Mütekabilen izhar olunan iradeler ayni zamanda yekdiğeri ile mütevafık da olmalı, yani her iki iradenin tezahüratı arasında tetabuk mevcut bulunmalı. Akdin ruhu işte budur. İki taraf mutabık kalmamışlar ise akit teşekkül etmemiştir, mevcut değildir.

Tevafuk, iradelerin şekli mütezahirinde mi yoksa bizzat bu iradeler arasında mı mevcut olmak lâzım geldiği noktası nazariyata ihtilâf vesilesi olmuştur.

---

[1] Kanunun birinci kısmı.

İrade nazariyesi [**Villensthorie Théorie de la volonté**] salikleri aktin şekli için asıl iradelerin bir birine tevafuk etmesini lâzım görürler. Bundan çıkacak netice şudur. Eğer iradenin ifade olunan şekli binnefis iradeye muvafık değil ise akit yolunda mün'akit olmuş olmaz. Bilâkis iradenin ifadesi *Théorie de la déclaration de la volonté [Erklärungstheorie]* nazariyesine göre haizi itibar olan şey, niyetin sureti beyanı olup iradelerin tezahüratı arasında mutabakat bulununca - velev bu tezahür her hakikî niyete sadık bir tercüman olmasa bile - akte münakit olmuş nazarile bakılır.

Birinci maddenin tarzı tahriri vazıı kanunun, «iradenin ifadesi» nazariyesini kabul ettiği zannını veriyor. İsviçre federal mahkemesi mukarreratı da bu merkezdedir. [1]

Prensip noktai nazarından asil olan şey iradedir. İradelerde tevafuk bulunmalı. Fakat filiyatta, bir şahsın iradesi ancak haricî ifadatı ile malûm olabileceğinden kendisine karşı bir niyet ve irade izhar etmiş olan kimsenin bu tezahürü failinin hakikî kasdine mutabık addeylemek hakkına malikiyeti emniyeti ve hüsnü niyet esasları muktezıyatındandır.

4 - Akitlerin ittifakı bunlardan ya biri yahut hepsi hakkında borç tevlit eder. Bu hal akdin bir vasfı mümeyyizidir. Her nekadar birinci maddede mezkûr değil ise de birinci bap « akitten doğan borçlar» serlâvhasını taşımaktadır.

Borç tevlit etmiyen bazi akitler mevcut olabilir; fakat bunlar kanunun iştiğali sahasından hariçtir. Akit vecibelerin müvellididir. «tam» ıtlakına seza olan bir akit kat'î surette mün'akit olup vücuba menşe olandır. Binaberin akdi tarif emrinde atideki şekli teklif edebiliriz: Akit onu yapanların rızasından mütehassıl borçları doğuran huukkî bir muameledir.

Akitlere riayet, efradı beyninde sayısız hizmetler mübadelesi sayesinde payidar olan cemiyeti beşeriyenin esasını teşkil eder. İmdi bu hidemat ekseriya mev'uttur. Bir şahıs diğerine onun bir vadine mukabil, hizmet eder. Akit bir hizmet vaadidir. vaatlerin incazına ise itimat edilebilmek lâzımdır. Aksi takdirde cemiyeti beşeriye gayesine varamaz; yani şahsiyeti beşeriyenin inkişaf ve himayesine muvaffak olamaz.

Hukukun büyük vazifesi akitlere birer müeyyide vermek suretile onların icrasını temindir.

---

[1] Resmi mecmua 32, 2, numara 49 ve 34, 2, numara 59, 36, 1 numara 98 Oser sahife 17 ve müteakibi Becher sahife 8.

İKİNCİ FASIL

Rıza

Consentement

Akdin esası iki tarafın rıza ve muvafakatidir. Bu itibarla kanun, evvelâ, rızanın hanği noktalara taallûk etmesi lâzım geldiği keyfiyetini, bunu müteakip, rızanın ne zaman verilmiş olduğu meselesini hallediyor.

§ 1 - Aslî noktalar - Fer'î noktalar

Alâkadarlar akdin filen mün'akit olması için halledilmesi lâzım gelen bütün noktaları daima derpiş etmiş olabilirler. Hatta, denilebilir ki, ekseri hallerde onlar akte taallûk eden bilcümle noktaları halletmezler.

Burada muvzu bahsolan şey mukavelenin buna rağmen münakit olup olmadığı meselesidir.

ikinci madde, Esaslı ve tali noktaları biribirinden ayırt ediyor. Nukatı esasiye şunlardır ki onlar bulunmadıkça akit mefhumu mevcut olamaz. Meselâ mebide, mebi ve semen gibi ikinci derecedeki noktalar ise daha az bir ehemmiyeti haiz olanlardır. Bu tefrikin icrası ekseriya güç ve cereyanı ahvale bağlıdır. Fakat, her halde ikinci maddeyi tefsir edersek bundan şu neticeyi elde ederiz:

A) Esaslı noktalar üzerinde itilâf hasıl olmamış ise akit münakit değildir. Lâkin, bir çok ahval vardır ki onlarda binnazariye esaslı olmayan noktalar, âkitler için pek büyük bir ehemmiyeti haiz bulunur; ve akitler bu noktaları esaslı âddetmek niyetindedirler. Binaenaleyh bu hususta itilâf edilememiş ise mukaveleye gene münakit nazarile bakılamaz.

B) İki taraf esaslı noktalar üzerinde müttefik kalıp ta talî noktaları kararlaştırmamışlar ise akit münakit olup bu talî kısımlar alâkadarların meskût geçtikleri yerlerde mabehüttatbikini bulacak olan kanun ile hallolunur. Faraza tarafeyn mebi ve semen hakkında mütabık olup teslim mahalli hakkında bir karar vermemişler ise,

1193

bu takdirde Borçlar kanununun 74 üncü [1] maddesi tatbik edilmek lâzım gelir.

C) İki taraf esaslı noktalarda uyuşmuş olup ta fer'î noktalarda ihtilâf halinde kalmışlar ise akit gene münakit addolunamaz.

D) Âkitler esaslı noktalar üzerinde ittifak edip te talî kısımları bilâhare kararlaştırmak cihetini iltizam ettilerse akit münakit olur.

İkinci madde işte bu sureti halli kabul ediyor: Âkitler bazı mesail üzerinde sonradan anlaşmağa karar vermiş de olsalar kanun nazarında akit tamamdır. [2] Bu telâkkinin aksine delil ikamesi caizdir. Hâkim işin mahiyetini nazarı dikkate alarak sonraya bırakılan noktaları hal ve tayin eder. Eğer kanunda bu iş ile alâkadar maddeler varsa onları tatbik eyler; yoksa kendi vicdanî takdirine göre hareket eder.

Bu madde iki noktai nazardan tenkidi daiıir. Evvelâ bir noktanın hallini âkitlerin atiye terketmiş olmaları keyfiyeti onların buna oldukça ehemmiyet atfeylediklerini, bu noktayı esaslı addettiklerini, gösterir. Saniyen, hâkim alâkadarlara dileyerek kabul etmiş olmadıkları bir sureti tesviyeyi vaz ve tahmil eylemek salâhiyetine malik değildir.

Üçüncü fıkra bilâhare mütalâa edeceğimiz ukudun şekline müteallik ahkâmdan bahistir.

Aktedilecek bir mukavele hakkında müzakeratta bulunan iki taraf bazı noktalar üzerinde mutabık kalınca bu kısmî itilâfı mübeyyin bir varaka tanzim ederler ki buna Alman hukukî lisanında «*Punktation*» denilir. Bu vesikanın hükmü ahvalin vaziyetine tabidir. Eğer onu yapmaktan maksat iki tarafın - henüz bir taahhüt altına girmemiş oldukları halde - vasıl oldukları muvakkat sureti hallin hatırasını kayıt ve tesbit ise bu vesika hiçbir hukukî hüküm ifade etmez. Eğer, bilâkis, alâkadarlar kat'î surette bir itilâf aktini teemmül etmişler ise mebhus vesika buna bir delil teşkil eder.

§ 2 - İcap ve kabul

Offre et acceptation

Rızada, hiç olmazsa, iki iradei mütezahirenin vücudü lâbittir: Bir taraftan icap *pollicitatation* yahut *offre* diğer taraftan kabul *acceptation.*

[1] Bizim borçlar kanunumuzda 73 üncü madde.

[2] İsviçre Federal mahkemesinin kararı 34, 2, numara 254

1194

Umumiyetle icabı yapan kimse bir aktin inikadını arzu ediyor demektir. O icabı kabule iktiran ettiği takdirde kendisi ile teklifini kabul eden kimse arasında bir akit teessüs edeceğini bilir, buna kat'î icap *offre-ferme* itlâk olunur.

Fakat icabın başka bir mahiyeti de olabilir. Bazan onu yapan kimsenin niyeti mukavele akti olmayıp yalnız bir sual iradından veya müzakereye girişmekten ibaret bulunur. Böyle bir teklife hakiki manasında icap denilemez. Yedinci madde icabı yapan kimsenin «Bu bapta kuyudu ihtiraziye dermeyan ettiği veya akti» iltizam etmemek hususundaki niyeti gerek ahvalden ve gerek işin hususî mahiyetinden «müsteban olduğu takdirde» icabı mülzem olamıyacağını natıktır.

Borçlar kanununun 1911 de tadili esnasında kat'î ve gayri kat'î icap hakkında iki misal iradı için vazıı kanun mevcut ahkâma iki fıkra ilâve etmiştir: «Tarife ve carî fiat irsali icap teşkil etmez.»

«Semeni tayin suretile emtea teşhiri, kaideten icap addolunur. Burada iki hali tefrik etmek lâzımdır: İcabı yapan kimsenin kabul için bir müddet tayin etmiş olduğu hal; icabın tayini müddetle müterafık bulunmadığı hal.

Birinci şık Bir kimse diğer birine kat'î bir icapta bulunur ve bu icabın kabulü için bir müddet tayin eder. İcap ya şifahen, ya tahriren vuku bulmuş olabilir. Her iki ihtimalde de netice aynıdır.

Üçüncü madde, İcabı yapan kimsenin, müddetin hitamına kadar bağlı olduğunu ancak kabul bu müddet bitmeden evvel kendisine yetişmez ise artık icap ile mülzem olamıyacağını mübeyyindir.

İcabı yapan, icaptan nükûl salâhiyetine malik değildir ve eğer nükûl ederse bunun hükmü yoktur. Kabul icabı yapana müddetin hitamından evvel vasıl olursa - nükûle rağmen - akit teşekkül eder. Buna nazaran, icabı yapan muayyen bir zaman zarfında kendi iradei zatiyesi ile bağlı demektir.

İcabı yapan kimse müddet bitmeden evvel vefat ederse yahut akit yapmağa gayri salih bir hale gelirse icap sakit olur mu?

İcabı, kendisinden sadır olduğu kimsenin şahsına merbut addeden Fransız usulü hukukisince kabul edilen tarzı hal icabın sukut edeceği manasındadır.

Varisler, muayyen müddet esnasında da yapılsa, keyfiyet vefattan sonra vaki bir kabul ile ilzam edilemezler.

Alman kanunu medenisi (madde: 130) ise bilâkis, mucibin vefatı icabı hükümsüz bırakmıyacağı mealindedir.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA
1195

İsviçre borçlar kanunu [1] bu noktadan bahsetmemektedir. Lâkin üçüncü madde mucibince varislerinin de, hitamı müddetten evvel icap ile bağlı bulundukları manasında tefsir edilmek iktiza eder gibi görünmektedir. (Beker - *Becker* sahife 22)

Akit ne zaman münakittir ?

Alman nazariyatında bu meseleyi halliçin dört muhtelif sistem mevcuttur:

I. Izhar nazariyesi *[Aeusserungs therie] Théorie de l' émission* Buna nazaran akit kendisine icap teveccüh eden şahsın onu kabul etmek niyetini ızhar ettiği ve meselâ kabul mektubunu yazdığı ande münakit olur.

II. isal nazariyesi *[Ubermitt - lungstheorie] Théorie de la transmision* Buna göre akit cevabın ânı isalinde meselâ kabul mektubunun postaya tevdii zamanında münakittir.

III. Ahız nazariyesi *[Empfangstheorie] Théorie de la réception* Buna göre akit, muvafakat cevabı icabı yapan kimsenin nezdine vasıl olduğu, meselâ, bu cevabı ihtiva eden mektup onun evine götürüldüğü veya posta kutusuna atıldığı ande inikat eder.

IV. ihbar nazariyesi *[Verneh mungs théorie] Théorie de L' information* ki buna nazaran akit, ancak, icabı yapan kimsenin kabule filen ıttıla peyda ettiği ande tamam olur.

3 üncü maddede ahiz nazariyesi kabul edilmiştir: «bu müddet» bitmeden evvel kabul haberi kendisine **yetişmezse** icap ile bağlı kalmaz. Ahmet Mehmede bir aktin yapılmasını teklif etmiş ve kabul için de ona teşrini evvelin dördüncü günü saat altıya kadar vakit bırakmıştır. Bu takdirde Mehmet Ahmede cevabını bu müddetten evvel isal etmek mecburiyetindedir. Eğer o muvafakat cevabını teşrini evvelin dördüncü günü saat üçte postaya verir ve bu mektup Ahmede 5 teşrini evvelde vasıl olursa bu sonuncusu, Artık icabile mülzem olmaz. Rızanın husulü için iradelerin aynı zamanda mevcut bulunması *[Coexistence]* kâfi olmayıp yekdiğeri ile müterafık olması *[Concordance]* ve kabul eden kimsenin icabı yapanı kabulünden haberdar etmesi de lâzımdır. Farzedelim ki: Mehmedin mektubu Ahmedin nezdine 4 teşrini evvel günü saat üçte vasıl olsun. Fakat Ahmet evinde bulunmadığı için kabule ancak 5 veya 6 teşrini evvelde ıttıla peyda etsin denilebilir mi ki burada mütekabil iradeler müddetin hitamından beri evvel biribiri ile tetabuk edemediği için akit teşekkül etmemiştir ve, binaen aleyh, icabıyapan, icabı ile mülzem değildir? İhtimalki bu mantıkî bir tarzı hal olur. Fakat, her halde, haksız bir mua-

[1] Bizim borçlar kanunumuzda da bir sarahat yoktur. **(Mütercim)**

1196

mele teşkil ederdi. Çünkü kendisine vakit ve zamanında gönderilmiş bir muvafakat cevabını hükümsüz bırakmak, bu takdirde icabı yapanın yeddi ihtiyarına terkedilmiş olur ki buna imkân yoktur.

ikinci şık: Bir kimse diğerine kat'î bir akit teklifinde bulunur; fakat kabul için müddet tayin etmez.

Atideki faraziyeleri nazarı itibara alarak bu bapta bir ikinci taksim daha icrası lâzımdır. İcap ya hazır bir şahsa yapılmıştır; yahut hazır olmıyan bir şahsa tevcih edilmiştir.

A) Hazır bir şahsa yapılan icap. Bunda mucip *(Pollicitant)* kendi muvacehesinde bulunan bir adama teveccüh eder yahut ona veya onun vekiline icabını telefonla iblâğ eder. Bu halde kabul derakep vuku bulmak yani muhaverenin esnayi cereyanında yapılmak muktezidir. Yoksa akit münakit olmaz. İki tarafın kabul vuku bulmadan birbirinden ayrılmamaları lâzımdır. Meğer ki düsünmek için bir zaman itasına karar verilmiş olsun. Eğer muhaverenin hitamından bilfarz bir saat sonra, icabı telâkki eden kimse gelir, kabul ettiğini bildirir ise mucip bu kabulü kabulde veya kendisini, teklifi ile mülzem addetmemekte muhayyerdir.

B) Hazır olmıyan bir şahsa yapılan icap. Burada mucip teklifini kendi muvacehesinde bulunmıyan bir kimseye veya kendisile telefonla görüşmediği bir şahsa, mektup yazmak, telgıraf çekmek, yahut bir adam göndermek suretile isal etmiştir. Böyle ahvalde oteklifin derakap kabule iktiranını talep edemez. Ortada tayin edilmiş bir müddet bulunmamakla beraber mürselünileyhe karar ittihazı ve cevabını gönderebilmesi için gene bir zaman bırakmak lâzımdır.

Beşinci madde, Bu kaideyi atideki şekilde vazetmiştir: İcap «zamanında ve muntazam surette gönderilmiş bir cevabın» vusulüne intizar edebileceği dakikaya kadar onu yapan hakkında» lüzum ifade eder. Mucibin icabını zamanında vasıl olmuş «addetmeğe hakkı vardır.» Şu halde mucip, kabul için bir müddet tayin etmiş olduğu ahvalde görüldüğü gibi, burada dahi kendi teklifi ile mülzemdir. Yalnız burada müddet gayri muayyen ve ahvale bağlıdır. İhtilâf vukuunda mucibin teklifini ne müddet zarfında geri çekebileceğinin hesap ve tayini mehakime aittir.

Mevzu bahsolan şey mühim bir iş ise ve mürselünileyh uzak bir yerde ikamet ediyorsa icabı yapanın cevap ahzetmesi bittabi kâfi derecede uzun bir zamana mütevakkıftır. Meselâ İstanbulda ikamet eden Ahmet 5 teşrinisani günü saat dokuzda Adapazarındaki Mehmede bir telgraf çekerse cevabını aynı gün yahut nihayet ertesi sabah almağa intizarda hakkı vardır. Fakat eğero 5 teşrinisa-

1197

nide Nevyorktaki bir şahsa, muğlâk bir iş teklifi zımnında mektup yazar ise az çok uzun bir müddet güzeranından evvel cevaba intizar edemez.

İcabı yapanın icabını, mürselünileyh tabii vaktinde vasıl olmuş addetmeğe hakkı vardır. O tebliğin şeraiti adiye dahilinde vuku bulduğunu farz eder. Maahaza teklifin diğer tarafa vusulünü tehir eyliyen bir arıza zuhuru ihtimalini de derpiş eylemek lâzımdır: Postaya verilen mektup zayi olup mürselünileyh bir çok teehhürden sonra vasıl olur. Bu takdirde mucip kendisini bağlı addetmemek hakkına maliktir. Meselâ, İstanbulda bulunan Ahmet 1 teşrinisanide Eskişehirde bulunan Mehmede telgrafla bir akit teklifinde bulunur sehiv neticesi olarak telgraf ancak 4 teşrinisanide gönderilir. Aynı gün

Mehmet,keza telgrafla kabul cevabı verir. Ahmet, eğer mevzuu bahsolan iş müstacel bir iş ise kendisini artık mülzem tanımayabilir. Yani, kâfi bir müddet küzeranından sonra, müteahhir bir kabulü nazarı itibara almamakta haklıdır, Bununla beraber işbu haktan feragatle, teehhüre rağmen, teşekkül akte muvafakatte de serbesttir: Binaenaleyh, burada Ahmet iki şıktan birini ihtiyar edecektir: Mukaveleyi mün'akit tanımak veya tanımamak. Ancak burada vaziyet tamamile değişmiştir; icabın teehhürle vukubulan kabulü mürselünileyh tarafından ilk teklif sahibine tevcih edilmiş bir icap mahiyetindedir. Faraza, Ahmet Mehmede bir akit teklif etmiş; Mehmedin cevabı da Ahmede oldukça uzun bir teehhürle gelmiştir. Mehmedin muvafakati - ki burada icap hükmündedir - kabul yahut reddetmek Ahmedin elindedir.

Beşinci maddenin üçüncü fıkrası başka hadiseden bahistir ki bu da teehhura uğrayan şeyin icap değil kabul olduğu halidir. Kabul, zamanında gönderilmiş, lâkin teklif sahibine geç vasıf olmuştur. Bu takdirde mucip kendisini mülzem addetmemekte veya bilakis aktin teşekkülüne razı olmakta muhayyerdir. Fakat eğer kendisini gayri mülzem addeylemeğe karar vermiş ise diğer tarafı hemen bu kararından haberdar etmek mecburiyetindedir. aksi takdirde kabul eden taraf mucibin teehhürle vaki ihbarını asla nazarı dikkate almıyabilir; ve mukavele mün'akit addolunur. Misal: İstanbulda mütemekkin Recep 1 teşrinisani günü İzmitteki Hasana mektupla icap dermeyan eder. Mektubu Hasan 2 teşrinisanide alır ve aynı gün kabul cevabını postaya verir. Fakat bu cevap Recebe ancak 6 teşrinisanide vasıl olur. Bu takdirde Recep kabul cevabı kendisine pek geç vasıl olduğundan, teklifini geri aldığını Hasana derakap bildirmelidir. Bundan anlaşılıyor ki kanun icabın teehhürle

1138

vusulü halini vaktinde gönderilmiş olan bir kabulün geç vurudü halinden ayırt ediyor, birinci takdirde icabı yapan kimse mürselünileyhi derakap haberdar etmek mecburiyetinde olmadığı halde ikinci takdirde buna mecburdur. Böyle bir fark gözetmeği bizde doğru buluyoruz. Zira ilk faraziyemizde diğer taraf cevabının geciktiğin takdir etmek lâzımdır, Halbuki diğer vaziyette buna bittabi ihtimal veremez.

Beşinci maddenin üçüncü fıkrasında musarrah kaide icap, müddet tayini yapılıp ta vaktinde gönderilmiş olan kabul cevabının mucibe teehhürle vusulü haline de tatbik olunmalıdır.

Balâdaki izahat sarih bir kabule lüzum hasıl eden icaba müteallikiir. Fakat, bazı ahvalde, icabı yapan diğer taraftan sarih bir kabule intizar etmiyebilir. Sükûtun kabul at ve telaâkki olunabilmesi için bu telâkkiyi ya işın mahiyeti mahsusası yahut hal ve mevkiin icabı muhik kılmak şarttır (madde, 6) bilfarz iki tacir uzun zamandan beri tüccarî münasebatta bulunurlar. Bunlardan biri diğerine muntazaman bazı eşya gönderir ve bunlara birer fatura rapteder. Bu eşya mürsile sipariş edilmemiş olduğu halde mürselünileyh onlari kabul eder ve, mürsili kabulünden haberdar eylememekle beraber, her sene sonunda ona borcunu öder. Tacir eğer kendisine gönderilen bir malı kabul etmemek niyetinde ise diğer tarafı, muvafık bir müddet zarfında, bu niyetine muttali kılmak mecburiyetindedir. Yoksa mukavele mün'akit addolunur. Fakat, bu ihtimal hariç bırakılır ise, kendisine hiç bir sipariş yapılmamış birisi tarafından gönderilen bir malı reddetmemiş olmak keyfiyeti zımnî bir kabul addedilemez.

§ 3 - İcap ve kabulden nükúl

Görülüyor ki mucip icabile muayyen bir zaman zarfında bağlıdır. Fakat bu zamanın hitamına kadar teklifinden nükûl edemez. İcabı geri çekmek hükümsüz bir hareket olur; ve böyle yapılsada bu aktin teşekkülüne mani olamaz. Yeter ki kabul inkızayı mehilden evvel mucibe vasıl olsun. Bu prensibin neticesi şudur: İcabı yapan kimse bunu iptal etmek istiyorsa nükûl haberini mürselünileyhe ya tekliften evvel veya onunla aynı zamanda irsal etmelidir (9 uncu madde) misal: Istanbulda mütemekkin Rıza Efendi İzmirde Hasan Beğe 3 teşrinievvelde mektupla bir akit teklifinde bulunur bir kaç saat sonra fikrinden vaz geçer. Bu nükûlünü ihbar

1190

etmek için elinde bir çare vardır: Yazdığı mektubun mealini bir telgrafla iptal etmek. Eğer böyle yapmazsa nükûlün hükmü olmaz. İzmirdeki mürselünileyh icaba muttali olduğunda kabul hususunda mucip tarafından tayin edilen veya kanundan istihraç olunan müddete maliktir; ve bu müddet zarfında teklif sahibi icabile bağlıdır. Binaenaleyh mühim olan nokta nükûl haberinin Hasan Beğe anı vürududur.

Bir mektupla yapılan icap mürselünileyhe nihayetünnihaye bu aynı mektup ile aynı zamanda tevazi olunan diğer bir mektup vasıtasile fesh ve iptal olunabilir.

Borçlar kanununun tadili esnasında 9 uncu maddeye bir fıkra ilâvesine lüzum görülmüştür. Bu fıkra balâdaki prensibe muğayirdir: nükûl haberi « icaptan sonra vasıl olmakla beraber mürselünileyh icaba muttali olmazdan evvel kendisine tebliğ olunursa icap keenlemyekün addolunur.»

Bu sureti hal kanunun ihbar nazariyesi lehine yapmış olduğu bir fedakârlık mahiyetindedir. İcabı muhtevi mektup mürselünileyhin evine sabah saat sekizde vasıl olur. İcaptan nükûlü natık olan diğer mektup ise öğlen postasile tevzi olunur. Saat dokuzdan evvel hanesinden çıkan mürselünileyh öğleyin avdetle tesadüfen ikincisini açarsa icap sakit olur. Halbuki eğer birinci mektup ikinciden evvel açılmış olsa idi icap baki kalacak idi.

Yapılan bu tadil keyfiyeti bir nişanei tarakkiye benzemekten uzaktır, Filhakika mürselünileyhe vaki tebliğin isbatı müşkülâtı azimeye mahal verebilir.

İcaptan nükûl halinde tatbik edilen kaide kabulden nükûl halinde dahi kabili tatbiktir. Cevabı muvafakat gönderen biri fikrini değiştirir, kabulünü geri çekmek isterse mektubunun mucibe ya cevabı muvafakatten evvel veya onunla aynı zamanda vusulünü temin etmelidir.

Filiyatta **Dokuzuncu madde** hemen münhasıran anilgıyap münakit akitlere tatbik olunur. maamafih onun hazır kimseler beyninde yapılan akitlere dahi tatbik edileceğini tasavvur kabildir. Teklif dilsiz ve sağır bir adama yahut mucip tarafından kullanılan lisana vakıfolmıyan birisine yapıldığı zaman da hal böyledir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

İlân suretile vuku bulan vaatler

Umumiyetle icap, muayyen bir şahsa yapılır. Fakat bazen ammeye tevcih edilmiş te olabilir. Bu Almanların -Auslobung-

1200

Kanun numarası: 1632
Neşri tarihi: 15 - 6 - 1930

Askerî Ceza Kanunu

BİRİNCİ KISIM

Askerî suçlar ve kabahatlar ve cezalar

Birinci bap

Esaslar

Askerî cürüm ve kabahat

Madde 1 — Türk ceza kanununa göre cürümler ve cezalar hakkında umumî suretle cari olan esaslar bu kanunda hilâfı yazılı olmadıkça askerî cürümler ve cezalar hakkında da tatbik olunur.

1 - Bu kanunun ölüm, ağır hapis ve hapis cezalarile cezalandırdığı suçlar askerî cürümlerdir.

2 - Bu kanunun kısa hapis cezasile cezalandırdığı suçlar askerî kabahatlerdir.

Askerlerin askerî olmayan suçları

Madde 2 — Askerî şahısların askerî olmayan suçları için Türk ceza kanunu hükümleri tatbik olunur.

Askerî şahıslar

Madde 3 — Askerî şahıslar müşürden zabit vekiline kadar zabitler ile baş gedikliden nefere kadar efrat ve bilûmum askerî memurlar adlî hâkimler ve müstahdemler ve askerî talebedir.

İhtiyat askerî şahıslar

Madde 4 — İhtiyat askerî şahıslar askerî hizmetlerde bulundukları müddetçe bu kanun hükümlerine tabidirler.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA
1209

Yabancı memleketlerde yapılan suçlar

Madde 5 — Askerî şahısların yabancı memleketlerde Türk askerî kıt'alarında veya diğer resmî vazifeleri esnasında, veya esir karargâhlarında yaptıkları suçlar Türkiyede işlenmiş sayılır. Bunlar hakkında yabancı memlekette hüküm verilmiş olsa bile Millî Müdafaa Vekilinin talebi halinde Türkiyede tekrar muhakeme olunabilirler.

Müttefik hükûmetlerin askerî şahıslarına karşı yapılan suçlar

Madde 6 — Müttefik hükûmetlerin askerî şahısları ile müşterek vazife sırasında bu şahıslara karşı yapılan askerî suçlar müttefik hükûmetler ile mukabele bilmisil mukavelesi varsa Türkiye askerî şahıslarına yapılmış sayılarak ona göre cezalandırılır.

Harp hükümleri ve cari olacağı hal ve vakitler

Madde 7 — Bu kanunda «seferberlikte» tabirile takyit edilen ceza cürümleri (harp hükümleri) dir ve aşağıdaki hal ve vakitlerde caridir;

A - Umumî seferberlik müddetince askerî şahıslar hakkında;

B - Kısmî seferberlik ilân olunan mıntakalarda, bunun devamı müddetince askerî şahıslar hakkında;

C - Örfî idare ilân edilen mıntakada bunun devamı müddetince mezkûr mıntakada bulunanlar hakkında;

D - Fesat ve isyan halinde veyahut silâh kullanılacak askerî bir hareket yapılması halinde, kumanda eden zabit tarafından harp hükümleri mer'i olacağı resmen bildirilen askerî kıt'alar hakkında bu hallerin devamı müddetince;

E - Bulundukları mahalde en büyük rütbeli kumandan tarafından harp hükümleri mer'i olacağı kendilerine resmen tebliğ olunan harp esirleri hakkında.

Seferberlik ve tarifi

Madde 8 —

1 - Sefer tabiri harp halini ihtiva eden seferberliktir.

2 - Seferberlik, ordunun veya bazı kısımlarının seferber olmasını âmir olan emirde yazılı ve muayyen tarihten başlayarak ilgasını mübeyyin neşrolunan emirde yazılan tarihte biten haldir.

3 - Hazarda Türkiye Cumhuriyeti hudut ve kara suları dışında yalnız dahi seyrü hareket eden her harp tayyare ve harp gemisi üssülhare-

1202

kelerinden birine varıncıya kadar bu kanunun tatbikatında seferber sayılır.

Düşman karşısı

Madde 9 — Seferberlikte düşman ile müsademeye intizaren emniyet hizmetleri tatbik ve ifa olunmağa başladığı zamandan itibaren bu müsademeye memur kıt'a, gemi, tayyare düşman karşısında sayılır.

Silâhlı eşkiya

Madde 10 — Silâhlı eşkiya düşman sayılır.

Silâhlının tarifi

Madde 11 — Bu kanunun tatbikatında; «silâhlı» tabirinden maksat hizmetin icabı olan silâhı hâmil bulunmak, veya silâhının başında olarak bir amirin kumandası ve nezaretile hizmete başlanılmış olmak halidir.

Hizmetin tarifi

Madde 12 — Bu kanunun tatbikatında (hizmet) tabirinden maksat gerek malûm ve muayyen olan ve gerek bir âmir tarafından emredilen bir askerî vazifenin madun tarafından yapılması halidir.

Memur âmir ve mafevkin tarifi

Madde 13 —

1 - Bu kanunun tatbikatında (memur) tabirinden maksat 12 inci maddede yazılı hizmeti ifa ile mükellef olandır.

2 - Âmir makam ve memuriyet itibarile emretmek salâhiyetini haiz kimsedir.

3 - Mafevk tabiri rütbe ve kıdem büyüklüğünü gösterir.

Toplu efrat karşısının tarifi

Madde 14 — Bir fiil toplu efrat karşısında yapılmış sayılarak kanunun bu kayit ile takyit ettiği hükümlerin tatbiki için âmir veya mafevk ile failden veya şeriklerden başka askerî hizmet maksadile toplanmış en az yedi askerî şahsın bulunması şarttır.

Nöbetçi, karakol devriyenin tarifi

Madde 15 —

1 - Bu kanunun tatbikatında nöbetçi hazarda ve seferde emniyet mu-

1207

hafaza, disiplin, tarassut maksatlarile silâhlı olarak bir yere konulan ve muayyen bir talimatı bulunan tek veya çift askerdir.

2 - Karakol hazarda ve seferde ayni maksatlarla konulan ve bir âmir emrinde bulunan silâhlı bir kısım askerdir.

3 - Devriye hazarda ve seferde ayni maksatlarla muayyen bir mıntakada seyyar olarak vazife yapan bir veya daha ziyade silâhlı askerdir.

Ordu ve kıt'anın tarifi

Madde 16 — Bu kanunda yazılı olan «ordu» kelimesi kara, deniz ve hava kuvvetlerine; ve kıt'a kelimesi zabit kumandasında bulunan her birliğe şamildir.

İstirdat ve tazminat nasıl hükmolunur

Madde 17 — Askerî mahkeme istirdat ve tazminata Türk ceza kanununun koyduğu kaideler mucibince hükmeder.

Askerî ceza kanununda yazılı cezanın icrası ve disiplin cezalarının tatbiki

Madde 18 — Bu kanunda yazılı olan bir ceza ancak bir mahkemenin kararile infaz olunur.

Aşağıdaki hallerde disiplin cezalarile mücazat yapılabilir.

A: 82, 96 ve 136 ıncı maddelerin 1 numaralı ve 93, 116, 117 ve 150 inci maddelerin 2 numaralı fıkralarında,

B: 68, 83, 86, 108, 130, 137, ve 145 inci maddelerde yazılı kısa hapis cezaları.

Disiplin cezaları

Madde 19 — Disiplin yolile aşağıda yazılı olan hapis cezalarından başka hürriyeti tahdit eden hiç bir ceza verilemez.

Göz ve oda hapsi olarak dört hafta, katıksız hapis olarak üç hafta ceza verilebilir.

1204

İkinci bap

Cezalar

Umumî hükümler

Birinci Fasıl

Askerî cezalar

ölüm cezası

Madde 20 —

1 : Ölüm cezası, buna mahkûm olan kimsenin hayatının izale olunmasıdır. Bu ceza askerî şahıslar hakkında askerî bir cürümden dolayı hükmedilmiş ise mahkûmun kurşuna dizilmesi suretile infaz olunur.

2 : Askerî olmayan bir cürümden dolayı askerî şahıslar ile askerî olmayan şahıslar hakkında askerî mahkemelerden verilen ölüm hükümleri Türk ceza kanununun 12 inci maddesi mucibince icra olunur. Bu veçhile asılacak ölüm mahkûmları cezanın infazı için o baptaki ilâm ve tasdik emri suretlerile C. müddei umumiliğine verilirler.

Şahsî hürriyeti tahdit eden cezalar

Madde 21 — Bu kanuna göre şahsî hürriyeti tahdit eden cezalar ağır hapis ve hapis ve kısa hapistir.

Ağır hapis ve hapis cezalarının mahiyeti ve neticeleri

Madde 22 — Ağır hapis ve hapis cezalarının mahiyeti ve neticeleri ve icrası Türk ceza kanununda yazılı olan kaidelere tabidir.

Kısa hapis cezaları

Madde 23 —

A : Kısa hapis cezası üç türlüdür.

1 - Göz hapisi;

2 - Oda hapisi;

3 - Katıksız hapis;

B : Zabit ve askerî memurlar:

1 - Dört haftaya kadar göz;

2 - Dört haftaya kadar oda;

C : Efrat hakkında:

1205

1 - Dört haftaya kadar oda;
2 - Üç haftaya kadar katıksız;
Hapis cezaları verilebilir.

D: Disiplin yolile askerî lise talebesine kısa hapis cezaları verilmez.

Göz ve oda hapsi cezalarının zabitlerle memurlar hakkında mahiyeti ve neticeleri ve icrası şekli

Madde 24 — Zabitlerle askerî memurlar;

A: Göz hapsi cezalarında:

1 - Resmî daire ve kışla ve talimhanelerdeki hizmetin hiç birinden muaf değildir.

2 - Hizmetin hitamından sonra hiç bir yere gidemezler. Kışlada veya resmî odalarda kalırlar.

3 - Hizmete müteallik olanlar müstesna olmak üzere hiç bir ziyaret kabul edemezler.

B: Oda hapsi cezalarında:

1 - Cezayı tek başına muayyen bir hapıs odasında geçirirler.
2 - Emir vermezler.
3 - Umum hizmetten mahrumdurlar.

C: Kısa hapis cezalarında maaş ve tahsisatı tam olarak verilir.

Efrat hakkında oda ve katıksız hapis cezalarının mahiyeti ve icrası

Madde 25 — Efrat:

1 - Oda hapsi cezasını muayyen hapis odalarında topluca geçirirler.
2 - Katıksız hapis cezasını hapis odasında tek başına geçirirler.
3 - Hapis odalarının kapısında bir nöbetçi bulundurulur.
4 - Küçük zabitler hizmetten mahrumdurlar. Onbaşı ve neferler ağır askerî hizmetlerde kullanılabilirler.

Katıksız hapisin icrası

Madde 26 — Katıksız hapis, mahkûma bir katı minder ve gıda olarak yalnız su ve istihkak miktarı ekmek verilmek ve tütün ve saire verilmemek suretile tenfiz olunur. Bu mahrumiyetler hapsin dördüncü, sekizinci, on ikinci günlerile bundan sonra mahkûmiyet müddetince her üç günde bir kaldırılır.

Katıksız hapsin değiştirilmesi

Madde 27 — Mahkûmun sıhhati katıksız hapse müsait değilse disiplin cezasının bir derece daha hafifi tatbik olunur.

1206

Kısa hapis cezalarının tatbikı şartları

Madde 28 —

1 - Bu kanunda kısa hapis cezası gösterilen yerlerde failin rütbesine göre caiz olan kısa hapsin her nev'i hükmolunabilir.

2 - Bu kanunda kısa hapis cezasının nev'i tasrih edilipte bu nevi cezanın failin rütbesine göre verilmesi gayri caiz olduğu takdirde failin rütbesine göre caiz olan bir derece hafifi hükmolunur.

Fer'î cezalar

Madde 29 — Askerî şahıslar hakkında hükmolunacak «fer'î askerî» cezalar şunlardır.

A) Zabitler hakkında:

1 - Tart

2 - İhraç

B) Gedikli küçük zabit hakkında:

1 - Tart

2 - Rütbenin geri alınması.

C) Diğer efrat hakkında:

1 - Rütbenin geri alınması.

2 - Yeni baştan askerlik.

Tart cezasının ne vakit lâzım ve ne vakit caiz olduğu

Madde 30 — Aşağıda yazılı hallerde tart cezası her halde hükmolunur:

A) 1 - Ceza kanunları mucibince ölüm cezası ve ağır hapis cezalarına mahkûmiyet halinde.

2 - Hırsızlık, emniyeti sui istimal, sahtekârlık, dolandırıcılık, yalan yere şahitlik, yalan yere yemin, cürüm tasnii, iftira, irtikâp, irtişa ve ihtilâs cürümlerinden birile altı aydan fazla hapis cezasına mahkûmiyet halinde.

B) Aşağıdaki hallerde tart cezası hükmolunabilir:

1 - Beş seneden ziyade hapis cezasile beraber.

2 - Asgarî haddi bir seneden aşağı olmayan hapis cezalarını mucip suçlarla mükerreren mahkûmiyet halinde.

Tart cezasının mahiyeti ve neticeleri

Madde 31 — Tart cezası ayrıca bir hükme hacet kalmaksızın aşağıdaki neticeleri mucip olur:

A) Askerî rütbe ve unvan ve memuriyetlerin ve hizmet esnasında kazanılmış olan tekaüt ve sair hakların gaybedilmesini;

B) Nişan ve madalyaların geri alınmasını;

C) Diploma ve şahadetnamelerin geri alınmasını;

D) Orduya zabit, memur, gedikli olarak tekrar kabul olunmamağı;

İhraç cezasının ne vakit lâzım ve ne vakit caiz olduğu

Madde 32 —

A) Aşağıdaki hallerde ihraç cezası her halde hükmolunur:

1 - Bir seneden ziyade hapis veya bir seneden ziyade memuriyetten mahrumiyet cezalarından birile mahkûmiyet halinde;

2 - (3) üncü maddenin (A) fıkrasının 2 numarasında yazılı suçlardan birile altı ay ve daha aşağı hapis cezasına mahkûmiyet halinde.

B) Aşağıdaki halde ihraç cezası hükmolunabilir:

Bir seneden az hapis cezasile beraber.

İhraç cezasının mahiyet ve neticeleri

Madde 33 — İhraç cezası ayrıca bir hükme hacet olmaksızın aşağıdaki neticeleri mucip olur:

A) Askerî rütbe; unvan ve memuriyetleri geri alınmasını (tekaüt hakkı mahfuzdur);

B) Orduya zabit ve memur olarak tekrar kabul olunmamağı;

Memuriyetten mahrumiyet cezasının askerî şahıslar hakkında tatbiki

Madde 34 — Zabitlerle askerî memurlar hakkında memuriyetten mahrumiyet cezası hükmolunmak icabeden hallerde bu fer'î cezaya mukabil o kadar müddet açığa çıkarılma hükmolunur. Bu müddet kıdemden ve tekaüt hakkından indirilir.

Rütbenin geri alınması cezasının ne vakit lâzım ve ne vakit caiz olduğu

Madde 35 — Aşağıdaki hallerde rütbenin geri alınması cezası her halde hükmolunur:

A) 1 Ağır hapis ve bir seneden ziyade hapis cezasile beraber.

2 - Memuriyetten mahrumiyet cezasile beraber.

B) Aşağıdaki hallerde rütbenin geri alınması cezası hükmolunabilir:

1 - Bir sene vaya daha az hapis cezasile beraber.

2 - Mükerreren hapis cezasile beraber.

1208

Rütbenin geri alınması cezasının mahiyeti ve neticeleri

Madde 36 — Rütbenin geri alınması cezası; mahkûmun neferliğe indirilmesinin ve kazanmış olduğu hakların başka bir hükme ihtiyaç kalmaksızın kaybolmasını mucip olur. Tekaüt hakkı başka bir suretle düşmemiş ise mahfuzdur.

Umumî mahkemelerin verdiğ cezalarn icap ettiği askerî fer'î cezaların tatbikı şekli

Madde 37 — Muvazzaf ve ihtiyat zabitlerle efrada umumî mahkemelerden verilen cezalar için 29 uncudan 36 ıncı maddeye kadar olan maddelerin hükümlerine göre hükmolunmak lâzım gelen askerî fer'î cezalar ayrıca askerî mahkemenin hükmüne hacet kalmaksızın ciheti askeriyece tatbik olunur.

Yeni baştan askerlik cezası mahiyeti ve neticeleri

Madde 38 —

1 - Yeni baştan askerlik cezası cürmün işlendiği zamana kadar geçen hizmet müddetinin sayılmaması ve rütbenin geri alınmasıdır. Bu ceza, kanunda yazılı yerlerde ve yalnız muvazzaflar hakkında hükmolunur.

2 - Muvazzaflığı bitirmiyenlerden yeni baştan askerlik cezasile mahkûm olanlar hem duhullerinden, sayılmayan müddet kadar fazla hizmet ederler. Muvazzaflığı bitirdiği halde görülen lüzum üzerine terhis olunmayanlardan işbu cezaya mahkûm olanları yalnız muvazzaflığı bitirdikten cürmü yaptıkları tarihe kadar geçen hizmet müddetleri sayılmaz ve bunlar hem duhullerinden o kadar fazla hizmet ederler.

3 - Yeni baştan askerlik mahkûmiyeti askerlik çağını çoğaltmaz.

Askerler hakkındaki cezaların hangi hapisanelerde infaz olunacağı

Madde 39 —

1 - Tart ve ihraç cezalarını mucip olmayan ceza hükümleri zabitler hakkında askerî hapishanelerde infaz olunur.

2 - Tart ve ihraç cezalarını mucip olan ceza hükümleri zabitler hakkında umumî hapishanelerde infaz olunur.

3 - Efrat hakkında müddeti altı aydan fazla hükmedilen ağır hapis ve hapis cezaları umumî hapishanelerde infaz olunur. Şu kadar ki bunlardan askerlik alâmetleri kaldırılır. Ve bunlara ceza müddetlerinin hitamında muvazzaflık bakiyesi ikmal ettirilir.

4 - Mekteplerinden kayıtları terkin olunan askerî talebe hakkındaki ceza hükümleri umumî hapishanelerde infaz olunur.

1209

5 - Askerî mahkemelerden siviller hakkında hükmedilen ağır hapis ve hapis cezaları umumî hapishanelerde çektirilir

İkinci fasıl

Cürme teşebbüs

Teşebbüs

Madde 40—

1 - Askerî cürümlerde müteşebbisleri hakkında Türk ceza kanununu 61, 62, 63 üncü maddeleri hükümleri tatbik olunur·

2 - Bir cürmün cezasile beraber askerî fer'î cezalardan birinin hükmedilmesi lâzım veya caiz ise o cürme teşebbüs halinde dahi bu fer'î ceza verilir, veya verilebilir.

Üçüncü fasıl

Cürümde ve kabahatte iştirak

İştirak

Madde 41 —

1 - Askerî cürümlerde ve kabahatlerde iştirak halinde, Türk ceza kanununun 64 üncüden 67 inciye kadar olan maddeler hükmü tatbik olunur.

2 - Hizmete müteallik hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse bu suçun işlenmesinden emir veren mes'uldur.

3 - Aşağıdaki hallerde maduna da faili müşterek cezası verilir:

A) kendisine verilen emrin hududunu aşmış ise;

B) Âmirin emrinin adlî ve askerî bir suç maksadını ihtiva eden bir fiile müteallik olduğu kendisince malûm ise.

Dördüncü fasıl

Cürümde tekerrür

Tekerrür

Madde 42 —

1 - Bir cürüm işliyenin mükerrir sayılması ve bu kanunun o suretle gösterdiği hükümlerin ve cezaların tatbik edilmesi, suçlunun askerî bir

1210

cürümden dolayı bir Türk askerî mahkemesinde mahkûm olarak ceza gördükten sonra ayni askerî cürmü tekrar yapmasına bağlıdır.

Bu hüküm evvelce verilen ceza kısmen tenfiz edilmiş veya hususî af yolila düşmüş olsabile tatbik olunur. Şu kadar ki cezanın tenfizinden veya affinden itibaren yeni cürmün işlediği tarihe kadar aradan beş sene geçmiş ise bu hükümler tatbik olunmaz.

2 - Tekerrürün taaddüdünde ayni kaide caizdir.

Beşinci fasıl

Cürüm ve cezaların içtimaı

Cürüm ve cezaların içtimaı

Madde 43 —

1 - Bu kanunda yazılı cürümlerle cezaların içtimaında Türk ceza kanununun 68 inciden 80 inciye kadar olan maddeleri hükmü tatbik olunur.

2 - Bir araya gelen cezalar ayni neviden kısa hapis cezalarından ibaret ise mecmuuna bir kısa hapis cezası verilir ve içtima hali şiddet sebebi sayılır.

3 - Kısa hapis cezaları ayni neviden değil ise umumî ceza en eğır cezanın azamî haddine göre tayin olunur. Bir gün katıksız hapis iki gün oda hapsine müsavi tutulur.

4 - Müteaddit cürümlerin cezalarından velevki yalnız birile beraber fer'î bir cezanın dahi hüküm edilmesi lâzım veya caiz ise bu fer'î ceza hükmolunur veya hükmolunabilir.

Altıncı fasıl

Cezaya ehliyet veren ve bunu kaldıran ve hafifleten sebepler

Cezaya ehliyet veren, kaldıran ve hafifleten sebepler

Madde 44 — Cezaya ehliyet veren ve bunu kaldıran veya hafifleten sebeplere dair Türk ceza kanununun birinci kitabının dördüncü babında yazılı hükümler, bu kanunda hilâfı yazılı olmadıkça askerî cezalar hakkında da mer'idir,

Din ve vicdana göre lâzım sayılan hareketler cezaya ehliyeti ve tesiri

Madde 45 — Bir şahsın hareketini vicdanına veya dinine göre lâzım

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA
1211

saymış olması, yapmak veya yapmamakla vukua gelen bir cezayı mucip olmasına mâni teşkil etmez.

Korku ve ihtiyarî sarhoşluğun cezaya tesiri

Madde 46 —

1 - Vazife ve hizmette şahsî tehlike korkusu cezayı hafifletmez.

2 - Disiplin tecavüzünde ve kabahatlerinde veya hizmet esnasında yapılan suçlarda ihtiyarî sarhoşluk cezayi hafifletemez.

Yedinci fasıl

Cezaların tecili

Cezaların tecili

Madde 47 — Türk ceza kanununun birinci kitabının müstekil faslında yazılı olan, cezaların tecili hakkındaki kaideler aşağıdaki hükümler nazarı dikkate alınmak şartile, askerî suçlardan dolayı hükmedilen cezalar için de tatbik olunur.

A) Türk ceza kanunu mucibince bir kabahat fiilinden dolayı mahkûm olan ve cezası tecil edilen bir sene içinde ve yine mezkûr kanuna tevfikan hapis cezasile mahkûm olan ve cezası tecil edilen bir kimse beş sene içinde askerî bir cürümden dolayı hapis veya daha ağır bir cezaya mahkûm olur; ve askerî cürüm Türk ceza kanunu mucibince cezayı mucip fiillerden bulunmazsa, ikinci mahkûmiyet evvelki cezanın teciline mâni olmaz.

Sekizinci fasıl

Müşterek hükümler

Askerî cürümlerin takibi şikâyete bağlı değildir

Madde 48 — Askerî cürümlerde takip, taarruz olunan kimsenin talep ve şikâyetine bağlı değildir.

Askerî cürümlerde dava ve cezanın nasıl düşeceği

Madde 49 — Aşağıdaki fıkralarda yazılı hükümler mahfuz olmak üzere, askerî suçlarda dava ve cezanın düşmesi hususunda, Türk ceza kanununun birinci babının dokuzuncu faslı hükümleri tatbik olunur.

A: Firar ve izinsizlik fiilleri hakkında dava müruru zamanı bütün

122

askerî mükellefiyetlerin veya bizzat girmiş oldukları taahhüdün bitmesinden itibaren cereyana başlar. Bu gibi efradın tamamlanacak mükellefiyetleri tutuldukları zaman tamamlattırılır.

B: Hiyanet cürümlerile maznun ve mahkûm olanlar hakkında müruru zaman yoktur.

Cezanın nasıl arttırılacağı

Madde 50 — Bu kanunda bir suç için şahsî hürriyeti tahdit eden bir cezanın arttırılacağı yazılı olan yerlerde mezkûr ceza mevzubahis cürüm için muayyen olan cezanın iki misline kadar çoğaltılabilir. Şu kadar ki ceza o cürüm için kanunda yazılı azamî haddi geçemez.

Cezanın arttırılmasını icap eden sebepler

Madde 51 — Bu kanunda hususî bir hüküm tayin edilmemiş oldukça aşağıdaki haller her halde cezanın arttırılmasını muciptir.

A: Madunlarla birlikte bir suçu yapmak veya madunların bir suçuna iştirak etmek;

B: Suç silâhın veya resmî nüfuz ve salâhiyetin sui istimali suretile hizmetin ifası esnasında yapılmak;

C: Suç müteaddit şahıslar tarafından toplu olarak veya herkesin gözü önünde birlikte işlenmek.

Memnu hakların ne suretle geri verileceği ve neticeleri

Madde 52 —

1 - Türk ceza kanunu ile ceza muhakemeleri usulü kanununun memnu hakların geri verilmesi hususundaki hükümleri askerî şahıslar hakkında da tatbik olunur.

2 - Memnu hakların geri verilmesine karar verildiği takdirde mahkûmiyetle zayi olan bilcümle askerî rütbe, unvan, memuriyet' nişan ve askerî hizmet esnasında kazanılan tekaütlük ve sair haklar geri gelmez. Şu kadar ki bu kararı alan tekrar orduya girerse yeni baştan rütbe, nişan ve madalya ve tekaüt hakkı kazanabilir.

3 - Umumî af ilânında mahkûm bulunan askerî şahsın nişan, rütbe ve madalya ve tekaütlük hakkının geri verilmesi, ancak umumî af kanununda yazılı olmağa bağlıdır.

Meşruten tahliye

Madde 53 —

1 - Türk ceza kanununun 16 ve 17 inci maddeleri hükümlerine tev-

1243

fikan askerî mahkemeler tarafından mahkûm olan askerî şahıslar hakkında meşruten tahliye kararı verilebilir.

2 - Gerek askerî ve gerek umumî mahkemelerden şartla tahliye kararı alanların tamamlanacak askerî mükellefiyetleri varsa tahliyelerinde tamamlattırılır.

3 - Şartla tahliye kararı alanlar askerî mükellefiyetlerini ifa ederken sureti mahsusada takayyüt altında bulundurulur. Mahkûm kat'î surette tahliyeye kadar şahsî hürriyeti tahdit eden mücazatı mucip bir cürüm işlerse veya mecbur olduğu şartları ifa etmezse kolordu kumandanının emrile şartla tahliye kararı geri alınır. Bu halde mahkûm gerek birinci mahkûmiyetin ve gerek yeni cürmün icap ettiği bütün cezaları çekmek üzere hemen hapishaneye gönderilir. Şu kadar ki şartla tahliye kararı geri alınıncıya kadar vaki olan hizmeti askerlik hizmetinden sayılır.

Üçüncü bap

Cürümler ve cezalar

Birinci fasıl

Hiyanet

Vatan aleyhindeki cürümler

Madde 54 — Vatan aleyhinde bir cürüm yapan askerî şahıslar hakkında Türk ceza kanununun 125 inciden 145 inci maddeye kadar olan maddeleri hükümleri tatbik olunur.

Hiyaneti harbiye cürümleri: Umumî surette

Madde 55 — Seferberlikte vatan aleyhinde yapılan cürümlerden Türk ceza kanununun 139. maddesile 140. maddesinin 139. maddeye matuf olan hükmü ve 143, 144, 145. maddelerile 141. maddesinin 139. maddeye matuf hükmü müstesna olmak üzere vatan aleyhine cürümler kimin tarafından yapılırsa yapılsın hiyaneti harbiye sayılır ve 46 ıncı madde hükmü mahfuz kalmak üzere Türk ceza kanununda yazılı cezalarla cezalandırılır.

Hiyaneti harbiye cürümleri: Hususî surette

Madde 56 —

1 - Seferberlikte bir düşman kuvvetine yardım etmek veya Türkiye

1244

Cumhuriyeti ve yahut müttefikleri kuvvetlerine fenalık yapmak niyet ve kasdile aşağıda yazılan cürümlerden birini işliyenler hiyaneti harbiyeden (M. 55) dolayı ölüm cezasile cezalandırılır.

A) Türk ceza kanununun 128. 129. 132. 133. 134. 135. ve 140 ıncı maddelerinde yazılı olan suçlardan birini yapmak.

B) Silâh taşımağa kabiliyeti olan kimseleri düşman tarafına geçirmek ve yahut Türkiye ve müttefikleri harp kuvvetlerine mensup şahısları düşman tarafına gitmeğe teşvik etmek.

C) Türkiye Cumhuriyeti veya müttefik bir Devletin harp kuvvetleri içinde fesat ve isyana sebep olmak

D) Nöbetçilere ve karakollara mahsus mahrem talimatı ve tenbihleri parolaları veya parola işaretlerini ifşa etmek.

E) Düşman karşısında haberleri veya hizmete müteallik tebliğleri tahrif etmek veya doğrusunu yapmada ihmal etmek.

F) Türkiye veya müttefikleri kıtaatına karşı olan teşebbüste düşmana kılağuzluk etmek ve yahut muharip bulunan Türkiyeye ve müttefikleri kıtaatına kılağuz iken onları yanlış yola götürmek.

G) Düşman karşısında kıtaatı tehyiç edecek veya yanlış hareketlere ve fiillere sevkeyleyecek tarzda her hangi askerî veya sair bir işareti vermek ve yahut firara teşvik etmek veya dağılmış olan askerlerin toplanmasına mâni olmak.

H) Bir hizmet emrini kâmilen veya kısmen yapılmamış bırakmak ve yahut kendiliğinden değiştirmek.

K) Düşman ordusunda veya donanmasında ve yahut düşman memleketinde bulunan şahıslar ile harbin idaresine taallûk eden hususlara dair sözle yazile ve yahut sair muharebe vasıtasile münasebette bulunmak ve yahut böyle bir münasebete tavassut etmek.

L) Düşman beyanname ve ilânlarını orduda yaymak ve dağıtmak.

M) Kıtaatı iaşe vazifesile mükellef iken bu vazifede ihmal etmek.

N) Harp esirlerini serbest bırakmak veya kaçırmak.

P) Muhaberelerde kullanılan işaretleri havi mecmuaları veya hulâsasını düşmana iblâğ etmek.

R) Deniz ve hava gemilerinin ve tayyarelerin harp aletlerini veya makine ve techizatın tarhip ve imha, her ne suretle olursa olsun harp etmek kabiliyetini tenkis ve iptal etmek.

2 - Yukarda sayılan cürümler hakkında az vahim hallerde fail, müeb-

125

beden ve yahut on seneden az olmamak üzere muvakkaten ağır hapis cezasile cezalandırılır.

Hiyaneti harbiyede teşebbüs hali

Madde 57 — Birden ziyade şahıslar, hiyaneti harbiyeyi (M.55,56) kararlaştırıp ta fiil yapılmamış veya cezayı mucip teşebbüs derecesine varmamış ise beş senden az olmamak üzere ağır hapis cezasile cezalandırılırlar.

Hiyaneti harbiyeyi haber vermemek

Madde 58 — 55, 56, 57 inci maddelerde sayılan hiyaneti harbiye fiillerinden birinin tasavvur ve tasmimini mümaneat mümkün olan bir zamanda doğru bir surette malûmat alıpta vaktile haber vermekte ihmal edenler suç yapılmış veya cezayı mucip teşebbüs derecesine gelmişse hemfiil cezası görürler.

Hiyaneti harbiyeyi haber verenlerin cezadan kurtulması

Madde 59 — Bir hiyaneti harbiye (M. 55, 56) suçunun tasavvur ve tasmimine iştirak eden kimse mercii aidi sair vasıtalarla haber almadan evvel, fiilin önünü almak mümkün olacak surette haber verirse cezadan kurtulur.

Söz vererek tahliye olunan harp esirleri

Madde 60 —

1 - Harp esiri olup ta verdiği sözü tutmayarak Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde muharip olarak tutulmak ve ecnebi olup ta Türkiye Cumhuriyeti hizmeti askeriyesinde bulunduğu halde Türkiye aleyhine bir düşman ile beraber olmak hiyanet addolunarak faili ölüme mahkûm olur.

2 - Düşman eline düşen her Türk askeri düşmana karşı silâh tutmamak üzere söz vererek serbestisini elde ederse bir seneden beş seneye kadar hapsolunur.

İkinci fasıl

Seferberlikte harp kuvvetlerini tehlikeye düşürmek

Seferberliği geciktirenlerin ve ihlâl edenlerin cezası

Madde 61 —

1 - Her kim kasten seferberliği geciktirip veya askerî bir hizmet

1216

Askerî ve Mülkî

TEKAÜT

Kanunu

Kanun Numarası: 1683
Mer'iyet Tarihi: 1 - 6 - 1930

1930

ISTANBUL

CEZRÎ MATBAA

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

F) 863 numaralı terfi kanununun 14 üncü maddesine tevfikan,

Mülkî memurlar hakkında:

A) Altmış beş yaşını bitirmesi üzerine,

(Altmış beş yaşını ikmal edenlerden iktidar ve ihtisasından istifade mümkün olanların her sene için istihsal olunacak İcra Vekilleri Heyeti kararile istihdamlarının temdidi caizdir. Ancak bu müddet beş seneyi tecavüz edemez.)

B) Malûliyet üzerine,

C) 788 numaralı memurin kanununun 84 üncü maddesinde yazılı müddetlerden ziyade hastalıkları devam etmesine binaen,

D) Memurin kanununun 77 inci maddesi mucibinc,

E) Kanunî şartları tamamlıyanların talep ve istidaları üzerine,

Tekaüt muamelesi zabitlerle askerî memurlar hakkında Reisicumhurun ve mülkî memurlar hakkında mensup oldukları vekâletin tasdikile yapılır.

Madde 4 — Yirmi beş sene filî hizmet mukabili olarak aşağıdaki esaslar dairesinde tekaüt maaşı tahsis olunur.

A) Bu Kanunun mer'iyete girdiği tarihten itibaren beş sene zarfında tekaüt edilenlere aşağıdaki cetvelin birinci sütununda yazılı miktarlar,

B) Beş senenin hitamından sonra tekaüt edilenlere ikinci sütununda yazılı miktarlar,

C) On senenin hitamından sonra tekaüt edilenlere üçüncü sütununda yazılı miktarlar.

Derece	Memurin maaşı		Tekaüt maaşı		
	Tekaüde esas olan maaşı aslî Lira	Emsal hasılı Lira	Birinci Derece Lira	İkinci Derece Lira	Son Derece Lira
1	126 - 150	600	154	184	225
2	101 - 125	500	135	161	187
3	91 - 100	400	116	133	150
4	81 - 90	288	100	113	126
5	71 - 80	256	88	98	108
6	56 - 70	210	80	89	98
7	46 - 55	165	67	74	87
8	41 - 45	126	55	61	67
9	36 - 40	108	50	55	60
10	31 - 35	98	46	51	56
11	26 - 30	84	40	44	48
12	23 - 25	75	36	40	44
13	21 - 22	66	35	38	41
14	18 - 20	60	33	36	40
15	17 - 17,5	56	30	33	36
16	15 - 16	25	27	29	32
17	13 - 14	49	24	26	28
18	11 - 12	45	20	22	24
19	9 - 10	40	17	18	20
20	7 - 8	27	14	15	16
21	5 - 6	18	12	13	14
22	1 - 4	18	11	12	13

1248

Madde 5 — Polis mesleğinde (polis memurundan merkez memurlarına kadar «merkez memurları da dahildir») yirmi iki sene hizmet ifa edenler tekaütlerini istiyebilirler. Bu takdirde yirmi beş sene hizmet etmiş gibi tekaüt maaşı alırlar.

Madde 6 — Yirmi beş seneden fazla veya noksan hizmette beher sene için yirmi beş senelik tekaüt maaşının yirmi beşte biri zam veya tenzil olunur. Şu kadar ki tahsis olunacak tekaüt maaşları memuriyet maaşlarının emsal hasılının yüzde yetmiş beşini tecavüz edemez.

Talebi üzerine tekaüdü icra olunan zabitler ile mülkî ve askerî memurların tekaüde esas olan memuriyet maaşlarını iki sene almaları şarttır.

İki sene almıyanların tekaüt maaşları bu son maaşlara tekaddüm eden evvelki maaşları üzerinden tahsis olunur. Altı ay ve ondan fazla hizmetler bir sene sayılır. Altı aydan noksan olan müddetler tayyolunur. Ancak talebi üzerine tekaüdü icra olunanların bilfiil yirmi beş seneyi doldurmaları şarttır.

Madde 7 — Askarî ve mülkî bilûmum mütekaitlerden tekaüde tâbi bir hizmete alınanların tekrar tekaüde ircalarında beher hizmet senesi için yeni hizmete ait tekaüt maaşının yirmi beşte biri evvelce muhassas tekaüt maaşlarına zammedilir.

Bunlardan tekaütlerine esas olan derece veya rütbenin fevkinde bir derece veya rütbeli hizmete alınanların tekrar tekaüde ircalarında ahiren ihraz ettikleri derece veya rütbe üzerinden bulundukları müddete isabet edecek tekaüt maaşı eski tekaüt maaşına ilâve olunur. Bu veçhile hizmete alınanların tayinleri tarihile alacakları maaş miktarı ellerindeki resmî senetlerine işaret edilir.

Madde 8 — Tahsis olunacak tekaüt ve yetim maaşları aşağıdaki tarihlerden itibaren verilir:

1 - Zabitler ile mülkî ve askerî memurlardan müstahdem iken tekaüdü icra edilenlere vazifelerine nihayet verilip maaşlarının kat'ını takip eden ay başından.

2 - Açıkta bulunan zabitler ile askerî memurlardan tekaüdü icra edilenlere tekaütlerinin tasdik tarihini takip eden ay başından,

3 - Malûl askerî efrattan tekaüdü icra edilenlere kıt'a veya müessese icmallerinden kayitlerinin terkinini takip eden ay başından,

4 - Mülkî memurlardan vekâlet emrinde iken tekaüdü icra edilenlere almakta oldukları açık maaşının kat'ını takip eden ay başından,

5 - Mülkî memurlardan açıkta iken tekaüdü icra edilenlere tekaüt talepleri hakkındaki istidalarının kaydını ve yahut tekaüde sevkleri hakkındaki karar tarihini takip eden ay başından,

6 - Yetim maaşları müteveffanın vefatını takip eden ay başından,

Madde 9 — Zabitlerle askerî memurlardan mülkî hizmetlere ve mülkî memurlardan askerî hizmetlere nakledilenler ile istifadan sonra mülkî hizmetlerde bulunmuş olan zabitlerle askerî memurların veya askerî hizmetlerde bulunmuş olan mülkî memurların her iki cihetteki hizmetleri tekaüt müddetine mahsup edilir.

1249

Madde 10 — Müsaade almaksızın ecnebi bir devlet hizmetine giren ler tekaüt hakkından mahrum kalırlar. Mütekait iseler tekaüt maaşları kesilir.

Madde 11 — Muhakeme olunmak üzere açığa çıkarılanlar ile her ne suretle olursa olsun bilmuhakeme hapis ile cezalandırılan zabitler ve askerî ve mülkî bilûmum memurların açıkta geçirdikleri müddetler ile hapis müddetleri tekaüde esas tutulan hizmet müddetlerinden indirilir. Ancak aşağıda sayılanlar bu hükümden müstesnadır:

A - Muhakeme olunmak üzere açığa çıkarılanların men'i muhakeme veya ademi mes'uliyet veyahut beraetleri halinde açıkta geçirdikleri müddetler,

B - 10 temmuz 1324 tarihinden evvel siyaseten mahkûm olanların mahkûmiyet müddetleri.

C - 20 temmuz 1330 ve 26 kânunusani 1332 tarihli kanunlarla kabul edilen müddetler.

Madde 12 — Zabitlerle askerî ve mülkî memurlardan ecnebi kız ve kadınlarla evlenenler veya nikâhsız olarak yaşıyanlar müstafi addolunurlar ve tekaüt hakkından mahrum edilirler.

Bunlar istifa için kanunî müddeti ikmal etmemiş iseler muayyen olan tazminatı verirler. Ecnebi memleketlere tahsil veya staj için veya memuriyetle gönderilmiş veya kendi hesabına gitmiş olanlardan bu harekette bulunanlar hakkında yukarki fıkralarda gösterilen muamelenin tatbiki ile beraber orada bulundukları müddet zarfında aldıkları maaş ile hükûmetçe yapılan bilcümle masarif ve ayrıca cezaen bunun bir misli kendilerinden tahsil olunur. Bu suretle ordudan çıkarılanlar 1076 numaralı ihtiyat zabitleri ve ihtiyat askerî memurları kanununun 23 üncü maddesi hükmüne tabi tutularak yaşlarına göre askerlik mükellefiyeti kanunu mucibince muamele görürler.

Madde 13 — Zabitlerle askerî memurlardan hükmen veya sicillen ve mülkî memurlardan memurin kanununun 77 inci maddesi mucibince tekaüde sevkedilenlerin hizmet müddetleri on beş sene veya daha fazla olursa bu müddet nisbetinde tekaüt maaşına müstahak olurlar. Bu gibilerin hizmet müddeti on beş seneden aşağı ise beher hizmet senesi için birer aylık hesabile son aldıkları maaşın emsal hasılı def'aten kendilerine verilerek alâkaları kesilir. Vefat edenlerin bu istihkakı kanunî mirasçılarına verilir.

Askerî kısma ait hükümler

Madde 14 — Zabitlerle askerî memurların tekaüde istihkak müddeti aşağıda gösterilmiştir:

Liva ve livadan yüksek rütbeli zabitler ile onlar kadar maaş alan askerî memurlar için bu müddet otuz senedir. Ancak bunlardan bilfiil yirmi beş sene hizmeti mesbuk olupta hususî kanunlarına göre beş sene hizmet zammı alanlar otuz sene hizmet etmiş sayılırlar. Miralay ve bundan küçük rütbeli zabitler ve askerî memurlar için bilfiil yirmi beş sene hizmet mecburidir.

1220

Zabit olduktan sonra ecnebi memleketlerde tahsil veya stajda bulunarak avdet etmiş olanlar masrafları kendi taraflarından vukubulmuş ise memuriyet mahallerine azimet ve avdet tarihleri arasında geçen müddet kadar; Hükûmet tarafından tesviye edilmiş ise zikrolunan müddetin iki misli kadar hizmet etmedikçe (tekaüt müddeti dolmuş olsa bile) tekaüt edilmelerini isteyemezler.

Madde 15 — Harbi intaç eden umumî veya kısmî seferberliğe veya seferberliği icap eden dahilî tedibata iştirak eyliyen zabitlerle askerî memurların tekaüt müddetlerinin hesabında iştirak müddetleri bir seneden az ise bir sene ve bir seneden fazla ve iki seneden az ise iki sene ve daha fazla ise bu nisbet dairesinde olmak üzere hizmet müddetlerine zammedilir.

Bu zamları icap ettiren devrelerin hududu harpte harbin ilânından sulhun aktine kadar ve dahilî tedibatta müsademe başladığı tarihten seferberliğin hitamı tarihine kadardır. Bunlara iştirak edenlerden seferberliğin devamı esnasında sicillen veya hükmen tekaüt edilen veya tekaüde irca olunanlara ancak iştirak günleri kadar ve seferberlik esnasında şehit olanlara veya meşakı seferiyeden müteessiren vefat edenlere ve sefere devam edemiyecek kadar malûl kalanlara tekmil devrelerde tamamen bulunmuş gibi zam yapılır.

Madde 16 — Tekaüt oldukları tarihteki rütbe veya sınıfta on beş sene kalmış olanlara mafevk rütbe veya sınıf maaşı üzerinden tekaüt maaşı tahsis olunur. Bu gibilerin tekaütlerinden evvel vefatları vuku bulursa yetim maaşları mafevk rütbe veya sınıf üzerinden bağlanır. Hükmen veya sicillen tekaüde sevkolunanlar kanunun bu müsaadesinden istifade edemezler.

Madde 17 — Üçüncü maddenin (F) fıkrası hükmüne göre tekaüt edilenlere hizmet müddetleri ne olursa olsun altıncı maddede yazılı hesap üzerinden tekaüt maaşı tahsis olunur.

Madde 18 — Mütekait zabitler ve askerî memurlardan sefer ve hazar vakitlerinden askerlik hizmetine alınmış olanlara rütbe ve memuriyetleri muhassasatı verilmek üzere tekaüt maaşları muvakkaten kesilir. Bunlar hizmet esnasında malûl olurlar ise tezayüt eden hizmet müddetlerine ve malûliyet derecelerine ve eğer dahil oldukları harp ve hizmet esnasında rütbeleri terfi olunmuş ise yeni rütbelerine nazaran yeniden tekaüt maaşına nail olurlar.

Madde 19 — Gedikli küçük zabitler tekaüde istihkak kazanmak için bilfiil yirmi sene hizmete mecburdurlar. Tekaüde istihkak kazandıktan sonra vefat edenlerin yetimlerine de maaş bağlanır.

1492 numaralı kanunda yazılı rütbelerine ait yaşları ikmal edenlerle hangi yaş ve rütbede olursa olsun sıhhî halleri hizmete devama mani teşkil eyliyenler rızalarına bakılmaksızın tekaüt edilir. Sicilleri hizmete devamlarına mani olanlardan tekaüt müddetini ikmal etmiş bulunanlar tekaüt edilirler. Tekaüt müddetini ikmal etmiyenler terhis olunurlar.

1221

Askerî istifa hükümleri

Madde 20 — Zabitler ve askerî memurlar zabit ve memur olduklarından itibaren filen on beş sene askerî hizmetlerini ifadan sonra istifa edebilirler. Ancak ecnebi memleketlerde tahsil edenlerin veya staj görenlerin istifalarının kabulü on dördüncü madde hükümlerine tâbidir.

Madde 21 — Askerî mektepler talebesinden istifa etmek istiyenlerin Devletçe yapılan bilcümle mektep masraflarını ödemek şartile istifaları kabul olunur.

Madde 22 — İstifa etmiş olan zabitler devletçe lüzum görülürse ihtiyat zabitleri kanunu mucibince muvakkaten askerî hizmete davet olunur. Bu takdirde mezkûr kanun hükmüne tâbi olurlar.

Mülkî kısma ait hükümler

Madde 23 — Bilfiil yirmi beş sene hizmet eden mülkî memurlar tekaüt hakkına malik olur. Mesleği memuriyet olup meb'usluğa intihap edilenlerin meb'usluk müddeti filî hizmet addolunur. Harp mevkiinde vazife ifa eyliyen ve düşmana esir düşen ve ihtiyat zabiti olarak seferberliğe iştirak eden memurların harp, esaret ve seferberliğe iştirak müddetleri iki kat sayılarak bir katı filî hizmete ve diğeri tekaüt maaşlarının hesabında hizmet müddetine zammolunur.

788 numaralı memurin kanununun müzeyyel maddesile kabul edilen müddetler de yukarki fıkra hükmüne tâbidir.

Memurin kanunu ve diğer kanunlarla muayyen mıntaka zamları yirmi beş seneye dahil olmayıp ancak tekaüt maaşlarının hesabında hizmet müddetine ilâve edilir.

Mazuliyet veya açık maaşı olmak suretile geçirilen müddetin nısfı yalnız tekaüt maaşının hesabında itibare alınıp diğer nısfı hesaba alınmaz.

Madde 24 — Reisicumhurlukta bulunan zevata tekaüt müddetini ikmal etmiş olsun olmasın Reisicümhurluk makamına tahsis kılınmış olan şehrî tahsisatın her ay beşte biri verilir.

Madde 25 — Türkiye Büyük Millet Meclisinin teessüsünden itibaren Büyük Millet Meclisi Reisliğinde bulunanlar ve İcra Vekilleri Heyetine dahil olup ta bilfiil Vekillik etmiş olanlar tekaüt müddetini ikmal etmemiş olsalar bile kendilerine birinci derece üzerinden tekaüt maaşı tahsis edilir.

Hizmeti yirmi beş seneden fazla olanlara keza birinci derece üzerinden altıncı madde hükmüne tevfikan tekaüt maaşı verilir. Bunlardan on beşinci maddede yazılı zamlara istihkakı olanların bu zamları mezkûr maddeye tevfikan ayrıca hesap ilâve edilir.

Yukarıda zikrolunan makamlarda bulunmuş olan zevattan elyevm mütekait olanlar hakkında da bu madde ahkâmı caridir.

İstiklâl harbi esnasında orduya veya kolordudan büyük cepheye filen kumanda etmiş olanlardan tekaüt olmuş bulunanların almakta oldukları tekaüt tahsisatlarına ayda yüz elli lira zam olunur. Bunlardan vekillik

122

Kanun numarası: 1683
Neşri tarihi: 11-6-930

Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanunu

Umumî hükümler

Madde 1 — Umumî bütçeden maaş alan mülkî ve askerî memurlar ile ordu (kara, deniz ve hava) ve jandarma zabitlerine, gedikli küçük zabitlere, asker ve jandarma efradına bağlanacak tekaüt maaşları ile bunların yetimlerine verilecek maaşlar bu kanuna göre hesap ve tahsis olunur. Bu suretle tahsis olunan maaşlar için sahiplerine resmî senet verilir.

Madde 2 — Tekaüde istihkak müddeti aşağıdaki fıkralarda gösterilen tarihlerde başlar:

1 - Kara ve Deniz Harbiye mekteplerinden çıkanlar için bu mekteplere duhul tarihinden,

2 - Askerî Tıbbiye Mektebinden çıkan hekimlerin şehadetname almazdan dört sene evvelki tarihten,

3 - Askerî eczacılarla baytarların şehadetname almazdan üçer sene evvelki tarihten,

4 - Kıt'adan yahut mülga sanayi mektebinden yetişmiş olan zabitlerin (1455 numaralı kanunla askerî memur unvanını almış olan mensubin ve memurini askeriye dahildir) duhul tarihlerinden,

5 - Evvelce mevcut ikinci sınıf ihtiyat zabitlerile sonradan yetiştirilen ihtiyat zabitlerinin (askerlik haricinde geçirdikleri zaman nazarı itibare alınmamak üzere) askerlik hizmetine ilk girdikleri tarihten,

6 - Evvelce Harbiye Mektebi muadili olarak deniz talebesi unvanile çıkmış bulunanlar için deniz talebeliğine terfi eyledikleri tarihten,

7 - Evvelce çarkçı ameliyat mektebinden çıkmış olanların bu mektebin birinci şakirdan sınıfına geçtikleri tarihten,

8 - Mülkî ve askerî memurların maaşa geçtikleri tarihten,

Zabitlerin gerek kendi hesabına ve gerek Hükûmet namına olarak ecnebi memleketlerde staj veya tahsilde geçirdikleri müddet bilfiil hizmetten sayılır.

Mülkî memurların yalnız staj müddeti filî hizmet hesabına katılır.

Kıt'adan veyahut mülga sanayi mektebinden yetişmiş olan zabitlerle mülkî ve askerî memurların yirmi yaşına vusulden evvel geçen hizmetleri tekaüt müddetine mahsup edilmez.

Madde 3 — Tekaüt muamelesi, aşağıda yazılı sebeplere binaen yapılır.

Zabitlerle askerî memurlar hakkında:

A) Tahdidi sin kanunu mucibince,

B) Tekaüt hakkını kazanmakla,

C) Malûliyet üzerine,

D) Sicilleri üzerine,

E) Askerî mahkemelerden verilecek hüküm üzerine,

1223

yapmış olanlar iki cihetten tahsisat almayup yalnız fazla olan cihetin tahsisatını alırlar.

Madda 26 — Altmış beş yaşını doldurupta tekaüt müddetini ikmal etmemiş ve fakat yirmi sene ve daha ziyade hizmet etmiş olanlara yirmi beş senelik tekaüt maaşının yirmi beşte biri tenzil edilmek suretile tekaüt maaşı tahsis olunur.

Hizmeti yirmi seneye baliğ olmıyanlara beher hizmet senesi için birer aylık hesabile son aldıkları maaşın emsal hasılı def'aten verilerek alâkaları kesilir.

Malûllere müteallik hükümler

Madde 27 — Vücutlarındaki arıza sebebile kıt'a vazifesini ifaya muktedir olmayan zabitlerle kabiliyeti bedeniye nizamnamesi mucibince vazife göremiyecek olan askerî memurlara ve vazife ifasına mani ve tedavisi imkânsız hastalıklara duçar olan mülkî memurlara malûl denir.

Malûliyet için en az üç hekimden mürekkep bir sıhhiye heyeti tarafından rapor verilmek lâzımdır. İhtisasa taallûk eden hallerde mütehassısın bulunması ve zabitler ile askerî memurlara müteallik hallerde bunlardan en az ikisinin askerî hekim olması şarttır. Zabitler ve askerî memurların raporları Millî Müdafaa Vekâleti Sıhhiye dairesinin ve mülkî memurların raporları Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletinin tasdikı ile kat'î olur.

Madde 28 — Vazife icabı olarak kendi sun'u taksiri bulunmaksızın her nevi malûliyete duçar olan zabitler ve mülkî ve askerî memurlar bu kanun mucibince malûliyet maaşına müstahak olurlar.

Madde 29 — Efrat, küçük zabitler ve gediklilerden hazarda askerî vazifelerini ifa etmekte iken vazifelerinin tesirile malûl kalanlar, malûliyet maaşına müstahak olurlar.

Madde 30 — 551 numaralı kanuna merbut emraz cetvelindeki derecelerden biri ile vazife icabı olarak malûl olan zabitler ve askerî memurlara hizmet müddetlerine göre isabet edecek tekaüt maaşı üzerine, tekaüt edilmeden evvel aldığı aslî maaşın emsal hasılı ile tekaüt maaşı arasındaki farkın yüzde doksanının zammı ile birinci, yüzde sekseninin zammı ile ikinci, yüzde yetmişinin zammı ile üçüncü, yüzde altmışının zammı ile dördüncü, yüzde ellisinin zammı ile beşinci, yüzde kırkının zammı ile altıncı, derece malûliyet maaşı tayin ve tahsis olunur.

Madde 31 — Vazife icabı olmıyarak malûl olan zabitler ile askerî memurlara hizmet müddetleri ne olursa olsun bu kanunun altıncı maddesinde yazılı hesap üzerinden tekaüt maaşı tahsis olunur.

Madde 32 — Harbiye ve askerî mekteplerin bu derecedeki sınıfları talebesile bilûmum efrat, küçük zabitler ve tekaüt hakkını henüz kazanmamış gediklilerin malûllerine birinci derece için 900, ikinci derece için 825, üçüncü derece için 775, dördüncü derece için 725, beşinci derece için 675, altıncı derece için 650, kuruş tahsis olunur. Tekaüt maaşına istihkak

1204

kazanmış olan gedikli malûllerin derecelerine göre tekaüt maaşlarına bu miktarlar zammolunur.

Madde 33 — Harpte ve dahilî tedibatta gönüllü asker olarak istihdam edilenlerin malûllerine ve şehit yetimlerine muvazzaf efrat ve zabitler gibi malûliyet ve yetim maaşı tahsis olunur.

Madde 34 — Efrattan gerek silâh altına celp ve gerek terhis esnasında resmî memur nezaretinde sevkolunurken kendilerinin taksirleri bulunmaksızın kazaen malûl olanlara da malûliyet maaşı tahsis olunur.

Madde 35 — Diğerinin yerine askerî hizmet ifa eyledikleri tahakkuk eden efrattan harp ve hizmet esnasında malûl olanlara tekaüt maaşı tahsis olunmaz.

Madde 36 — Memnu fiillerde ve kanun, nizam ve emirlere muğayir hareketlerinden dolayı vukua geldiği askerî mahkemelerce hükmen sabit olan malûliyet sebebile zabitler, memurlar, gedikliler ve askerî efrada malûliyet ve terfih zamları verilmez.

İntihara teşebbüs veya mükeyyifat ile zehirlenmek gibi kendi taksirleri neticesinde malûl kalanlar malûliyet ve terfih zamlarından istifade edemezler.

Madde 37 — Dereceli askerî malûller her üç senede bir askerî sıhhıye heyeti tarafından muayene edilerek malûliyet ve terfih dereceleri yeniden tesbit olunur.

Bu üç senenin mebdei malûliyet ve terfih derecelerinin tesbiti için daha evvel icra kılınmış olan muayene neticesinde tanzim olunan raporların usulen tasdiki tarihidir. Zabitler ve askerî memurlardan malûliyetleri zail olarak derece haricinde kalanların malûliyet ve terfih zamları kesilir. Ve bu baptaki sıhhî raporun tasdiki tarihinden itibaren yalnız hizmet müddetlerine göre isabet eden tekaüt maaşları verilir. Efrattan olanların tekaüt maaşları kesilir.

Madde 38 — Malûliyetleri zail olanların, üç sene sonra, bir defaya mahsus olmak üzere tekrar muayeneleri icra edilir. Ayni malûliyetin tekevvünü ile tekrar derece dahiline girmeleri icap ederse son muayene raporunun tasdikinden itibaren malûliyet ve terfih zamları yeniden tesbit ve ita olunur.

Madde 39 — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihten sonra ilk icra kılınacak muayene neticesinde malûliyetlerinin tezayut veya tenakusuna imkân olmadığı askerî sıhhiye heyetince tesbit olunanların bir daha muayene edilmemesi kayitlerine ve resmî senetlerine işaret olunur.

Madde 40 — Askerî efrattan malûl kalanların kıt'a ve müessese icmallerinden kayitlerinin terkini tarihleri tahakkuk ettirilmediği takdirde malûliyetlerine nazaran hangi tarihten itibaren maaş tahsisi lâzım geleceği sıhhiye heyeti raporu üzerine Millî Müdafaa Vekâletince tesbit olunur.

Madde 41 — Terfih zamları yetimlere intikal etmez.

1225

Madde 42 — Vazife icabı malûliyete duçar olan mülkî memurlara aşağıda yazıldığı veçhile malûliyet maaşı tahsis olunur:

A) Birinci derece malûl olanlara hizmeti her kaç sene olursa olsun yirmi beş sene hizmet etmiş gibi hesap olunacak tekaüt maaşı yüzde elli fazlasile malûliyet maaşı olarak tahsis olunur. Yirmi beş seneden fazla hizmette bulunanlar maaşlarının emsal hasılının yüzde dokuzile tekaüt edilir.

B) İkinci derece malûl olup hizmet müddeti on seneden aşağı olanlara yirmi beş sene hizmet etmiş gibi hesap olunacak tekaüt maaşı yüzde on ve on seneden yirmi beş seneye kadar hizmeti olanlara yüzde otuz ve yirmi beş seneden ziyade hizmeti olanlara yüzde altmış fazlasile tahsis olunur.

C) Üçüncü derece malûl olup hizmet müddeti on seneden az bulunanlara yirmi beş senelik tekaüt maaşı ve on seneden yirmi beş seneye kadar hizmeti olanlara vüzde yirmi beş ve yirmi beş seneden ziyade hizmeti olanlara da yüzde elli fazlasile tahsis olunur.

Birinci ve ikinci derece malûliyetler 551 numaralı kanuna merbut emraz cetvelinin birinci ve ikinci derecelerinde sayılanlardan ibarettir. Bunlar haricinde kalan malûliyetler üçüncü derece sayılır.

Madde 43 — Vazife icabı olmıyarak malûl olan mülkî memurlar yirmi altıncı madde hükmüne tevfikan tekaüde sevkedilirler.

Madde 44 — Malûliyet üzerine tekaüdü icra edilen mülkî memurlardan bilâhare malûliyeti geçerek vazife ifasına muktedir olduğu fennen tahakkuk edenlerden Devlet hizmetine tekrar girmek isteyenlerin tekaüt maaşları kesilir. Ve kendileri vekâlet emrine verilir.

Hizmet müddeti yirmi seneden az olmasından dolayı ikramiye verilerek tekaüt edilenlerden malûliyeti zail olup tekrar Devlet hizmetine girmek istiyenlerin almış oldukları ikramiyeden malûlen geçirdikleri zamanın her senesi için dört maaş hesabile baliği mahsup edilip üst tarafı geri alınır. Def'aten veremiyenlerin maaşlarından yüzde on kesilmek suretile bu meblâğ istifa edilir. Her iki surette tekrar istihdamlarından dolayı tekaüt maaşı tahsisinde tekaüt veya malûl olarak geçirdikleri müddet hesaba girmez.

Madde 45 — Harpte veya eşkıya müsademelerinde şehiden ve hazarda kendisinin sun'u taksiri olmıyarak vazife icabı kazaen veya mecruh olup tedavi sırasında veya icra olunan cerrahî ameliyat neticesinde veya sebebi malûm olmıyarak muhasara içinde vefat eden zabitlerle mülkî ve askerî memurların yetimlerine birinci derece malûliyet maaşının yüzde yetmiş beşi ve harbiye ve bu derecedeki sınıflar talebesi ile küçük zabitler, gedikliler ve efradın yetimlerine birinci derece malûliyet maaşının sülüsü tahsis olunur.

Madde 46 — Harekât sahasında hizmet esnasında hava tesirleri ve sefer arızalarından dolayı ve hazar vaktinde askerî vazife ifası sırasında hastalanıp bunun neticesi olarak vefat eden zabitlerle askerî memurların yetimlerine birinci derece malûliyet maaşının yüzde altmış beşi tahsis olunur.

1226

Madde 47 — Erkek çocukların yirmi yaşına duhullerinde ve kız çocukların teehhüllerinde veya yirmi beş yaşını doldurduklarında maaşları kesilir. Âli tahsilde bulunan çocukların maaşları yirmi beş yaşını geçmemek üzere tahsillerinin ikmaline kadar verilir. Yirmi beş yaşını doldurmak veyahut evlenmek suretile maaşları kesilen kız çocuklara almakta oldukları maaşın iki buçuk senelik miktarı def'aten ikramiye olarak verilir. Dul zevceler yeniden evlendiklerinde maaşları kesilir.

Maaşa müstahak yetimleri olmayarak vefat eden mütekaitlerin yirmi beş yaşından yukarı bulunan evlenmemiş kız çocuklarına müteveffanın aldığı tekaüt maaşının iki buçuk seneliği ikramiye olarak verilir.

Madde 48 — Yetim maaşı birinci derecede zevceye ve evlâda, bunlar bulunmadığı takdirde ikinci derecede dul ana, muhtaç veya malûl zevç ve babaya tahsis olunur ve bunlara yetim denilir.

Memurlar veya mütekaitler ikinci derecede bulunan istihkak sahiplerinin birinci derecede müstahikler arasına konulmasını bir beyanname ile talep eylemek hakkını haizdirler.

Maaş tahsisi için zevç ve babaların sinlerinin altmış beş veya daha ziyade olması veya her kaç yaşında olursa olsun maişetlerini tedarik edemiyecek derecede malûl bulunması ve her iki takdirde tahsis kılınacak maaşa muhtaç olması lâzımdır, Altmış beş yaşına vusul nüfus kaydile, malûliyet, mahallince istihsal kılınacak raporun Sıhhiye Vekâleti veya heyeti tarafından tasdikı ile, muhtaçlık kendisi veya beslemesine mecbur olduğu aile efradını infak edecek kadar irat, servet veya kazancı olmadığına dair mahallî hükûmet idare heyetince verilecek mazbata ile tahakkuk eder.

Madde 49 — Açıkta veya müstahdem iken vefat eden zabitler ile mülkî ve askerî memurların hizmetleri on beş sene veya daha fazla ise yirmi beş senelik tekaüt maaşının yirmi beşte birinin hizmet müddetine darbı ile hasılının ve bunlardan kıdemen veya malûlen mütekait iken vefat edenlerin almakta oldukları maaşın, maaşa müstahak yetimler adedine vahit zammı ile hasıl olan adede taksiminden çıkan harici kısmet yetimlerin beherine tahsis olunur.

Madde 50 — Bir nüfusa isabet edecek maaşın miktarı 300 kuruş veya daha dun ise on seneliği def'aten verilerek alâkaları kesilir. Bu miktar yetimler meyanında bulunan kız çocukların yirmi beş, erkek çocukların on dokuz yaşını ikmaline kadar tahakkuk edecek müddete ait verilecek miktarı geçemez.

Madde 51 — Maaşı kesilmiş askerî mütekaitler ile tekaüde istihkak kesbetmiş muvazzaf zabitler ve askerî memurların çalışmasına mani bir ceza ile mahkûmen mahpus bulundukları müddetçe yetimlerine maaş verilir. Bu gibilerin vefatlarında yetimlerine maaş tahsis olunur.

Madde 52 — Ecelile vefat eden zabitler ile askerî ve mülkî memurlardan hizmet müddetleri on beş seneden aşağı olanların sene küsuratı tam sene sayılmak üzere memuriyette bulundukları beher hizmet

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA
1229

senesi için ikişer aylık hesabile maaşlarının emsal hasılı def'aten maaşa müstahak yetimlerine verilerek alâkaları kesilir.

Madde 53 — Muhilli haysiyet ve namus bir cürüm ile ve alelitlâk ağır hapis ve üç sene veya daha ziyade hapis ve müebbeden hizmeti ammeden memnuiyet ve sürgün cezalarını istilzam eden bir fiil ile veya vazifesinden dolayı altı aydan fazla hapis ile mahkûm olan memur veya mütekaitlerin tekaüt hak ve maaşları sakıt olur, Bunlardan on beş seneden fazla hizmeti olan memurun bu kanun mucibince isabet edecek maaşına ve mütekaitlerin muhassas maaşlarına nazaran yetimlerine cezalarının icrası müddetince maaş verilir. Cezalarının hitamında bu maaşlar kesilip vefatlarında gene yetimlerine tahsis olunur.

Türk vatandaşlığını terkeden veya vatandaşlıktan ıskat olunanların kezalik tekaütlük hakları sakıt olur ve bunlar mütekait iseler maaşları kesilir, Ancak bunların Türkiyede kalan ve Türk vatandaşlığını muhafaza eden maaşa müstahak yetimlerden nafakaya muhtaç oldukları sabit bulunanlar hakkında yukarıki hükümler tatbik olunur.

Madde 54 — Tedavisi kabil olmıyan emraz veya çalışmaya mani malûliyet sebebile maişetini tedarikten acizleri tıbben sabit bulunan muhtaç evlâtlara yaşlarına bakılmıyarak hayat kaydile maaş tahsis olunur. Aylık almakta iken bu hallere duçar olanlara vefatlarına kadar maaşları verilmekte devam edilir.

Madde 55 — Müteaddit cihetten maaşa müstahak olan yetimlerin maaşı en çok alacağı cihetten hesap olunur.

49 uncu ve muvakkat 4 üncü maddeler mucibince tasfiyeye tâbi tutulmuş olan zevce, ana, baba ve zevçlere diğer cihetten daha fazla maaş tahsisi lâzım geldiği takdirde yalnız iki maaş arasındaki fark miktarı tahsis ve ita olunur.

Madde 56 — Gaip zabitlerle mülkî ve askerî memurların yetimleri hakkında bu kanun hükümlerinin tatbikı gaiplik, kararının verilmesine mütevekkıftır.

Müteferrik hükümler

Madde 57 — Bu kanunun meriyetinden evvel derece üzerine malûlen tekaüdü icra kılınmış olan zabitlerle askerî memurların tahsisatı fevkalâdelerile beraber (terfih zammı hariç) almakta oldukları maaşın yüzde yirmi beşi ve diğer askerî ve mülkî mütekaitlerle yetimlerin tahsisatı fevkalâdelerile beraber almakta oldukları maaşların yüzde onu 1 haziran 1930 senesi ve diğer yarısı da 1931 senesi haziranından itibaren verilir.

Madde 58 — Bilfiil otuz sene ve daha ziyade hizmet ifa edenlere tekaüt oldukları zaman almakta bulundukları maaşlarının emsal hasılasının bir seneliği ikramiye olarak verilir.

Bu kanunun üçüncü maddesi hükmüne tevfikan tekaütlükleri tahakkuk edipte ikramiyelerini almaksızın vefat edenlerin bu ikramiyeleri kanunî mirasçılarına verilir.

Madde 59 — Bu kanunun askerlik maddelerine ait hükümleri jan-

1228

darma efrat ve zabitlerine de şamildir.

Madde 60 — Zabitlerle askerî memurlardan tekaüt olanlar üç sene zam alır. Ancak ordu ve jandarmada rütbesi olmıyan sivil memurlar mülkî ahkâma tabi olduğu gibi zabitlerle askerî memurlardan hükmen tekaüt olanlar dahi birinci fıkradaki zammı alamaz.

Madde 61 — Maaş sahipleri senede iki defa yoklama muamelesine tabidir. Mütevali iki yoklamada veya aralarında geçen zaman zarfında ilmühaber ibraz etmeyenlerin maaşları kesilir. Bilâhare hüviyet ve istihkaklarını ispat eyledikleri takdirde müracaatları tarihinden itibaren maaşları iadeten tahsis ve geçmiş zamana ait olanlarla beraber tediye olunur. Üç sene müracaat olunmadığı halde esaret ve ağır hastalık gibi kat'î bir mecburiyet neticesi olarak müracaat edemediklerini hükmen tevsik eyleyemeyenlere arada geçen müddete ait maaşlar verilmez.

Madde 62 — Tekaüt muamelesinde yaş tayini için takvim senesi hesabı ile nüfus tezkerelerindeki doğum tarihine itibar olunur. Nüfus tezkerelerinde doğum senesi hicrî olup aynı yazılmamışise hicrî sene recebine tesadüf eden takvim senesi ayının iptidası ve eğer doğum senesi takvim senesi olarak mukayyet bulunduğu halde ayı yazılmış değil ise, o senenin temmuz iptidası doğum tarihi sayılır.

Madde 63 — Tekaüde sevk veya icra edilenlerle muvazzaf veya tekaüt iken vefat eyliyenlerin yetimlerine resmî senet verilinceye kadar mensup oldukları vekâletin iş'arı üzerine maaşların Maliyece mahsubu icra kılınmak şartile mahalleri mal sandıklarınca aşağıda gösterilen nisbetler dairesinde peşinen tesviye olunur,

A - Tekaüt muamelesinin intaç edildiğine dair Millî Müdafaa Vekâletinden bir iş'ar vuku bulmadan mahallî hükûmetlerine müracaat edecek mütekait zabitlerle askerî memurların ibraz edecekleri muhassasat ilmühaberleri üzerine vazifelerine nihayet verildiği tarihten itibaren rütbe veya sınıf maaşları emsal hasılının üçte biri;

B) Tekaüt maaşı tahsis edilmeden evvel veya muvazzaf iken vefat edenlerin yetimlerine vefatı takip eden ay iptidasından itibaren maaşları emsal hasılının dörtte biri;

C) Tekaüt maaşı almakta iken vefat edenlerin yetimlerine vefatı takip eden ay iptidasından itibaren almakta oldukları maaşın yarısı (kanunun mer'iyetinden evvel tekaüt edilmiş olanların tahsisatı fevkalâdeleri de dahil)

D) Tekaüde irca kılınan zabitlerle askerî memurların verecekleri muhassasat ilmühaberleri veya terhis vesikaları ve mülkî memurların memuriyetlerinden infikâklerini müş'ir vesikaları üzerine eskl tekaüt maaşları resmî senetlerin sahiplerine teslimde fazla aldıkları taksitle tevkif, noksanı def'aten tesviye olunur.

Tekaüde icra edilenlerden tekaüt maaşlarını hizmete celbedilmeden evvel almakta oldukları mahalden gayri bir mahalde ikameti arzu ettikleri takdirde gösterecekleri resmî senet ve terhis vesikalarına göre yeniden ihtiyarı ikamet edecekleri mahallin mal sandığından tekaüt maaşları tesviye kılınır ve bilâhare eskiden ikamet ettikleri mahallin maliyesine malûmat verilerek maaş kayitleri istenir.

1229

Madde 64 — Yetimlerin birinden her hangi bir sebeple olursa olsun kesilen maaş müteveffanın diğer yetimlerine zammedilmez.

Vefat tarihinde müstahak olmıyanlara bilâhare maaş tahsis olunamaz. Ancak hamil olan zevce doğurduğunda evvelce yetimlere muhassas maaş son efrat adedine göre tadil ve tashih olunur.

Madde 65 — Tekaüt hakkı başladığı tarihten itibaren bilûmum mülkî ve askerî memur ve zabitlerin ve maaş bağlandıktan sonra yetimlerin yaptıkları yaş tashihleri tekaüt ve yetim muamelelerine müessir değildir.

Madde 66 — Evkaf, Ziraat Bankası ve Şehremaneti memurlarının 1 haziran 1928 tarihinden ve hususî ve mülhak bütçelerden maaş alan memurların bu kanunun mer'iyetinden evvel tekaüt aidatı itası suretile geçen hizmet müddetleri tekaüt için meşrut olan kanunî müddetin hesabında sayılır.

Madde 67 — Evkaf, Hudut ve Sahiller Sıhhat U. Müdürlükleri memurları bu kanunun hükümlerine tabidir. Şu kadar ki bu memurların tekaüt maaşları kendi bütçelerinden tesviye olunur.

Madde 68 — Hususî ve mülhak bütçelerden maaş alan memurlar için ayrıca bir tekaüt kanunu yapılıncaya kadar haklarında eski hükümler atbik olunur. Ancak bu kanunun mer'iyete girdiği tarihten sonra bu idare memurlarına yeniden tahsis olunacak tekaüt ve yetim maaşları kendi bütçelerinden verilir.

Madde 69 — Mütekaitlerle bunların yetimlerinin tahsisatı fevkalâdelerile beraber üç aylık maaşlarının def'aten peşin olarak itasına Maliye Vikili mezundur. Bunlardan ölen ve hakkını iskat edenlerin fazla aldıkları istirdat edilmez.

Madde 70 — Bu kanuna tevfikan tekaütleri icra kılınacak İcra Vekilleri ile meb'usların vekil ve meb'us bulundukları müddetçe ve kezalik bu kanun mucibince tekaüt edilipte umumî, mülhak veya hususî büçelerden ücret alanların bu ücretleri aldıkları müddetçe tekaüt maaşları nısıf olarak tesviye edilir.

Madde 71 — Bu kanunun mer,iyetinden sonra yapılacak tahsislerde mütekaddem zamana taallûk etse de 25 seneyi ikmal için müessir olacak filî hizmetler ve tekaüt maaşının hesabında itibara alınacak müddetler bu kanunda yazılı olanlardan ibarettir.

Madde 72 — 11 ağustos 1325 tarihli askerî tekaüt ve istifa kanunu ile memurini mülkiye tekaüt kanunu ve bu kanunların bilcümle tadilleri ve zeyilleri ve bunlara ait tefsir ve kararlar [1626 numaralı kanunun muvakkat maddesinin 2 inci fıkrası müstesna] 28 nisan 1330 tarihli tekaüt ve mazuliyet tevkifatının tevhit ve tezyidi nisbetleri hakkında kanunu muvakkat, 28 mart 1334 tarihli memurini ilmiye ve mülkiye ve askeriyeden ve bunların mütekaidininden tahtı silâha alınanların tekaüt ve aile maaşatı hakkında kanun, 20 haziran 1326 tarihli maarif ve mekâtip müdür ve muallimlerinin... İcrayi tekaütleri hakkında kanun, 14 kânunuevvel 1331 tarihli mülkiye tekaüt kanunu ahkâmının memurini ilmiye ile eytam ve eramiline de tatbikı hakkında kanun, 8 mart 1332 tarihli aidatla müs-

tahdem iken tavzif olunan bazı memurinin tekaüt ve mazuliyet kanunlarından istifadeleri hakkında kanun, 14 şubat 1332 tarihli meb'usandan ihtiyarî olarak mazuliyet ve tekaüt aidatı ahzile meb'uslukta bulundukları müddetin tekaüt ve mazuliyet müddetine mahsubuna dair kanun 15 mart 1333 tarihli memurin ve müstahdemini ilmiyeden veya muallimindeн... olanların tekaüt ve aile maaşının sureti tahsisi hakkında kanun, 2 nisan 1333 tarihli rüsumat kantarcılarile motörlü sandal ve istimpot kaptan ve makinistlerinin hakkı tekaütleri ve kayıkçı ve odacılar hakkında olunacak muameleyi mutazammın kanun, 3 kânunusani 1334 tarihli hizmetleri yirmi beş seneye baliğ olan vali, mutasarrıf, kaymakam, müdür ve polislerin tekaütleri hakkında kanun, 24 nisan 1335 tarihli müddeti hizmetleri yirmi beş seneye baliğ olan vali, mutasarrıf kaymakam, müdür ve polislerin tekaüde sevkine dair kanunun ilgası hakkında kararname, 788 numaralı memurin kanununun 70, 71, 72, 74, ve 76 ıncı maddeleri, 77 inci maddesinin son fıkrası ve 84 üncü maddesinin (H) fıkrası, 912 numaralı ordu, bahriye, jandarma, zabitan ve memurini hakkındaki kanunun 8 ve 12 inci maddeleri, 1342 numaralı mülkiye, ilmiye ve askeriye mütekaitlerile eytam ve eramilinin üç aylık maaşlarının peşin itasına dair kanun, 1676 numaarlı kanun, 1520 numaralı devletle alâkaları katedilen bilûmum askerî ve mülkî memurlarla zabitan ve eytam ve eramiline tekaüt aidatının iadesine dair kanun ve bunlara müteferri bilcümle tefsir ve kararlar mülgadır.

Madde 73 — Bu kanun 1 haziran 1930 tarihinden muteberdir.

Madde 74 — Bu kanunun icrasına icra vekilleri heyeti memurdur.

Muvakkat maddeler

Muvakkat madde 1 — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte maaş alan ve yaşları yirmi ile yirmi beş arasında bulunan kız çocuklardan maaşla alâkasını kesmek arzu edenlerden yirmi yaşını ikmal etmiş olanlara beş, yirmi bir yaşında bulunanlara dört, yirmi iki yaşında bulunanlara üç, yirmi üç ve yirmi dürt ve yirmi beş yaşında olanlara iki buçuk senelik maaş ve tahsisatı fevkalâdeleri mecmuu def'aten verilir.

Muvakkat madde 2 — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte yaşları yirmi beşi mütecaviz bulunan kız çocuklara muhassas maaş ve tahsisatı fevkalâdeleri mecmuunun iki seneliği def'aten verilerek alâkaları kesilir. Ancak bu tarihte kırk beş yaşına vasıl olmuş bulunan kız çocukların (dullar dahil) maaşlarının itasına devam olunur. Bunlardan alâkalarını kesmek istiyenler bir sene zarfında müracaat ettikleri takdirde keza iki senelik maaş ve tahsisatı fevkalâdeleri mecmuu def'aten verilir.

Muvakkat madde 3 — Devlet demiryolları teşkilât kanununun muvakkat beşinci maddesi mucibince tekaüt aidatı vererek mezkûr demiryolları idaresinde istihdam edilmekte olanlar hakkında aşağıdaki şekilde muamele yapılı:

A - Hizmet müddetleri yirmi beş sene ve daha ziyadeye baliğ olanlara 11 ağustos 1325 tarihli kanunla tadilâtı mucibince tekaüt maaşı

1231

tahsis olunur ve bu maaşın bir seneliği ayrıca bir defaye mahsus olmak üzere ikramiye olarak verilir.

B - Hizmet müddeti yirmi ile yirmi beş sene arasında bulunanlara yirmi beş sene müddet hizmet etmiş addile (A) fıkrası mucibince tekaüt maaşı tahsis olunur.

C - Hizmet müddeti on beş sene ile yirmi sene arasında bulunanlara yirmi beş sene üzerinden hesap edilecek tekaüt maaşının beşte birinin tenzili suretile tekaüt maaşı tahsis edilir.

D - Hizmet müddeti on beş seneden aşağı olanlara sene kesirleri tam sayılmak üzere memuriyette bulundukları beher hizmet senesi için iki maaş [tahsisatı fevkalâde hariç] hesabile ikramiye verilerek hazine ile alâkaları kesilir.

E - A, B, C fıkralarında muharrer tekaüt maaşlarile (D) fıkrasındaki ikramiye düyunu umumiye bütçesinin hususî tertibinden ve (A) fıkrasında yazılı ikramiye Devlet demiryolları bütçesinin ikramiye tertibinden tesviye olunur.

Muvakkat madde 4 — 1929 malî senesi gayesine kadar tahsis edilmiş olan tekaüt ve eytam ve eramil maaşlarından yüz kuruşa kadar olanlarının 10 seneliği ve aile meyanında bulunan erkek çocuklara on dokuz yaşını, kız çocuklara yirmi beş yaşını ikmale kadar tahakkuk edecek müddete ait miktarı 13 kânunuevvel 1335 tarihli tahsisatı fevkalâde kararnamesinde muayyen zammile beraber def'aten verilmek ve hitam bulmamış muamelelerin sabık hükümler dairesinde mahsubu ifa edilmek suretile tasfiye olunur.

Muvakkat madde 5 — Bu kanun mer'iyete girdiği tarihten evvel:

1 - Vefat vuku bulduğu halde yetim maaşının tahsisi mer'iyet tarihinden sonraya kalmış olanlara.

2 - Tekaüt talebi veya tekaüde sevk kararı vaki olduğu ve işbu talep ve kararlar üçüncü madde mucibince tasdika iktiran ettiği halde tahsis muamelesi mer'iyet tarihinden sonraya kalmış olanlara,

3 - Maaşın aile efradının birinden diğerine naklen veya iadeten tahsisini icabeden birhal olupta muamelesi mer'iyetten sonraya kalmış olanlara,

Verilmesi icap eden tekaüt ve yetim maaşları eski hükümlere göre tahsis edilir ve bunlar hakkında da 1 haziran 1930 tarihinden itibaren işbu kanun hükmü tatbik olunur.

Muvakkat madde 6 — Filen otuz sene hizmet eden zabitlerle askerî ve mülkî memurlardan tekaüt olanların elli sekizinci madde mucibince tahakkuk eden ikramiyeleri 1930 senesi bütçelerindeki (912 ve 788 numaralı kanunların tatbikı masrafı) fasıllarına mevzu tahsisattan tesviye edilir.

Muvakkat madde 7 — 1520 numaralı kanunda yazılı cezalara uğramış bulunanların yetim ve dullarının maaş istemeğe hakları yoktur.

İki sene zarfında müracaat şartile bunların mezkûr kanun hükmüne tevfikan tebeyyün edecek istihkakları tesviye olunur. Bu müddet zarfında müracaat etmiyenlerin hakları sakıt olur.

SON

1232